

**UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
LÉKAŘSKÁ FAKULTA V HRADCI KRÁLOVÉ**

**OSOBNOSTNÍ ROZVOJ A ŽIVOTNÍ PERSPEKTIVY
SLUCHOVĚ POSTIŽENÝCH DĚTÍ**

Bakalářská práce

IVANA ROĐANOVÁ

Vedoucí práce: doc. PhDr. Jana Kutnohorská, CSc.
Mgr. Ivana Vašátková

HRADEC KRÁLOVÉ, 2006

ČESTNÉ PROHLÁŠENÍ:

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně s využitím citované literatury.

V Hradci Králové, dne 21. dubna 2006

.....
vlastnoruční podpis

PODĚKOVÁNÍ:

Chtěla bych poděkovat všem, kteří mi pomáhali při psaní bakalářské práce. Především děkuji vedoucím mé bakalářské práce doc. PhDr. Janě Kutnohorské CSc. a Mgr. Ivaně Vašátkové, ale i všem učitelům a paní ředitelce Mgr. Ivě Rindové ze Speciální školy pro sluchově postižené v Hradci Králové, ve které jsem výzkum prováděla.

Motto:

***„ Slepota odděluje
člověka od věcí,
hluchota od lidí.“***
Helena Kellerová

OBSAH

1. ÚVOD	7
2. CÍLE PRÁCE	8
3. TEORETICKÁ ČÁST	9
3.1 Anatomie sluchového ústrojí	9
3.1.1 Základní pojmy	9
3.1.2 Funkce sluchového ústrojí	10
3.2 Typy sluchových vad a poruch	12
3.2.1 Sluchové poruchy a vady	12
3.2.2 Příčiny poruch sluchu	13
3.3 Diagnostika sluchu u dětí	14
3.3.1 Klasické zkoušky	14
3.3.2 Objektivní metody	16
3.4 Kompenzační pomůcky	17
3.4.1 Sluchadla.....	17
3.4.2 Kochleární implantát.....	17
3.4.3 Osobní zesilovače	18
3.4.4 Vibrotaktilní a elektrotaktilní pomůcky.....	18
3.4.5 Signalizace pro neslyšící.....	18
3.4.6 Televize.....	19
3.4.7 Počítač.....	19
3.4.8 Internet	20
3.4.9 Vliv kompenzačních pomůcek na kvalitu života	20
3.5 Formy komunikace sluchově postižených	22
3.5.1 Orální metoda	22
3.5.2 Znakový jazyk.....	23
3.5.3 Prstová abeceda-daktylotika	24
3.5.4 Znakovaná čeština.....	24
3.5.5 Odezírání.....	24
3.5.6 Bilingvální metoda.....	25
3.5.7 Totální komunikace	25
3.6 Osobnost sluchově postižených	26
3.6.1 Vnímání světa	27

3.6.2 Paměť	27
3.6.3 Představitivost.....	28
3.6.4 Myšlení	28
3.6.5 Řeč	30
3.6.6 Činnost.....	31
3.7 Socializace sluchově postižených	32
3.7.1 Komunikační problémy	32
3.7.2 Nedostatky v mimovolním učení.....	33
3.7.3 Sociální separace.....	33
3.7.4 Nevhodný výchovný přístup	33
3.8 Péče o sluchově postižené.....	35
3.8.1 Péče o sluchově dítě postižené v běžném životě.....	35
3.8.2 Péče o sluchově postižené dítě během hospitalizace v nemocnici.....	36
4. EMPIRICKÁ ČÁST	38
4.1 Cíl výzkumu.....	38
4.2 Metoda výzkumu	38
4.3 Zkoumaný vzorek osob	38
4.4 Analýza jednotlivých otázek z dotazníkového výzkumu	39
4.5 Diskuse	74
5. ZÁVĚR	76
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	78
PŘÍLOHY.....	80

1. ÚVOD

Smyslová ústrojí, zrak a sluch, slouží člověku k orientaci ve světě, ve kterém žije, a ke komunikaci s jeho obyvateli. Je velmi těžké posoudit, který smysl je důležitější, a tedy i to, zda je závažnější porucha jednoho či druhého. Pro orientaci je nejvíce potřebný zrak, pro komunikaci mezi lidmi je to zase sluch a řeč, které spolu úzce souvisejí. Většina z nás považuje sluch a zrak za samozřejmou věc, ale málokdo si asi dovede představit život bez slunce, barev, hudby, zpěvu, tedy život ve tmě nebo v tichu.

V naší společnosti však žije mnoho lidí se smyslovým postižením. Zvláště sluchově postižení se ocitají ve složitých životních situacích vzniklých v důsledku komunikační bariéry, kterou ztráta sluchu způsobuje. V minulosti dokonce poruchy sluchu vyřazovali postiženého z komunikačního, a tedy i společenského procesu.

Každý z nás má v sobě vrozenou duševní sílu, která nás žene k tomu, abychom se stali členem lidské společnosti a komunikovali s ní. Tuto vrozenou duševní sílu má i dítě sluchově postižené, a proto je třeba najít vhodný a správný způsob, jak ji v dítěti probudit a nastartovat. Existují dvě cesty, tou první je zrak, pomocí kterého se dítě naučí odezírat. Druhou cestou, i když se to může zdát divné, je sluch. Sluch je jeden z pěti smyslů, který je důležitý pro osvojování řeči. Proto i zbytek sluchu by se měl při osvojování a rozvíjení řeči využít.

Sluchové postižení ovlivňuje vývoj celé osobnosti. Traduje se, že lidé sluchově postižení bývají v porovnání se slyšící populací častěji impulzivní, osobnostně a citově nevyzrálí, nedůvěřiví, vztahovační a dosti zaměřeni na vlastní osobu. Proto bychom jim měli dávat najevo, že jsme ochotni jim kdykoli podat pomocnou ruku a přijmout je mezi sebe.

2. CÍLE PRÁCE

Cíle své bakalářské práce jsem si definovala takto:

V teoretické části práce:

- definovat základní pojmy
- popsat typy sluchových poruch a vad
- charakterizovat diagnostiku sluchu u dětí
- seznámit s kompenzačními pomůckami pro sluchově postižené
- objasnit formy komunikace sluchově postižených
- přiblížit osobnost sluchově postižených
- seznámit s péčí o sluchově postižené
- charakterizovat socializaci sluchově postižených

V empirické části práce:

- zjistit zájmy a záliby sluchově postižených
- zmapovat jejich využívání volného času
- zjistit komunikační schopnosti sluchově postižených
- zjistit možnosti volby jejich budoucího povolání
- zmapovat oblast kamarádství se slyšícími

3. TEORETICKÁ ČÁST

3.1 ANATOMIE SLUCHOVÉHO ÚSTROJÍ

Sluchové a rovnovážné ústrojí se skládá z části periferní a centrální. Periferní část je tvořena zevním, středním a vnitřním uchem a sluchově-rovnovážným nervem (nervus statoscisticus: VIII. hlavový nerv). Centrální část je tvořena sluchovou a rovnovážnou dráhou a příslušnými centry v centrálním nervovém systému.

3.1.1 Základní pojmy

Zevní ucho

Boltec (auricula) má u každého jedince svůj charakteristický tvar, velikost, reliéf a úhel úponu (20°- 40°). Podkladem boltce, s výjimkou ušního lalůčku, je elastická chrupavka, která je povleklá jemnou kůží. Přední plocha je bohatě členěna.

Zvukovod (meatus acusticus externus) je esovitě zahnutá trubice oválného průřezu, která u dospělého má délku 22-25 mm. Ve vnější části je tvořena chrupavkou, ve vnitřní části kostí.

Střední ucho

Bubínek (membrana tympani) je oválná blána, oddělující zevní a střední ucho. K ose zvukovodu je postaven šikmo. Blána bubínku je uprostřed nálevkovitě vtažena do tvaru mělkého kornoutku.

Středoušní dutina (cavum tympani) je hlavní část středního ucha. Je tvořena vzdušnou štěrbinou mezi bubínkem a kostěnou částí vnitřního ucha. V přední části ústí do středoušní dutiny Eustachova trubice, která ji spojuje s nosohltanem a vyrovnává měnící se tlaky. V horní části sousedí s pneumatickým systémem bradavčitého výběžku kosti spánkové.

Sluchové kůstky – kladívko (maleus), kovádlínka (incus), třmínek (stapes). Tyto kůstky tvoří řetězec spojený klouby, který je připevněn vazivovým aparátem ke stropu středoušní dutiny. Rukojeť kladívka je vrostlá do ušního bubínku. Na kladívko nasedá kovádlínka, která se svým dlouhým výběžkem připojuje k hlavičce nejmenší kůstky lidského těla – třmínku.

Vnitřní ucho

Je uloženo v nejtvrděší kosti lidského těla, kosti skalní (os petrosum), kde tvoří složitý systém dutinek, označovaný jako labyrint. Z hlediska funkce má část vestibulární, která slouží k vnímání rovnováhy a část sluchovou (kochleární), k vnímání zvuku.

Kostěný labyrint je tvořen v prostřední části předsíni (vestibulum), ze které vycházejí tři polokruhovitě kanálky a hlemýžď (cochlea).

Blanitý labyrint je vestavěn do kostěného a je tvořen dvěma váčky (saculus a utriculus), třemi polokruhovitými kanálky a hlemýžďem. Tvoří uzavřený systém, který je vyplněn endolymfou. Mezi blanitým labyrintem a kostěným pouzdem jsou prostory oblévané perilymfou.

Hlemýžď (cochlea) je vazivovitá, slepě zavřená trubička zavinutá do tvaru ulity.

Cortiho orgán je vlastní sluchový orgán, uložen na vazivové membráně v hlemýždi. Slouží k přeměně zvukových vln v nervové vzruchy. Je tvořen systémem sluchových a podpůrných buněk.

Z obou úseků vnitřního ucha se sbíhají nervová vlákna, která tvoří dohromady VIII. hlavový nerv (nervus statoacusticus). Tento nerv prochází do nitrolební dutiny spolu s nervem lícím skrz vnitřní zvukovod.

3.1.2 Funkce sluchového ústrojí

Zevní ucho

Boltec se uplatňuje při prostorovém slyšení. Svým tvarem usnadňuje odraz a vedení zvukových vln ze zevního prostředí do zvukovodu a k bubínku.

Zvukovod má při vedení zvuku k bubínku funkci převodní a rezonanční – zesiluje zvuky ve frekvenčním pásmu řeči.

Střední ucho

Bubínek je rozkmitáván zvukovými vlnami. Podmínkou pro dokonalý přenos kmitů blankou bubínku je jeho normální vnitřní struktura, elasticita a celistvost.

Sluchové kůstky převádějí zvukové vlny, kde mají velký rozkmit a malý tlak, do kapaliny vnitřního ucha, kde je při stejné energii malý rozkmit a velký tlak.

Eustachova trubice v převodním systému má funkci ventilační, drenážní a ochrannou. Aktivní činností přivádí vzduch do středoušní dutiny a odvádí možný výpotek.

Vnitřní ucho

Funkce sluchová spočívá v přeměně mechanických kmitů tekutiny vnitřního ucha na nervové vzruchy. Lidské ucho vnímá tóny kmitočtů od 16Hz do 20kHz a od sluchového prahu (0dB) do 120dB. Za optimálních podmínek je ucho schopno slyšet hlasitou řeč na 200 až 250 metrů a šepot na 50 metrů.

Funkce rovnovážná spočívá v informacích o aktuální poloze těla v klidu, změnách této polohy a zrychlujícím se pohybu. Vnitřní ucho se podílí na této funkci pouze částečně spolu se zrakem, šlachovými a kloubními receptory a kožním citím.

3.2 TYPY SLUCHOVÝCH PORUCH A VAD

3.2.1 Sluchové vady a poruchy

Je třeba rozlišit dva pojmy. Jedná se o sluchovou poruchu a sluchovou vadu.

Sluchová porucha je situace vzniklá v průběhu života, typicky dočasná, kdy nedoslýchavost provází onemocnění sluchového orgánu a po vyléčení nedoslýchavost zmizí.

Sluchová vada je stav daný při vzniku orgánu, typicky trvalá, není ji možné léčbou zlepšit.

Pod stupně postižení sluchu dělíme:

NORMÁLNÍ SLUCH (normacusis) – sluchový práh je v normě

NEDOSLÝCHAVOST (hypacusis) znamená částečnou ztrátu sluchu

Nedoslýchavost se dělí na :

- **převodní** (hypacusis conductiva) postihující převodní systém. Je poškozeno vnější a střední ucho. Způsobuje obtíže nebo absenci hlavně hlubokých tónů (zvuky slyší méně hlasitě),
- **percepční** (hypacusis perceptiva) je porucha v důsledku postižení vnitřního ucha
 - nitroušní (kochlearis) – postihuje vláskové buňky
 - sluchové dráhy (retrocochlearis) – statoakustický neurinom aj.
 - centrální (centralis) – meningitis aj.

Percepční nedoslýchavost způsobuje často nedostatečné slyšení vysokých tónů (řeč je slyšena celkem hlasitě, ale zkresleně; nedoslýchavý tedy řeč slyší, ale nerozumí ji),

- **smíšená** (hypacusis mixta) – kombinace převodní a percepční nedoslýchavosti

HLUCHOTA (surditas)

- tzv. **praktická hluchota** (zbytky sluchu)
- **totální hluchota**

Pokud hluchota vznikne v době před vývojem řeči, která se tímto způsobem nevyvine, mluvíme o hluchoněmsti. Pokud k ní dojde později, jde o ohluchlost.

3.2.2 Příčiny poruch sluch

Převodní nedoslýchavost

- uzavření vnějšího zvukovodu – cerumen, cizí těleso, vrozené vady (stenoza, atrezie),
- deformity vnějšího či středního ucha,
- postižení elasticity nebo celistvosti blanky bubínku – úrazy, záněty,
- kostěné srůsty v oblasti pouzdra labyrintu – otoskleróza,
- snížená průchodnost Eustachovy trubice – katar Eustachovy trubice.

Percepční nedoslýchavost

- vrozené nebo zděděné organické změny vnitřního ucha (postižení v těhotenství nebo při porodu),
- mechanická traumata – úrazy,
- působení jedů: vlastních – alergie, cukrovka, žloutenka
cizích - léky, nikotin, těžké kovy,
- nádory sluchového nervu – statoakustický neurinom,
- komplikace při jiných onemocněních – meningitis,
- postižení tekutin vnitřního ucha – porucha sluchu, závratě (Menierova choroba),
- dlouhodobé působení hluku – postižení vláskových buněk.

Smíšená nedoslýchavost

- kombinace převodního a percepčního typu – má více příčin (nedoslýchavost způsobená hlukem a zánětem středního ucha).

3.3 DIAGNOSTIKA SLUCHU U DĚTÍ

Čím dříve je porucha sluchu zjištěna a čím dříve se zahájí patřičná rehabilitace, tím menší škody vzniknou ve vývoji jedince. Včasné rozpoznání sluchového postižení, jeho včasná diagnóza a indikace dalších postupů patří k nejpodstatnějším podmínkám vzdělání a sociální integrace handicapovaného.

3.3.1 Klasické zkoušky – pouze orientační vyšetření

Zkouška hlasitou řečí se provádí v nehlukné, nejméně 6 m dlouhé místnosti. Při vyšetřování se používá soubor slov s převahou vysokofrekvenčních a nízkofrekvenčních hlásek, která nemocný zná. Vyšetřovaný stojí bokem, vyšetřovaným uchem k vyšetřujícímu. Je třeba zabránit odezírání zakrytím přilehlého oka, a současně zamezit přesléchání protilehlého ucha ohlušováním. Začínáme vyšetřovat ze vzdálenosti 6 metrů a postupně přistupujeme (pokud vyšetřovaný neslyší). Výsledky zkoušky zaznamenáváme písmeny VM (vox magna).

Příklady zápisu: A. Normální sluch 10 = VM = 10

B. Porucha sluchu vpravo 3 - 4 = VM = 10

Zkouška šepotem. Postavení pacienta je stejné jako u vyšetření hlasitou řečí. Šeptáme po výdechu (vydechneme a pak teprve slovo řekneme). Užívá se stejný způsob zamezení odezírání a přesléchání. Výsledky vyšetření zaznamenáváme písmeny vs (vox sibilans).

Příklady zápisu: A. Normální sluch 6 - 10 = vs = 6 - 10

B. Porucha sluchu vlevo 6 - 10 = vs = 0,5 - 1

Zkouška ladičkami. Vyšetření se provádí pomocí ladičky, kterou rozezvučíme jejím úderem o pevný předmět a přiložíme patkou ladičky na temeno, čelo, za ušní boltec, nebo přiložíme k boltci před zvukovod.

Weberova zkouška – rozezvučenou ladičku přiložíme patkou na temeno a ptáme se vyšetřovaného, ve kterém uchu tón slyší. Výsledky zkoušky zaznamenáváme pomocí písmene W.

Příklady zápisu: A. Souměrný sluch < W >

B. Nesouměrný sluch (lateralizace) W →

Rinné zkouška slouží k porovnání kostního vedení s vedením vzdušným. Rozezvučenou ladičku přiložíme na planum mastoideum vyšetřovaného ucha (kostní vedení). V okamžiku, kdy nám pacient řekne, že už ladičku neslyší, přiložíme ji k boltci před zvukovod pro vnímání vzdušného vedení, které je fyziologicky o 40 dB lepší než kostní vedení, tedy ještě to pacient slyší. Výsledky zaznamenáváme pomocí písmene R.

Příklady zápisu: A. Pozitivní R +

B. Negativní R -

Schwabachova zkouška. Srovnává kostní vedení vyšetřovaného s kostním vedením vyšetřujícího, má-li lékař normální sluch. Rozezvučená ladička se přikládá na planum mastoideu. Výsledky zaznamenáváme pomocí písmen Sch.

Příklady zápisu: A. Schwabachova zkouška normální Sch norm.

B. Schwabachova zkouška prodloužená Sch prodl.

C. Schwabachova zkouška zkrácená Sch zkr.

Audiometrie - vyšetření sluchu pomocí elektroakustického přístroje - AUDIOMETR

Tónová audiometrie určuje prahy jednotlivých tónů kvantitativně, ovšem jako subjektivní údaje. Vyšetřuje se v tiché, zvukotěsné audiologické komoře. Tón je vysílán do sluchátek, které má vyšetřovaný na uších. Tón se postupně zesiluje z prahové intenzity až ho vyšetřovaný zaslechne. Práh sluchu se měří v dB. Výsledek se zaznamenává do audiogramu – pravé ucho se značí červeně, levé modře.

Slovní audiometrie - stanovení schopnosti porozumění slov. Určuje, do jaké míry je vyšetřovaný schopen rozumět mluvenému slovu. Používá se speciální sestava slov, která musí být obecně známá a jsou sestavena do skupin po deseti. Sestava, která je běžně v česky mluvících zemích užívaná, byla vypracovaná prof. Seemanem. Dětská slovní audiometrie se vyšetřuje pomocí obrázků. Výsledky vyšetření zaznamenáváme do grafu.

3.3.2 Objektívni metody - nevyžadují spolupráci pacienta

Impedanční audiometrie (tympanometrie) je metoda, která umožní vyšetření funkčnosti bubínku (stav blanky bubínku), stavu středoušních struktur (řetězu středoušních kůstek), středoušního tlaku vzduchu a měření stapediálního reflexu (vyšetření funkčnosti reflexu třmínkového svalu). Vyšetření se provádí pomocí měřicí sondy, kdy je koncovka hermeticky vložena do vnějšího zvukovodu. Prostřednictvím sondy je přiváděn stálý tón, který vyšetřovaný slyší a současně se odráží od blanky bubínku.

Otoakustické emise (OAE) je zkouška funkčnosti vnějších vláskových buněk. Měření se provádí speciální sondou vloženou do zvukovodu, která snímá otoakustické emise vláskových buněk. Využívá se především u malých dětí, u nichž nelze provést klasický tónový audiogram. Je to vyšetření krátkodobé a nebolestivé. Při přítomnosti otoakustických emisí lze předpokládat normální sluch.

Evokované potenciály. Tato metoda umožňuje sledovat bioelektrický impulz v celém průběhu sluchové dráhy. Elektrody, umístěné na hlavě, snímají odpovědi mozku na zvukové podráždění. Vyšetřovaný musí být v naprostém klidu, proto u malých dětí, neklidných a duševně nemocných pacientů se toto vyšetření provádí v celkové anestezii.

3.4 KOMPENZAČNÍ POMŮCKY

3.4.1 Sluchadla

Pomůckou pro korekci poruchy sluchu jsou sluchadla. (Příloha č. 2) Sluchadlo je složitý elektroakustický přístroj, jehož hlavní funkcí je zesilovat okolní zvuky a přizpůsobit je vadě sluchu pacienta. Základní součásti sluchadla tvoří miniaturní zesilovač, mikrofon a reproduktor.

Protože existují různé typy sluchových poruch, existují i různé typy sluchadel tak, aby vyhovovaly individuální potřebě nedoslýchavých.

Sluchadla : 1) kapesní - krabicová

2) závěsná – celé sluchadlo je ukryto za boltcem a zvuk je přiváděn do zvukovodu pomocí vsunuté olivky (tvarovky)

3) brýlová – využívají kostní vedení – v současné době se již používají málo

4) zákaznická (například boltcová, zvukovodová)

Sluchadla zákaznická (boltcová a do zvukovodu) jsou tvarově přizpůsobena boltci a vnějšímu zvukovodu ucha. Jsou kosmeticky nejpříznivější a výkonnostně rovnocenná.

„Sluchadla nejsou jedinými protetickými pomůckami, ale jsou těmi základními a nejdůležitějšími.“ (Pulda, Lejska, 1996, s. 12)

3.4.2 Kochleární implantát

Pomůckou pro velmi těžké formy nedoslýchavosti je kochleární implantát, (Příloha č. 3) který se operativně vsazuje do hlemýždě (kochley). Kochleární implantát (CI) přímo elektricky stimuluje sluchový nerv v hlemýždi a umožňuje sluchovou rehabilitaci neslyšícím nebo téměř neslyšícím (při splnění podmínek implantace).

Vnější část kochleárního implantátu je tvořena **mikrofonem**, tedy přijímačem zvuku, **řečovým procesor**, který převádí zvuk do digitálního kódu a **transmitterem** přenášejícím digitální kód na vnitřní části implantátu.

Vnitřní část tvoří **dekodér**, který převádí digitální kód na elektrické impulsy a **elektrody**, tedy kroužky na vodiči, z nichž se přenášejí impulsy na sluchový nerv.

3.4.3 Osobní zesilovače

Osobní zesilovač je větší a levnější kapesní sluchadlo, ke kterému se připojují náhlavní sluchátka nebo sluchátko do ucha. Hlavní přínos osobních zesilovačů spočívá ve zvýšení odstupu užitečného signálu (řeči) od rušivého hluku pozadí. Toho se docílí přiblížením mikrofону k ústům mluvícího.

3.4.4 Vibrotaktilní a elektrotaktilní pomůcky

Vibrotaktilní pomůcky

Vibrotaktilní pomůcky využívají zvýšené vibrační citlivosti sluchově postižených. Zdaleka nejcitlivější hmat je v bříšcích prstů. Ta však lze jenom těžko zablokovat trvalým připojením vibrátoru, proto se nejčastěji připojují na zápěstí (jako náramkové hodinky nošené na spodní straně ruky).

Elektrotaktilní pomůcky

Hmat je také citlivý na proudovou stimulaci. Toho se využívá v tzv. elektrotaktilních pomůckách, ve kterých se na kůži umisťují dvojice elektrod, mezi nimiž protéká slabý elektrický proud. Zatím jsou známa dvě praktická provedení: první, které je nošeno na pásku na hrudníku, druhé v rukavičce, kterou si neslyšící navléká na ruku.

3.4.5 Signalizace pro neslyšící a nedoslýchavé

Budíky pro neslyšící (i nedoslýchavé)

Běžný budík pro neslyšící je upraven tak, aby rozsvěcoval žárovku, fotoblesk nebo spouštěl vibrátor, který má neslyšící pod polštářem.

Dveřní zvonek

Dveřní zvonek bývá většinou indikován světlem. „Tlačítko dveřního zvonku může ovládat zařízení, které rozsvěcuje a zhasíná světla v bytě. Světla mohou blikat různým kmitočtem pro dveřní zvonek, pro zvonící telefon atd.“ (Freeman, Gabrin, Boese, 1981, s. 288)

Komplexní signalizační zařízení

Tato zařízení umožňují indikovat a rozlišit zvonění telefonu, dveřní zvonek, budík, pláč dítěte, indikátor kouře a bezpečnostní zařízení proti vloupání.

3.4.6 Televize

Pro nedoslýchavé a neslyšící je televize mnohem důležitější než pro ostatní, protože je to mohutný zdroj vizuálních informací.

Indukční smyčka

Indukční smyčka mění na elektromagnetické pole signál z rádia, televize, magnetofonu nebo přehrávače kompaktních disků, popř. signál z mikrofonu připojeného k zesilovači. Magnetické pole je uvnitř celé plochy, která je indukční smyčkou ovinuta. Při poslechu se tedy můžeme po místnosti volně pohybovat. Výhodou poslechu přes indukční smyčku, oproti poslechu přes mikrofon sluchadla, je především mnohem věrnější zvuk, který není zkreslen odrazy zvuku v místnosti. (Hrubý, 1998)

Poslech televizoru přes sluchátka

S poslechem televizního zvuku přímo náhlavními sluchátky, která lze připojit do zásuvky, umístěné obvykle na přední straně televizoru jsou většinou velice spokojeni lehčeji nedoslýchaví.

Otevřené a skryté titulky v televizi – teletext

Titulky, které jsou do televizního signálu přidány již ve studiu tak, že jsou vidět na všech televizorech, se nazývají otevřené titulky. Skryté titulky se na obrazovce objeví až po zapnutí speciálního dekodéru. Televizní titulky silně motivují neslyšící děti ke čtení a významně tak snižují nebezpečí negramotnosti neslyšících. Tuto skutečnost respektuje i Ministerstvo práce a sociálních věcí, které neslyšícím na pořízení televizorů s teletextem prostřednictvím odborů sociální péče na místních úřadech přispívá. (Hrubý, 1998)

3.4.7 Počítač

Počítač je jednou z vymožeností současné supertechniky, před kterou nejsou neslyšící vůbec znevýhodněni oproti slyšícím. Musí být ovšem dostatečně vzdělání, aby dokázali počítače efektivně využívat. Ve vzdělávání neslyšících a nedoslýchavých dětí hrají počítače stále větší a významnější roli. Řadu věcí lze naučit neslyšící děti formou velice zábavných her – děti se učí, aniž by si uvědomovaly, že se učí. Při výuce lze většinou využít programů, které byly napsány pro výuku dětí slyšících. Existují však i programy psané speciálně pro neslyšící děti. U nás byly první výukové programy pro neslyšící děti vytvořeny pro počítač ZX Spectrum v Laboratoři elektronických smyslových náhrad v roce 1984. Současné tzv.

multimediální osobní počítače vybavené snímačem pro CD ROM jsou přímo stvořené pro interaktivní výuku typicky vizuálně zaměřených věcí, jako je třeba výuka znakového jazyka nebo trénink odezírání. První CD ROM s programem pro výuku znakového jazyka u nás vznikl v roce 1997 na Katedře speciální pedagogiky Pedagogické fakulty UK. (Hrubý, 1998)

„Počítače velice usnadňují psanou komunikaci s neslyšícími. Především ohluchlí dávají psané komunikaci absolutní přednost, pokud chtějí mít jistotu, že budou rozumět správně a všemu, co je jim sdělováno. Oni sami mohou odpovídat hlasem, je však dobré, když jim slyšící své odpovědi píše.“ (Hrubý, 1998, s. 237)

Také nesmíme zapomínat, že počítače vytvářejí nové možnosti pracovního uplatnění neslyšících. Nelze vyjmenovat všechny možnosti, ale alespoň dva příklady – pro počítačovou přípravu publikací nebo třeba pro psaní nových počítačových programů není nutné ani slyšet ani mluvit.

3.4.8 Internet

Internet je především grafické a textové médium, i když lze internetem přenášet hlas i hudbu. K jeho dokonalému a plnohodnotnému ovládnutí nemusíme ani slyšet ani mluvit. Musíme však samozřejmě umět číst a psát.

3.4.9 Vliv kompenzačních pomůcek na kvalitu života neslyšících

Dr. Roy Miller, ohluchlý profesor Southern Illinois University, říká, že je obrovský rozdíl mezi tím, být hluchý dnes a před dvaceti lety. Velmi se mění přístup široké veřejnosti ke znakovému jazyku neslyšících, jejich vzdělání, dějinám a kultuře. Pomůcky, jakými jsou sluchadla, kochleární implantáty, psací telefony a faxy, textová komunikace, skryté titulky, počítače atd., zásadním způsobem zlepšují kvalitu života neslyšících a nedoslýchavých. (Hrubý, 1998)

„Dobrá pomůcka musí být jako náramkové hodinky. Jejich existenci si totiž uvědomíme až ve chvíli, kdy se zastaví. Do té doby nám mnohokrát za den slouží, aniž by nás sebeméně obtěžovaly. Právě totéž rozhoduje i o tom, zda neslyšící a nedoslýchaví nějakou pomůcku doopravdy přijmou, nebo zda ji odmítnou. Pomůcky pro ně totiž většinou navrhuji slyšící, kteří mají sice tu nejupřímnější snahu pomoci, ale někdy přesně nevědí, co je pro

nedoslýchavé a především pro neslyšící doopravdy důležité.“ (Hrubý, 1998, s. 271) Technika musí člověku sloužit, nikoliv ho předělávat či ho dokonce ponižovat.

3.5 FORMY KOMUNIKACE SLUCHOVĚ POSTIŽENÝCH

Protože je u většiny neslyšících zachován zrak, způsoby komunikace s nimi se orientují především tímto směrem.

3.5.1 Orální metoda

Jak naznačuje název, jde o mluvenou řeč. Neslyšící děti se učí mluvené řeči a jejím prostřednictvím pronikají do života společnosti a do jejího kulturního a společenského bohatství. Základními součástmi orální metody je vyvíjení a osvojování mluvené řeči, výcvik v odezírání, rozvíjení funkční schopnosti zbytků sluchu. (Potměšil, 1999)

Orální metoda nedovoluje používání znaků, přestože jsou pro nedoslýchavé a neslyšící jednodušší. Pomocí znaků se lépe dorozumívají, ale v důsledku toho ztrácejí zájem o mluvenou řeč.

Naučit mluvit lze dnes každé dítě bez ohledu na velikost ztráty sluchu, neboť logopedické metody jsou v dnešní době velmi kvalitně rozpracovány. Problém spočívá pouze v tom, že výsledky, jakých dosáhneme, a především čas, který musíme vytvoření mluvy věnovat, velice závisí na velikosti ztráty sluchu. Nedoslýchavé děti vybavené dobře přizpůsobenými sluchadly se naučí mluvit téměř stejně snadno jako děti slyšící. Hlavním úkolem logopeda u nedoslýchavých je pouze upravit vady výslovnosti některých hlásek. Děti s velmi těžkými vadami, které se sluchadlem vnímají pouze zvuk, ale řeči nerozumějí, již vyžadují mnohem větší logopedickou pomoc. Zcela neslyšícím dětem pak sluchadla neposkytují vůbec žádnou oporu a mluva musí být vyvozena pouze umělými prostředky pomocí ohmatávání chvění hlasivek učitele, napodobováním postavení jeho artikulačních orgánů nebo neustálou korekcí výslovnosti dítěte.

„Zcela samostatnou kapitolu tvoří děti, které ohluchly až poté, co se naučily alespoň částečně mluvit. U těch nejde ani tolik o vyvození mluvy, jako spíše o její udržení a zafixování.“ (Hrubý, 1999, s. 55)

„Nedoslýchavé děti se sluchadly začnou mluvit jenom o málo později než slyšící děti, u dětí se zbytky sluchu může dojít ke zpoždění o dvě i více let. Děti zcela hluché však obvykle i při největší logopedické péči začnou vyslovovat první slova ve čtyřech až pěti letech, a věk školní docházky je zastihne se zcela nerozvinutou mluvní komunikací.“ (Hrubý, 1999, s. 56)

Při komunikaci nejde jenom o vlastní mluvení, ale i o rozumění mluvě ostatních. Nedoslyšavé děti rozumějí sluchem a vypomáhají si odezíráním, o kterém se zmíním později. Děti se zbytky sluchu jsou na odezírání velmi závislé, zbytkový sluch jim však při odezírání vydatně pomáhá.

3.5.2 Znakový jazyk

Znakový jazyk je nezávislý jazyk se specifickými rysy. Představuje souhrn znaků a gest, které jsou ustálené, ale mohou se lišit podle různých oblastí téhož státu. Jako každý jazyk má svá pravidla. Řadí například jednotlivé znaky za sebou bez skloňování a časování. Z toho vyplývá možnost bleskové komunikace, ale také to, že slyšící člověk velmi obtížně porozumí konverzaci neslyšících. Znakový jazyk se vyvíjí, ovlivňuje společnost svých uživatelů a ta zpětně ovlivňuje je.

„Znakový jazyk je prvním jazykem neslyšících, protože si ho mohou spontánně osvojit a používat.“ (Jabůrek, 1998, s. 13) Neslyšící ho běžně používají mezi sebou, tehdy, když nejsou přítomni slyšící. Nejlépe ho ovládají neslyšící z druhé generace, tj. neslyšící děti neslyšících rodičů. Znakový jazyk ovládají i někteří tlumočníci, kteří jsou také nejčastěji potomci neslyšících rodičů, tentokrát ale slyšící nebo nedoslyšaví, kterým mluvená čeština žádné problémy nedělá.

Ukazuje-li neslyšící znakovým jazykem, nemůže přitom mluvit, ani kdyby chtěl. Ústa totiž potřebuje jako jakousi „třetí ruku“. Ty různé grimasy a „šklíbení“, které dělají neslyšící ve znakovém jazyce, znamenají pro znakový jazyk přesně totéž, co znamená pro jazyky mluvené změna melodie hlasu či změna přízvuku. Říká se tomu neverbální složka jazyka.

Prosadit právo neslyšících na znakový jazyk byl proces velmi složitý. Trvalo velmi dlouho než nadřízené orgány začali alespoň trpět učitelům škol pro neslyšící, aby se svými žáky znakovali. „První slovník znakové řeči, čerpající z pražského nářečí, se podařilo vydat ÚV Svazu invalidů teprve v roce 1988. Po roce 1989 se spojeným úsilím společenských organizací a obětavých jednotlivců podařilo znakový jazyk rehabilitovat. Ale až 21. května 1998 schválila poslanecká sněmovna zákon o znakové řeči.“ (Růžičková, 2001, s. 5) Zákon říká, že „neslyšící má právo na používání znakové řeči, vzdělávání s využitím znakové řeči a výuku znakové řeči“, ale také uzákoňuje znakový jazyk jako plnohodnotný komunikační prostředek.

3.5.3 Prstová abeceda - daktylotika

Prstová abeceda je soubor dohodnutých a ustálených posunků pro jednotlivá písmena české abecedy ukazovaných jednou nebo dvěma rukama. Z toho vyplývá, že se můžeme setkat s prstovou abecedou jednoruční nebo dvouruční. (Příloha č. 4 a 5) Prstové abecedy se využívá pro přesnost při seznamování s novým slovem a dále pro přesnost při používání názvů, jmen nebo příjmení, kde není známý nebo zažitý znak znakového jazyka. Prstová abeceda je doplňkovým a přitom ne nevýznamným prostředkem, který komunikaci se sluchově postiženým usnadňuje.

3.5.4 Znakovaná čeština

Znakovaná čeština je umělý posunkový kód, plně závislý na jiném jazyce – češtině. Jednotlivé znaky jsou seřazeny tak, aby co nejlépe zobrazovaly detailní strukturu a gramatiku mluveného jazyka. Ústy se tedy vyslovuje česká věta a ke slovům se přiřazují jednotlivé znaky. Znakovaná čeština velice usnadňuje neslyšícím odezírání. Je zcela nezastupitelná v situacích, kdy společně hovoří neslyšící a slyšící, kteří neumějí znakový jazyk.

U znakované češtiny se sluchově postižení dívají především na ústa tlumočnicka a znaku si vlastně všimnou až tehdy, když se jim nějaké slovo nepodaří odezřít.

3.5.5 Odezírání

Odezírání je odhadování vyslovovaných slov z pohybu mluvidel – rtů, zubů, jazyka, lícních svalů a je pro všechny kategorie neslyšících i nedoslýchavých mimořádně důležité. „Odezírání je skutečně schopnost – dar – podobně jako třeba absolutní sluch u slyšících. U toho, kdo tuto schopnost má, ji lze tréninkem rozvinout. Pokud však dítě schopnost odezírat nemá, nepomůže mu ani ten sebeprocovanější kurs odezírání.“ (Hrubý, 1999, s. 74)

Odezírání nejvíce pomáhá žákům nedoslýchavým a žákům se zbytky sluchu. Pomáhá i žákům ohluchlým, kteří si při odhadování odezírané informace mohou vypomoci kontextem, neboť mají bohatou slovní zásobu. Využitelnost odezírání jako komunikačního prostředku tam, kde bychom ho nejvíce potřebovali, tedy u žáků prelingválně zcela neslyšících, je však velmi omezená.

Podmínky a zásady při odezírání:

- dobrá viditelnost, osvětlení je při odezírání klíčové, nelze odezírat v protisvětle,
- optimální vzdálenost /neměla by být menší než 0,5 m a větší než max. 4 m/,
- mluvící a odezírající by měli mýt obličej zhruba ve stejné výši,
- přizpůsobení řečového projevu / volnější tempo, přirozená artikulace, zbytečně nezvýrazňujeme artikulaci, používání kratších vět a frekventovanějších slov, za větou necháme pauzu na zpracování a pochopení smyslu/,
- občas otázkou zkontrolovat, co nám neslyšící rozuměl
- odezírání znemožňují vousy zakrývající rty, u žen naopak odezírání usnadňuje jemné použití rtěnky
- je nutné si uvědomit, že odezírání velmi unavuje /dospělý dokáže odezírat asi 0,5 hodiny, dítě 5-10 minut/, proto je nutné často měnit činnosti, aby si děti odpočaly (Pulda, Lejska, 1996)

3.5.6 Bilingvální metoda

Bilingvální metoda zabezpečuje dvojjazyčnou výchovu sluchově postižených. Dítě se od malička učí ryzí znakový jazyk, který považuje za svůj mateřský jazyk. Později, asi kolem 5.-7. roku, si postupně osvojuje mluvenou řeč, kterou se učí jako cizí jazyk. I gramatika je vysvětlována pomocí znakového jazyka. Cílem bilingvální metody je naučit dítě číst s porozuměním, dobře psát a rozšířit slovní zásobu.

3.5.7 Totální komunikace

Pochází z 60.let, začal ji používat sluchově postižený učitel Roy Holcomb ve škole Santa Anna v Kalifornii, a rozšířil ji do celého světa.

Můžeme ji definovat jako filozofii, která spojuje všechny komunikační systémy (pantomimu, znakovou řeč, mluvenou řeč, umělé posunkové systémy, prstovou abecedu, odezírání, divadlo, umění, film, televizi, využívání sluchadla a zesilovacích zařízení). Hlavním požadavkem totální komunikace je, aby všichni, kdo se pohybují okolo dítěte, využívali všech dostupných komunikačních prostředků.

3.6 OSOBNOST SLUCHOVĚ POSTIŽENÝCH

Neslyšící dítě postihnuté pouze poruchou, kterou můžeme zmírnit, popřípadě kompenzovat adekvátním zesilovacím aparátem, je v podstatě srovnatelné s dítětem slyšícím stejného věku. Psychicky je normální a má stejné dispozice na intelektuální a osobnostní vývoj jako dítě slyšící. V případě, kdy jde o úplnou hluchotu se však předpoklady na úspěšný vývoj realizují mnohem hůře, a to vzhledem ke komunikační bariéře.

Když pozorujeme neslyšící dítě předškolního věku, jak si hraje s nějakou hračkou, zaregistrujeme, že v určitých časových intervalech zvedá hlavičku, aby „prozkoumalo“ svoje okolí. Potřebuje se totiž ubezpečit, že změny, které se odehrávají v okolí, pro něho nejsou nebezpečné, či naopak neznamenaají zlepšení pohody. Takové dítě zkoumá prostor zrakem mnohem pozorněji než dítě slyšící, na jakékoli změny reaguje změnami ve své činnosti. Neslyšící dítě žije vlastně neustále s pocitem, že se za ním něco děje, co se ho může týkat a o čem není informované. (Uherík,1990)

Všeobecně platí, že mezi sluchově postiženými jsou velké individuální rozdíly, a to ve způsobu a stupni vyrovnávání se s trvalým sluchovým postižením. Setkáváme se s dětmi, které se svojí psychikou neliší od dětí slyšících. V jiných případech je však možné sluchově postižené děti charakterizovat jako dítě neurotické až autistické. (Uherík, 1990). Podstatným deprivacním činitelem u sluchově postiženého dítěte zůstává stupeň sluchového postižení a věk, ve kterém postižení vzniklo.

Na základě výzkumů bylo zjištěno, že je velmi nutné pro citový rozvoj sluchově postiženého dítěte, co nejdříve jeho poruchu odhalit. Již v těhotenství dítě reaguje na zvukové podněty. Nejvíce vnímá matčin hlas, který je počátkem navazování prvních citových vazeb mezi matkou a dítětem. Sluchově postižený novorozenec tuto možnost nemá. Je proto nutné handicap rozpoznat a kompenzovat ho např. pomocí doteků, vizuální stimulace a výrazu obličeje. Všechny smyslové orgány jsou vzájemně propojeny a spolupracují spolu. Je-li jeden smysl postižen, jeho funkci nahrazuje smysl druhý.

Další důležitou roli v životě sluchově postižených sehrávají prožitky a zkušenosti nabyté v období předškolního věku. Dítě se učí navazovat kontakty, hledá různé způsoby, jak se dorozumět s dětmi při hře. „ V počátečním vývojovém období samo dítě vynalézá prostředky, které mu pomáhají dorozumívat se s okolím. Protože neslyšící dítě má jen v omezené míře možnost vyjadřovat se mluvenou řečí, a někdy ani to ne, vytváří si pomocí posunků a mimiky specifický prostředek komunikace.“ (Solovjev, 1977. s.9)

3.6.1 Vnímání světa

Lidský život je činnost, kdy se člověk musí neustále orientovat ve svém prostředí. Tato orientace probíhá pomocí smyslových orgánů. Důležitou funkci má zrakový orgán, který ještě doprovází orgán čichový, hmatový a sluchový. Velmi často je zdůrazňováno, že hlavní funkcí lidského sluchového ústrojí je slyšení řeči a také vnímání hudby. Ostatní význam sluchu bývá často podceňován nebo zcela opomíjen. Lidé s vadou sluchu jsou často znevýhodněni, protože neslyší řeč, hudbu, zvuky v přírodě či na ulici. „Neschopnost vnímat zvuky, jež signalizují náhlé změny okolního světa, může vyvolávat těžké nebo i nebezpečné situace.“ (Solovjev, 1977, s. 33)

Hlavní význam při smyslovém odrazu skutečnosti má činnost zrakového analyzátoru. Zrakovým vnímáním „získává“ organismus maximum informací o vnějším světě. „Zrak je v životě neslyšících důležitým činitelem, neboť je hlavním zdrojem jejich představ o okolním světě.“ (Solovjev, 1977, s.46)

Nejen pro samotný život sluchově postižených, ale hlavně pro rozvoj jejich mluvené řeči, jejího chápání a vyslovování, je důležité vnímání vibrací. Některé vibrace, které vznikají při artikulaci, zachycuje sluchově postižený přiložením dlaně k hrdlu, hrudníku a obličejí mluvicího, nebo k jeho ústům. Tyto vibrace velmi pomáhají při navozování jednotlivých hlásek. (Solovjev, 1977) Vibrační citlivost, která je u sluchově postižených lepší než u slyšících, umožňuje vnímat rytmus hudby, tempo, střídání tónů podle intenzity, ale i hudbu samotnou a to tím, že si dítě přiloží ruku k hudebnímu nástroji, nebo cítí vibrace na podlaze.

3.6.2 Paměť

Sluchově postižení mají lepší předpoklady pro zapamatování posunkových znaků. Slovní paměť je u nich na nižší úrovni, protože si obtížněji pamatují slova označující zvukové vjemy. Také zapamatování vět a textů činí sluchově postiženým značné potíže. Větu nechápou jako komplexní jednotku, často ji deformují, nebo vynechávají slova. Jsou závislí na textu, obtížně se vyjadřují vlastními slovy. V obrazové paměti mezi sluchově postiženými a slyšícími příliš velké rozdíly nejsou.

3.6.3 Představivost

Představivost u sluchově postižených dětí se během školní docházky stále rozvíjí. „Je nutné zdůraznit, že představivost se vyvíjí jen v těsné souvislosti s vývojem řeči. Rozvíjení představivosti přispívá k tomu, že okolní svět se ve vědomí neslyšícího dítěte odráží mnohem šířeji a mnohotvárněji a jeho intelektuální obzor se značně rozšíří.“ (Solovjev, 1977, s.117)

3.6.4 Myšlení

Myšlení a jeho vývoj jsou velmi úzce spjaty s vývojem řeči. Rozvinuté myšlení totiž nemůže bez řeči existovat. U prelingválně hluchých je proto možným nástrojem myšlení znaková řeč.

Myšlení člověka, který plnohodnotně nekomunikuje, nemůže dosáhnout stádia symbolických operací. Myšlení prelingválně hluchých se především opírá o konkrétní činnosti. Neslyšící člověk sice správně pochopí základní vlastnosti a vztahy mezi předměty a jevy okolního světa, ale toto poznání je jen částečné a nepřesné. I konkrétní myšlení se totiž rozvíjí v závislosti na rozvoji komunikace. To znamená, že u člověka, který nemá dostatečně osvojený nějaký druh komunikace, se bude opožďovat i názorné myšlení. Z uvedeného vyplývá, že je tak zpomalen i vývoj abstrakce. Sluchově postižení jedinci tedy nakonec ulpívají na konkrétní situaci. Zobecnění zaostává, protože opět chybí pojmenování.

Vývoj myšlení – slyšící dítě

Kojenecký věk:

2-3 měsíční kojeneček pozoruje očima pohybující se předměty, reaguje na předměty vydávající zvuk, obrací k nim hlavu, natahuje po nich ruce, reaguje na hlas dospělých, v jeho přítomnosti si spokojeně brouká, při jeho odchodu pláče,

4-5ti měsíční kojeneček uchopuje předměty oběma rukama, manipuluje s nimi, začíná je prohlížet a ohmatávat, dovede rozlišit a někdy i napodobit různé zvuky, které slyší,

6-7mi měsíční kojeneček předměty otáčí, tluče jimi o sebe, rychle reaguje na zvuky, při neočekávaně silných zvucích pláče,

8-9ti měsíční kojeneček analyzuje předměty, zasouvá je do sebe, rozkládá je na části, začíná napodobovat řeč dospělých, jedná se o období žvatlání

10-12ti měsíční kojeneček napodobuje činnosti dospělých, učí se zacházet s různými předměty, rozvíjí se potřeba řečové komunikace, dochází k rozvoji chůze.

Batolecí věk:

Intenzivně a rychle si osvojuje fonetickou, lexikální a gramatickou stavbu řeči, samostatně se pohybuje, napodobuje některé činnosti dospělých, hru vždy doprovází řečí a zdůvodňuje své jednání, dospělý se stává zdrojem informací, při hře začínají dělat jednoduché věci společně, vzájemně si pomáhají.

Předškolní věk:

Názornou hru střídá hra tvořivá s určitými pravidly, dochází k rozvoji sociálních vztahů v kolektivu, dítě se učí přizpůsobovat druhým, výrazně se rozvíjí řeč a to i vnitřní, která je prostředkem řečového myšlení.

Školní věk:

V období školního věku dochází k vyrovnávání rozdílů mezi slyšícími a sluchově postiženými. „ Díky tomu, že si děti osvojují slova různého stupně obecnosti, slovní spojení a gramatickou stavbu řeči, zvyšují se jejich možnosti vytvářet si systém znalostí“ (Solovjev, 1977, s. 192) Osvojování teoretických znalostí je však pro sluchově postižené mnohem obtížnější než pro slyšící.

Vývoj myšlení – neslyšící dítě

Kojenecký věk:

2-3 měsíční kojenec reaguje pouze na zrakové podněty,

4-5ti měsíční kojenec si také předměty ohmatává a prohlíží, drží v ruce a manipuluje s nimi, ale nereaguje na zvuky a řeč, neotáčí hlavu za zvuky, má roztržitý pohled, pláč a křik je tlumený, také si brouká, ale broukání je bez intonace, je monotónní,

8-9ti měsíční kojenec si uvědomuje vztah mezi předměty, ale nedochází ke žvatlání, tedy k napodobování řeči dospělých

10-12ti měsíční kojenec nevnímá intonace hlasu dospělého, proto na ně nemůže správně citově reagovat, díky tomu je styk s dospělými jiný, chudší, okruh poznávaných předmětů a jejich vlastností je užší, pozorovací schopnost se u těchto dětí vyvíjí pomaleji, monotónní křik a pláč zhoršují možnosti rozeznat jeho přání a potíže.

Batolecí věk:

Napodobováním dospělých začínají děti samy vykonávat určité úkony s předměty a poznávají přitom jejich vlastnosti, prostorové i časové vztahy. Zaostávají ve vývoji smyslového poznání, motorice a hravé činnosti, což má vliv na zaostávání jejich myšlení. V tomto věku nedokáže ještě ztrátu sluchu kompenzovat jiným smyslem.

Předškolní věk:

Pokud je sluchově postižené dítě svěřeno do odborné péče ve speciálních mateřských školách, kde se učí mluvit, rozdíly ve vývoji se snižují. „Hry neslyšících dětí předškolního věku jsou značně jednotvárné a děti při nich v hojné míře napodobují jeden druhého.“ (Solovjev, 1977, s. 190) Z tohoto důvodu je nutné u těchto dětí rozvíjet představivost a fantazii. Také názorné myšlení se vyvíjí pomaleji než u slyšících. To lze rozvíjet pomocí znakové řeči.

Školní věk:

Neslyšícím dětem mladšího školního věku působí potíže přechod od jednoho způsobu srovnávání předmětů k druhému. V období kolem staršího školního věku se myšlenkové pochody těchto dětí výrazně zdokonalují. Sluchově postižení analyzují, srovnávají a zobecňují objekty a jevy z různých pohledů a zařazují je do různých pojmových skupin. „Rozvíjející se řeč přispívá k získání znalostí, myšlenková činnost neslyšících dětí je nyní systematictější a logičtější.“ (Solovjev, 1977, s. 193)

3.6.5 Řeč

Podmínky pro rozvíjení řeči má sluchově postižené dítě jiné než dítě slyšící; to se projevuje v celém průběhu vývoje řeči sluchově postižených dětí. (Solovjev, 1977)

Laskavá řeč 3-4 měsíční plačící dítě často uklidní. Naproti tomu sluchově postižené dítě, které řeč nevnímá, nemůže reagovat ani na intonaci. Kolem 7-8 měsíců začne slyšící dítě žvatlat, své žvatlání vnímá a zpočátku si přizvukuje. Později poslouchá řeč dospělých a pokouší se ji napodobit. V druhém roce života se žvatlání slyšícího dítěte, podporované sluchem, začne postupně měnit v řeč. U sluchově postiženého dítěte rychle zaostává vývoj vrozených a zafixovaných předpokladů pro rozvíjení slovní, především však mluvené řeči. Žvatlání se u něj neprojeví a mluvená řeč se bez odborného vyučování samostatně nerozvíjí.

Vada nebo ztráta sluchu, získaná v pozdějším věku, tedy v době, když už je rozvoj řeči ukončen, působí potíže při rozumnění hlasité řeči a tím ztěžuje komunikaci s lidmi. Řeč se sice neztrácí, ale mění se její výraz a zpomaluje se obsahové obohacování. Ztížená komunikace se projevuje nepříznivými změnami v duševním životě – například zvýšenou dráždivostí až nervozitou, pocity opuštěnosti a nepochopení.

Vztah sluchově postižených k osvojování řeči

Sluchově postižení ve věku 10-11 let si uvědomují nutnost mluvené řeči jako prostředku dorozumívání. K potížím při osvojování řeči se tyto děti zřídka kdy přiznají.

Ve 12-13 letech si začínají uvědomovat, že znalostí jazyka mohou získat mnoho nových poznatků. Také kniha se stává zdrojem informací, nejen učebnicí. Mnohé děti si začínají uvědomovat své chyby v mluvené řeči a snaží se je napravit, aby jim slyšící děti rozuměly.

V období kolem 14 až 17 roku života mají velkou snahu naučit se mluvit, protože si uvědomují, jak je to nutné pro jejich budoucí povolání. Snaží se více používat mluvenou řeč při vyučování i mimo školu, cvičí správnou výslovnost a přízvuk, snaží se osvojit si hovorovou řeč, rozšiřují svou slovní zásobu. Důležitá se stává i řeč písemná, aby mohli psát dopisy, esemesky, žádosti.

„ Před odchodem ze školy se u neslyšících dětí projevuje skutečný osobní zájem o jejich řeč a snaha ji zdokonalit. Žáci vyšších ročníků si jsou vědomi, že řečí, kterou se k nim promlouvá, i řeči knih a novin rozumějí. Znepokojují je však výslovnostní nedostatky, které činí jejich řeč méně srozumitelnou pro slyšící a jsou překážkou v dorozumění.“ (Solovjev, 1977, s. 255)

3.6.6 Činnost

Sluchově postižené dítě v útlém věku manipuluje s předměty pod dohledem dospělého, napodobuje pohyby. Zpočátku se činnost těchto dětí neliší od činnosti slyšících, ale protože své úkony nemohou kontrolovat, dochází v průběhu vývoje k velkým odlišnostem.

V předškolním věku je hlavní činností dítěte hra, ve které se odráží jeho život a činnost dospělých. Hra u sluchově postižených je jednodušší, stereotypní, obsahově odlišná a přetrvává déle. Tyto děti mnohdy opomíjejí námět a cíl hry, do hry nepřinášejí nic nového.

Učení je hlavní činností sluchově postižených dětí ve školním věku. Potřebují při něm značnou pomoc učitele. Děti mají problémy se zadanými úkoly, nedokáží nalézt jádro pro řešení, úlohu řeší tak, jak si myslí, že vyhoví požadavkům učitele.

3.7 SOCIALIZACE SLUCHOVĚ POSTIŽENÝCH

Socializace je procesem celoživotním. Začíná narozením jedince a končí jeho smrtí. V průběhu života člověka, a tedy i v průběhu socializace, se člověk zařazuje do společnosti, ale jeho role a jejich obsah se během života mění, a tím se neustále mění i jedinec sám. Můžeme mluvit o postupném vrůstání jedince do společenských podmínek života.

„Sluchové postižení, zejména prelingvální hluchota, může omezovat nebo redukovat socializační vývoj nebo redukovat situace pro něj potřebné. V odborné literatuře zabývající se problematikou sluchově postižených se uvádí zejména pět oblastí, které nejčastěji zapříčiňují problémy právě v socializaci sluchově postižených. Jsou to: komunikační problémy, specifika ve vývoji myšlení, nedostatky v mimovolném učení, sociální separace a nevhodný výchovný přístup.“ (Frývaldská, 2000, s. 6)

3.7.1 Komunikační problémy

Sluchově postižené dítě, respektive prelingválně hluché dítě nemůže mluvit jako dítě slyšící. Proto není schopné získat dostatečnou slovní zásobu ani dostatek informací o světě a dění v něm. Jestliže vycházíme z toho, že rozvoj řeči úzce souvisí s rozvojem myšlení, stávají se neslyšící jedinci postupem času zaostalejší zejména v oblasti socializačního vývoje. Je tady logické, že nemohou získat ani celý komplex sociálních dovedností. Pokud si neslyšící osvojí alespoň některé sociální dovednosti, mohou však mít problémy s jejich uplatňováním. Proto tyto jedinci většinou unikají ze světa, který je „ohrožuje“, a stahují se do vlastního světa, který jim poskytuje bezpečí a kterému plně rozumějí, či začnou být impulzivní až agresivní.

Dítě je v rámci svých možností schopno osvojit si pouze několik málo jednoduše vyslovitelných a základních slov a používat je v dané situaci. Tato slova jsou zejména konkrétní podstaty a označují viditelné skutečnosti nebo činnosti. Pomocí nich se však nedají takto postiženému dítěti vysvětlit situace, které vždy skýtají jinou a komplikovanou podstatu.

Sluchově postižené děti si nejsou schopny uvědomovat komunikativní funkce tónu hlasu, jazykového stylu, intonace a specifických jazykových struktur. Při absenci těchto informací se rodičům i ostatním jen těžko sdělují dětem specifická společenská pravidla. Kvůli tomu tak dochází např. k nepochopení ironie, odlišení laskavého požádání od příkré výzvy apod. (Frývaldská, 2000)

3.7.2 Nedostatky v mimovolním učení

Mimovolní učení probíhá neplánovaně, učíme se z toho, co kolem sebe denně vidíme, slyšíme, co prožíváme. Důležitou součástí tohoto učení je tedy i zvuková stránka životní reality. Slyšícímu dítěti pomáhá v pochopení struktury a funkce okolního světa to, že se ocitne v určité situaci. Mimovolně vnímá telefonický rozhovor maminky s kamarádkou, informace ze sdělovacích prostředků nebo to, jak rodiče řeší vzájemné konflikty. Sluchově postiženému dítěti tento výsek v orientaci ve společnosti chybí nebo je značně omezen. (Šedivá, 1997)

3.7.3 Sociální separace

Sluchově postižené děti většinou navštěvují speciální školy a není výjimkou, že některé z nich jsou nuceny žít na internátech již od věku tří let až do dospělosti. Kvůli pobytu na internátě a službám zde poskytovaným je sluchově postižené dítě ochuzeno o běžné sociální situace. „Mnoho jeho potřeb je uspokojováno bez jeho přičinění, tedy i bez pochopení, jakým způsobem se různé záležitosti v životě zařizují a jak fungují.“ (Šedivá, 1997. s. 6) Při pobytu v rodině se s ním často jedná jako s návštěvou, pro kterou je připraven zvláštní program. Není tedy zapojeno do běžné struktury rodiny a v důsledku toho ani do běžných životních situací, kterými rodina prochází a jež musí řešit, např.: nakupování, příprava jídla, údržba domácnosti atd.

U neslyšícího dítěte dochází také k separaci od slyšících vrstevníků. Postižené dítě se nemůže zúčastňovat jejich her a činností, které vyplňují volný čas. Tato skutečnost se samozřejmě netýká pouze dětí žijících na internátě. Příčinou může být někdy i strach rodičů o dítě, někdy se rodiče naopak za dítě stydí nebo má dítě samo velmi špatné zkušenosti z kontaktů se slyšícími. Tím vším je sociální separace mnohonásobně umocněna.

„Separace tak vede k omezení sociálního kontaktu, a tím i zkušeností. Sluchově postižené dítě se tak nemůže setkat s různými variantami sociálních rolí a vžít se do nich. Nenaucí se uplatňovat různé vztahy k lidem, zaznamenává jenom vizuálně, a tím i plošně, bez vnitřního zainteresování.“ (Frývaldová, 2000, s. 8)

3.7.4 Nevhodný výchovný přístup

Pro většinu rodičů je narození dítěte s postižením nebo zjištěním vady dítěte útokem na jejich rodičovskou sebekoncepci. Adaptace na sluchovou vadu dítěte a její přijetí je složitý

proces, který u některých rodičů může ustrnout ve stádiu litování a nadměrného ochraňování dítěte, většinou za strachu, aby se mu něco nepříhodilo. Brání mu v činnostech, které se jim zdají být „nebezpečné“ a nepřiměřené jeho stavu. Dítěti ve všem pomáhají, mnohdy dokonce pracují za něj. Vyžadují pro své dítě velké ohledy a úlevy. Jeho obtíže a nedostatky zveličují nebo naopak zakrývají. Omezují dítě v jeho iniciativě, jeho sociálním vyspívání a samostatnosti. Dítě se tak stává pasivním příjemcem služeb okolí. Nepokouší se cokoli samostatně řešit a vyžaduje úlevy a ohledy ostatních.

„Kromě toho někteří rodiče vnášejí do výchovy prvek úzkosti, který plyne ze studu, že zrovna oni mají nějak postižené dítě. Vyvolávají tak v dítěti pocit, že se musí stydět, pokud nedosáhne očekávaného výsledku, a tím způsobí zklamání a zlost“ (Frývaldská, 2000, s. 8) Dítě utvrzují ve vědomí, že není tím, kým by mělo být. Nemá tedy možnost vybudovat si sebedůvěru a ctizádost. Dítě se pak stahuje do sebe a uniká z jakékoliv neznámé situace.

3.7 PÉČE O SLUCHOVĚ POSTIŽENÉ

3.8.1 Péče o sluchově postižené dítě v běžném životě

Narození handicapovaného dítěte je vždy velkou výzvou nejen pro rodiče a blízké dítěte, ale i pro tým odborníků, který se bude po dlouhý čas o rodinu a dítě starat, poskytovat jim veškerou podporu a pomoc. Péče o sluchově postižené dítě představuje obrovský kus práce, při níž mají nezastupitelnou roli rodiče, kteří mohou významně ovlivnit výchovu a vzdělání svého dítěte. S nástupem do školních zařízení se zapojují do péče o dítě učitelé, vychovatelé a ostatní pracovníci, kteří pomáhají zajistit ve škole komplexní péči. Rodiče dětí postižených sluchovými vadami se mohou obrátit na Speciálně pedagogické centrum (SPC), jehož cílem je eliminovat negativní vliv sluchového postižení na rozvoj osobnosti dítěte a otevřít mu cestu k plnohodnotnému životu. Včasná odborná péče je nezbytná nejen pro osobnostní rozvoj a vzdělání samotných sluchově postižených dětí, ale má i nesporný psychologický a společenský význam také pro jejich rodiče, kteří jsou vystaveni velice náročným životním situacím, pramenícím z péče a výchovy postiženého dítěte. Úkoly SPC spočívají v zabezpečení diagnostické, poradenské, terapeutické, výukové a metodologické činnosti pro sluchově postižené děti a mládež, pro jejich rodiče a pro pedagogické pracovníky.

Včasné rozeznání sluchového postižení, jeho diagnóza a indikace dalších postupů patří k nejpodstatnějším podmínkám vzdělání a sociální integrace handicapovaného. Optimální rozvoj sluchově handicapovaných dětí je ve značné míře závislý na individuální interakci a hledání nejvhodnějších způsobů vzájemné komunikace. Rodina musí nejen aktivně spolupracovat s odborníky, ale především sama ovládnout dovednost vhodné komunikace s dítětem. Aby se sluchový handicap nestal brzdou v dobré orientaci dítěte ve světě, ve vzdělání a sociální integraci, je třeba vytvářet taktní a trpělivé klima, pochopení a porozumění zábránám v komunikaci. Ve stejném duchu je potřeba vychovávat i děti bez handicapu a poučit je, jakými praktickými kroky mohou sluchově postiženým pomáhat a vytvářet s nimi partnerské, tolerantní vztahy. (Novotná, Kremličková, 1997)

Cílem rozvoje, výchovy a vzdělání sluchově postižených dětí je posilovat jeho komunikativní dovednosti tak, aby byly schopny osvojovat si učivo běžných základních a středních škol, účastnit se dalšího vzdělávání a sebevzdělávání, orientovat se v širším prostředí a komunikovat v něm.

Na základě komplexního posouzení pracovníci SPC navrhnou vhodný způsob výchovy a vzdělávání sluchově postiženého dítěte, doporučují rodičům optimální typ školy. Dětem s lehkým či středním stupněm sluchové vady, kdy je postižení plnohodnotně kompenzováno sluchadly, za předpokladu dobré spolupráce rodiny se školou, je doporučováno vzdělávání v jednotlivých stupních běžných škol formou integrace do kolektivu slyšících dětí, kde je výuka vedena pouze orálně podle osnov běžných škol. Někdy je možné takto postupovat i u dětí s kochleárním implantátem, spíše výjimečně u dětí s těžkou poruchou sluchu. Těžce sluchově postiženým dětem a dětem s kombinovanými vadami je doporučováno vzdělávání v jednotlivých stupních Speciálních škol pro sluchově postižené. Jedna z těchto škol je také v našem městě, v Hradci Králové. V areálu této školy se nachází SPC, mateřská škola, ZŠ pro děti sluchově postižené, ZŠ pro děti s vadami řeči, střední pedagogická škola pro sluchově postižené, střední odborné učiliště pro sluchově postižené – obor: kuchař - kuchařka, truhlář-truhlářka, kuchařské práce, truhlářské práce, internát, knihovna a sportovní hřiště.

Zvláštní pozornost během školního vzdělání je potřebné zaměřit na edukaci a reedukaci sluchu, osvojování čtení a psaní, kompenzační činnosti a na dodržování hygienických požadavků.

3.8.2 Péče o sluchově postižené dítě během hospitalizace v nemocnici

Péče o sluchově postižené dítě v nemocnici by měla být všestranná, komplexní a měla by vycházet z holistického přístupu. Na našem oddělení poskytujeme ošetrovatelskou péči formou ošetrovatelského procesu, který nám umožňuje péči plánovat a koordinovat. Při příjmu sluchově postiženého dítěte je nezbytné odebrat kvalitně a podrobně ošetrovatelskou anamnézu od rodiče, který dítě doprovází. Na základě analýzy těchto informací vypracovat plán ošetrovatelské péče s ošetrovatelskými diagnózami, cíly a zásahy, které u dítěte budeme realizovat. S plánem ošetrovatelské péče a možnostmi komunikace seznámit všechny členy multidisciplinárního týmu, kteří o sluchově postižené dítě budou během hospitalizace pečovat. To tedy znamená i zdravotnické pracovníky mimo oddělení, kliniku, kde je dítě hospitalizováno.

Děti sluchově postižené jsou velmi často v situaci, kdy nerozumějí ostatním lidem a okolní svět je pro ně jakýmsi němým filmem, k němuž neznají komentář. Proto je nutné každé vyšetření, ošetření či jiný léčebný a ošetrovatelský zákrok přiměřeně a dostatečně vysvětlit.

Během vysvětlování je nutné mluvit pomalu, zřetelně a používat jednoduché věty. Velice důležitá je i trpělivost a kontrola neverbální komunikace. Dítěti musíme také poskytnout dostatek času a možnost oddechu. Dále je třeba se přesvědčit, zda nám sluchově postižené dítě porozumělo, tedy klást kontrolní otázky. V neposlední řadě je vhodné dítě pochválit za jeho šikovnost a spolupráci. Vše by se mělo pečlivě zaznamenat do ošetřovatelské dokumentace a ústně předat sestřím nastupujícím do následných směn.

Z těchto důvodů je každá nově nastupující sestra podrobně seznámena s možnostmi sluchových poruch a vad, kompenzačními pomůckami, formami komunikace sluchově postižených a jejich zásadami. Sestřím doporučujeme i absolvování kurzů znakové řeči.

Při poruše kompenzačních pomůcek, většinou se jedná o sluchadla, kontaktujeme lékaře či sestry audiologického oddělení naší kliniky, kteří se snaží tuto poruchu odstranit.

Naše klinika také úzce spolupracuje se Speciální školou pro sluchově postižené v Hradci Králové. Při diagnostice sluchového postižení rodičům dítěte doporučujeme pomoc Speciálně pedagogického centra, které při této škole pracuje.

4. EMPIRICKÁ ČÁST

4.1 Cíl výzkumu

Cílem výzkumu bylo zjistit zájmy a záliby sluchově postižených dětí, jejich komunikační schopnosti, možnost volby jejich povolání a také zmapovat využívání jejich volného času. Výzkum jsem prováděla u dětí a adolescentů ve věkovém rozmezí od 11 do 23 let.

4.2 Metoda výzkumu

Pro výzkum jsem zvolila metodu dotazníku. Vytvořila jsem celkem tři dotazníky. (Příloha č. 6) První pro žáky ZŠ, který obsahoval 20 otázek. Druhý dotazník byl určen studentům učebních oborů-kuchař, truhlář s 22 otázkami. Poslední, třetí dotazník tvořilo celkem 23 otázek a byl vypracován pro studenty střední pedagogické školy pro sluchově postižené. Každý dotazník obsahoval průvodní dopis. Žáci a studenti vyplňovali dotazníky samostatně.

4.3 Zkoumaný vzorek osob

Oslovenou skupinu tvořily sluchově postižené děti staršího věku a dospívající. Děti jsem rozdělila do tří skupin. V první skupině byly děti staršího školního věku od 11 do 16 let. Druhou skupinu tvořili studenti učňovských oborů od 17 do 21 let. Ve třetí skupině byli studenti střední pedagogické školy ve věku od 17 do 23 let.

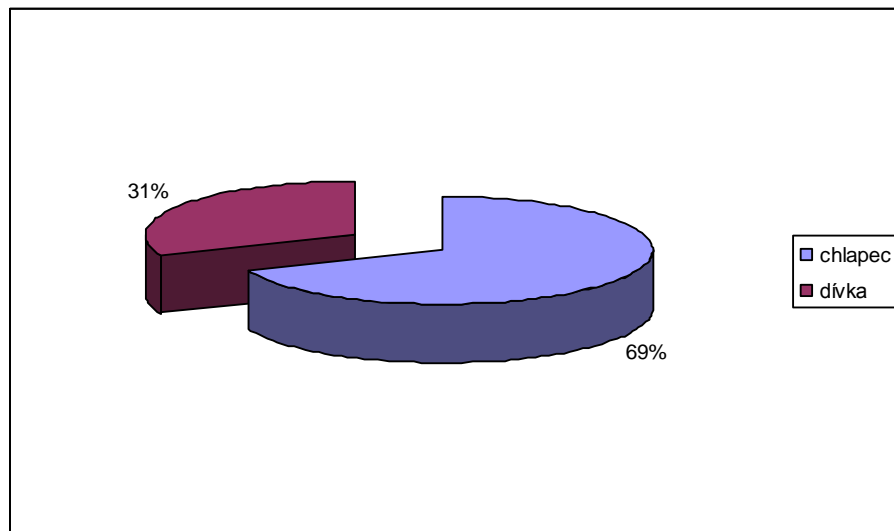
Výzkum jsem prováděla ve Speciální škole pro sluchově postižené v Hradci Králové. Celkem jsem rozdala 90 dotazníků. Vrátilo se mi 83 vyplněných dotazníků. Návratnost tvořila 92%. Na otázky odpovídalo 49 neslyšících (59%) a 34 nedoslýchavých (41%). V první skupině vyplnilo dotazník 16 žáků, ve druhé 36 studentů a ve třetí skupině 31 studentů.

4.4 Analýza jednotlivých otázek z dotazníkového výzkumu

Dotazník pro žáky II. Stupně ZŠ

Otázka č. 1: Jsem chlapec nebo dívka?

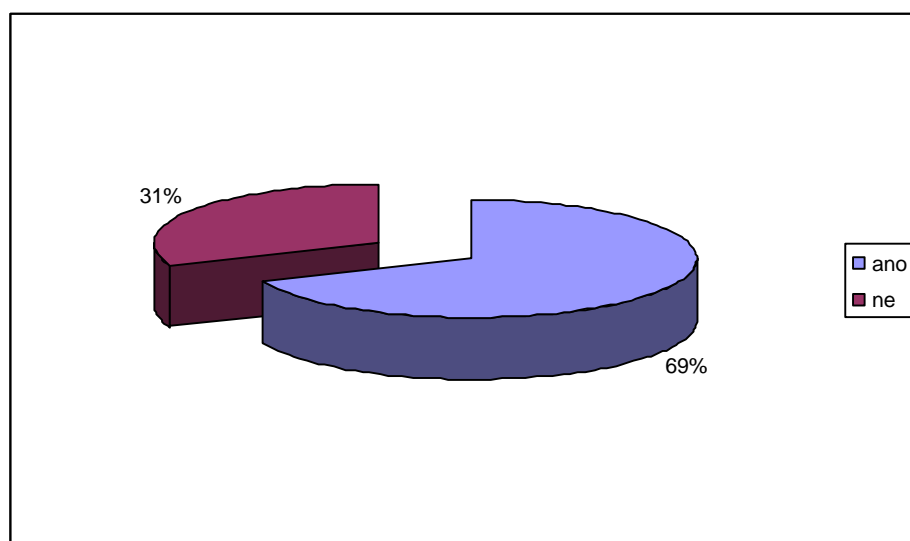
Graf č. 1

Z celkového počtu 16 žáků, kteří vyplňovali dotazník, je 11 chlapců (69%) a 5 dívek (31%). 12 žáků (75%) je neslyšících a 4 žáci (25%) nedoslýchavých.

Otázka č. 2: Líbí se ti na škole, kterou studuješ?

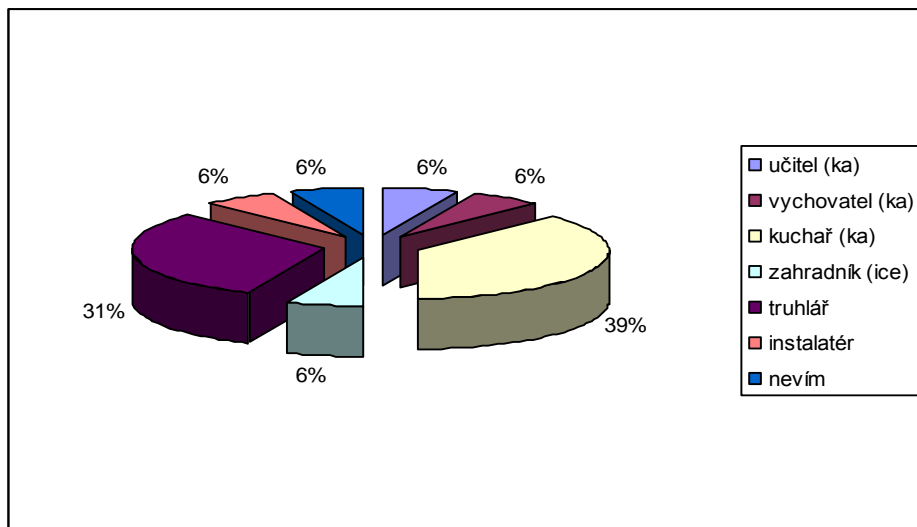
Graf č. 2

Převážně většině žáků, konkrétně 11 žákům (69%), se ve Speciální škole pro sluchově postižené líbí. 5 žáků (31%) uvedlo, že ve škole nejsou spokojeni.

Otázka č. 3: Co by jsi chtěl(a) dělat, až budeš velký(á)?

Graf č. 3

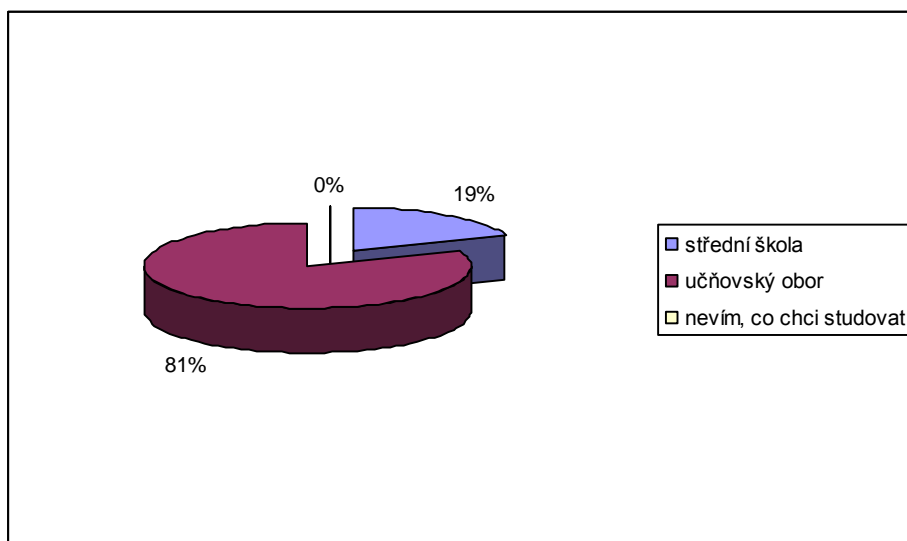

Největší zájem mají žáci o povolání kuchaře, 6 žáků (39%). Povolání truhláře by chtělo vykonávat 5 žáků (31%). Po jednom žákovi označili povolání učitele, vychovatele, zahradníka a instalatéra. Pouze jeden žák není ještě rozhodnutý.

Děvčata nejčastěji uváděla povolání kuchařky. Chlapci nejčastěji volili povolání truhláře a kuchaře.

Otázka č. 4: Jakou školu nebo učiliště by jsi chtěl(a) studovat?

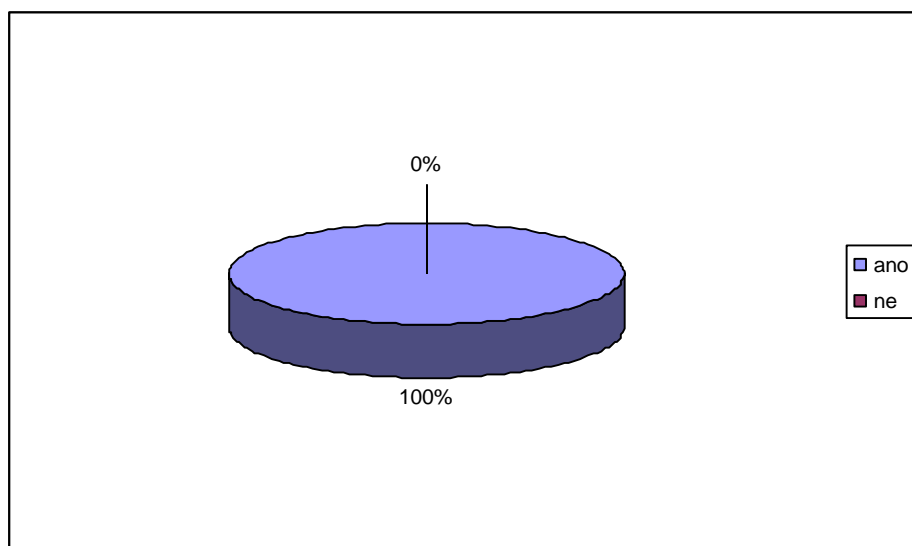
Graf č. 4

Všichni žáci již mají představu, jakou školu nebo učiliště by chtěli studovat. O studium na odborném učilišti má zájem 13 žáků (81%), pouze 3 žáci (19%) o studium na střední škole.

Otázka č. 5: Mluvil(a) jsi o výběru svého budoucího povolání doma s rodiči?

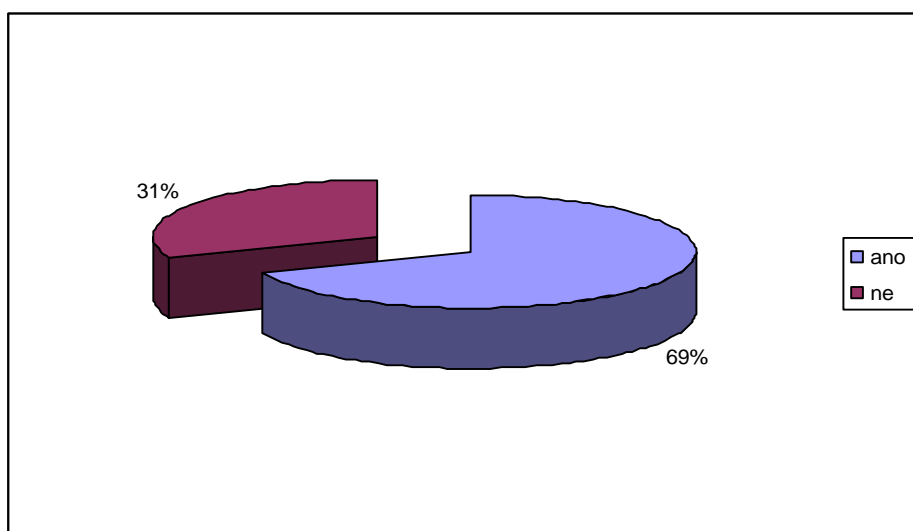
Graf č. 5

Jak vyplývá z grafu, všichni žáci již o výběru svého budoucího povolání s rodiči hovořili.

Otázka č. 6: Mluvili jste s učitelem o práci, kterou můžeš vykonávat?

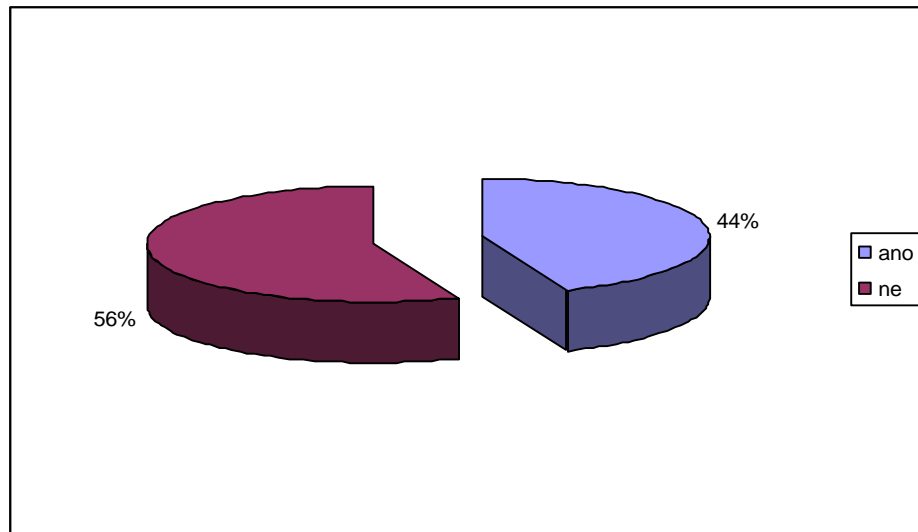
Graf č. 6

11 žáků (69%) základní školy s učiteli již probíralo možnosti výběru svého povolání.
5 žáků (31%) uvedlo, že s učitelem o možnosti svého budoucího povolání ještě nehovořili.

Otázka č. 7: Bydlíš během týdne na internátě?

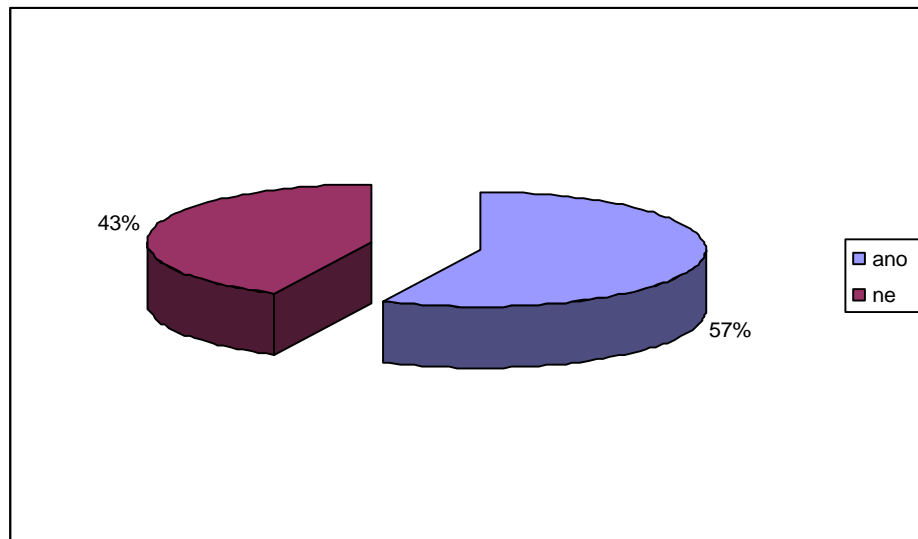
Graf č. 7

Na internátě bydlí během týdne 7 žáků (44%), 9 žáků (56%) bydlí doma u rodičů.

Otázka č. 8: Pokud bydlíš na internátě, líbí se ti zde?

Graf č. 8

Ze 7 žáků, kteří bydlí během týdne na internátě, jsou 4 (57%) spokojeni a 3 (43%) nespokojeni.

Otázka č. 9: Co rád děláš ve svém volném čase?

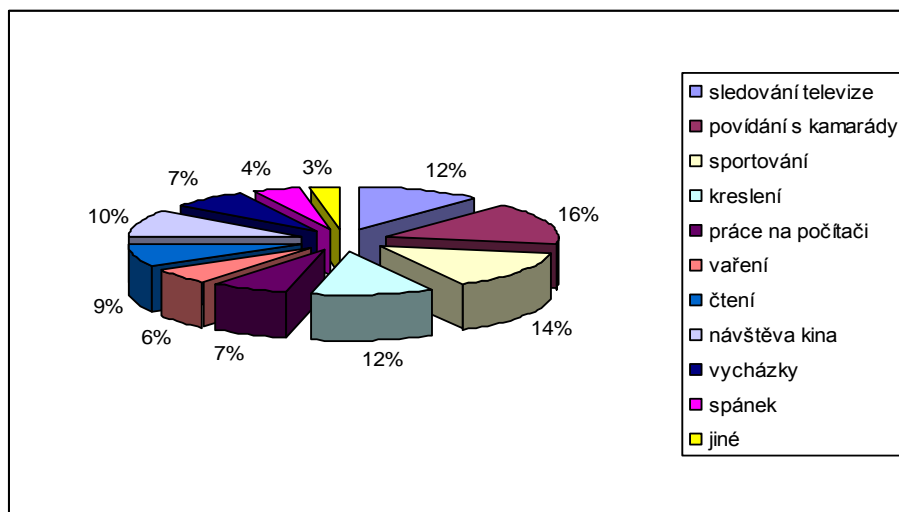
U této otázky měli žáci možnost výběru z několika možností. Pouze 4 žáci (25%) označili jednu možnost a zbylých 12 žáků (75%) uvedlo možností více.

Tabulka č. 1

Odpověď	Počet žáků	%
sledování televize	8	50
povídání s kamarády	11	69
sportování	10	62
kreslení	8	50
práce na počítači	5	31
vaření	4	25
čtení	6	39
návštěva kina	7	44
vycházky	5	31
spánek	3	19
jiné	2	13

Mezi nejoblíbenější činnosti, které žáci vykonávají ve svém volném čase, patří povídání s kamarády (69%), sportování (62%), sledování televize a kreslení (50%). Velmi rádi také navštěvují kino (44%).

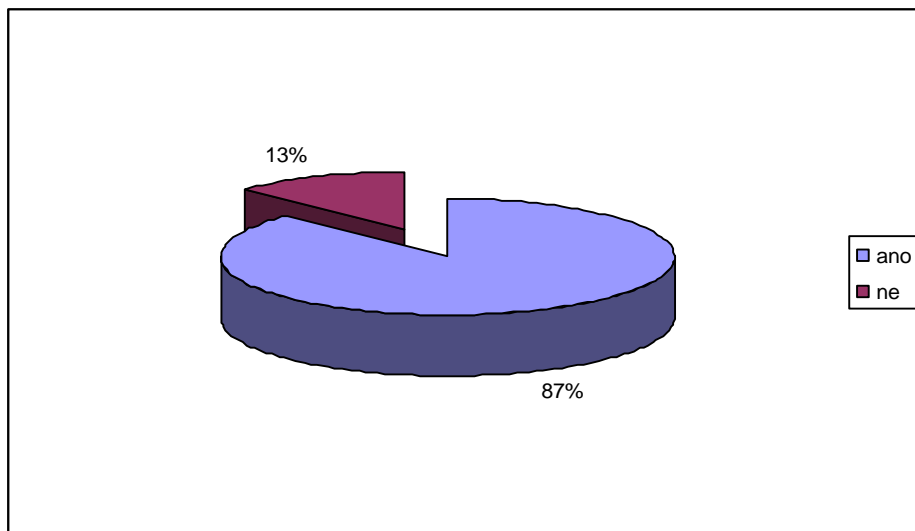
Graf č. 9

Jak je vidět z grafu č. 9, zájmová činnost sluchově postižených dětí ve volném čase je opravdu různorodá, pestrá a široká.

Otázka č. 10: Máte ve škole zájmové kroužky?

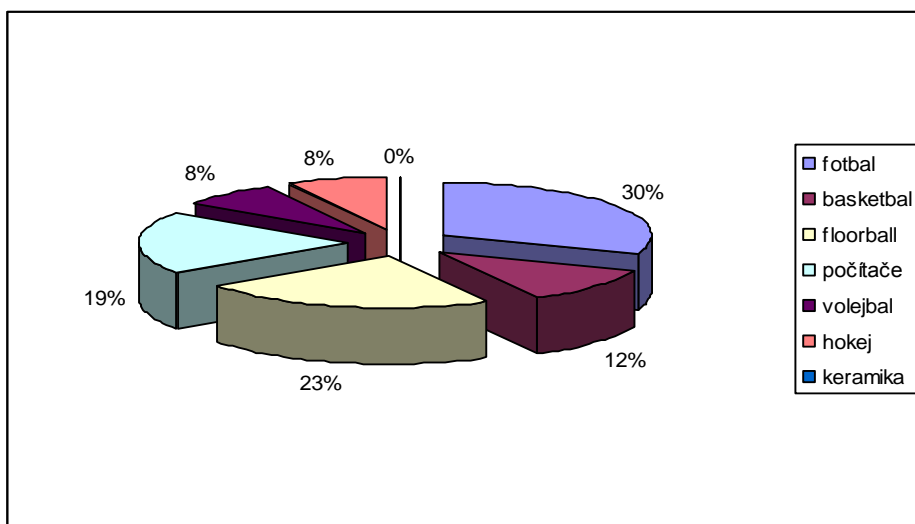
Graf č. 10

Z celkového počtu 16 žáků je 14 z nich (87%) informováno o činnosti zájmových kroužků při Speciální škole pro sluchově postižené. Pouze 2 žáci (13%) uvedli, že o zájmových kroužcích nevědí.

Otázka č. 11: Navštěvuješ ve škole zájmový kroužek? Jaký?

Graf č. 11

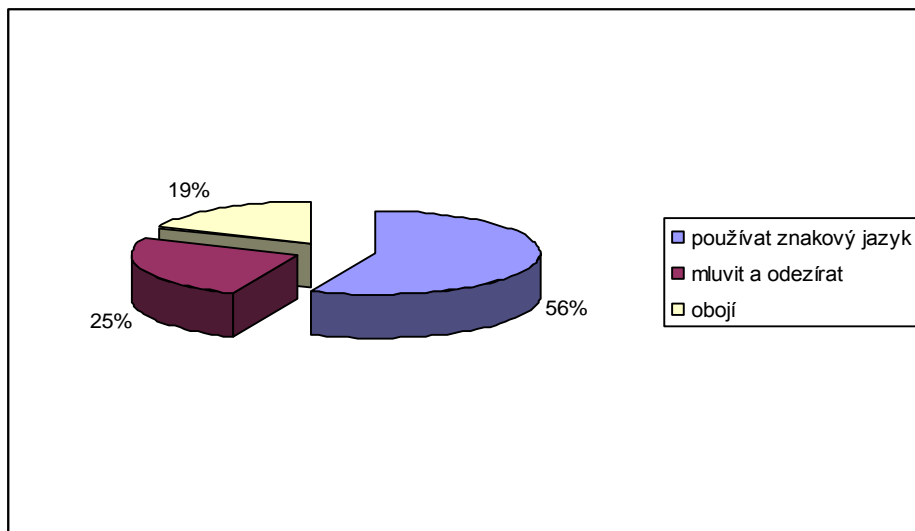

Pouze 3 žáci (13%) uvedli, že žádný kroužek ve škole nenavštěvují. Ze zbylých 13 žáků (87%) jich 8 navštěvuje 1 kroužek a 5 žáků navštěvuje kroužků více.

Největší zájem je o sportovní kroužky fotbalu a floorballu. Třetí nejoblíbenější je kroužek počítačů.

Otázka č. 12: Co máš raději při dorozumívání?

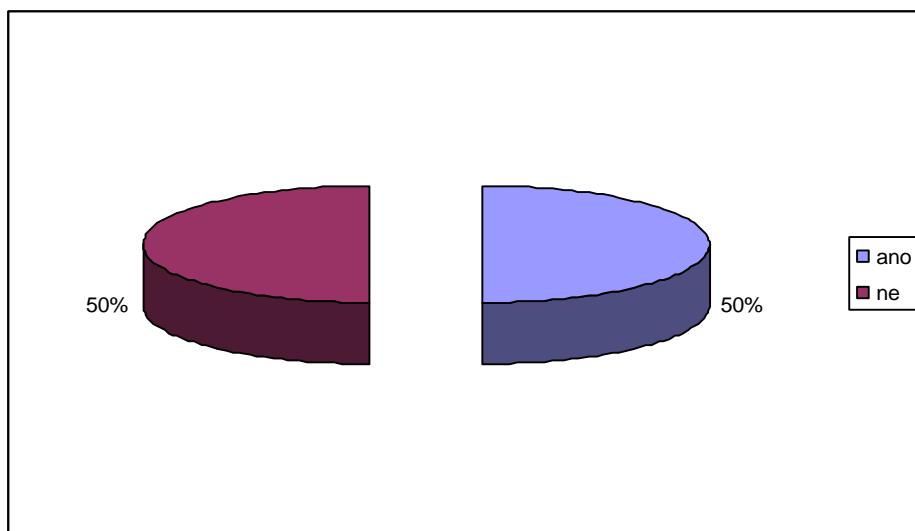
Graf č. 12

Převahu při dorozumívání žáků základní školy má znakový jazyk, který používá 9 žáků (56%). 4 žáci (25%) uvedli, že se nejraději dorozumívají pomocí orální řeči a odezírání a 3 žáci (19%) používají ke komunikaci obojí, jak znakový jazyk, tak orální řeč a odezírání.

Otázka č. 13: Máš problémy při dorozumívání se slyšícími?

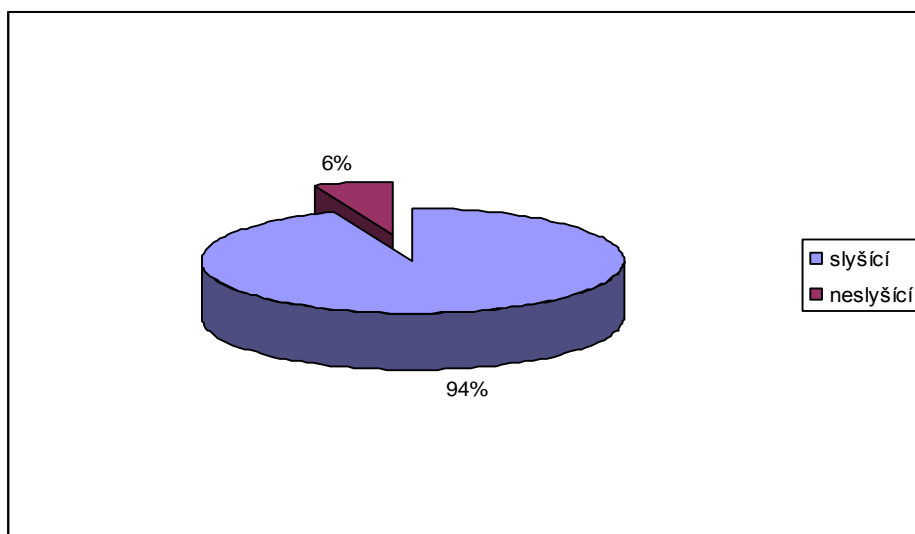
Graf č. 13

Při dorozumívání se slyšícími nemá problém 8 žáků (50%). Stejný počet žáků uvedlo, že problémy při dorozumívání se slyšícími má.

Otázka č. 14: Rodiče jsou slyšící či neslyšící?

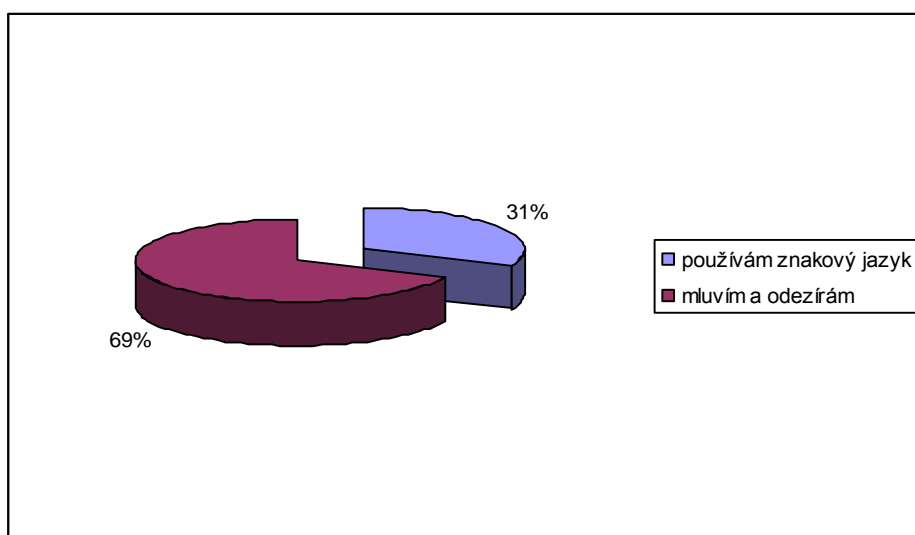
Graf č. 14

V rodině slyšících rodičů vyrůstá 15 žáků (94%), pouze 1 žák (6%) má rodiče neslyšící.

Otázka č. 15: Jak se dorozumíváš s rodiči?

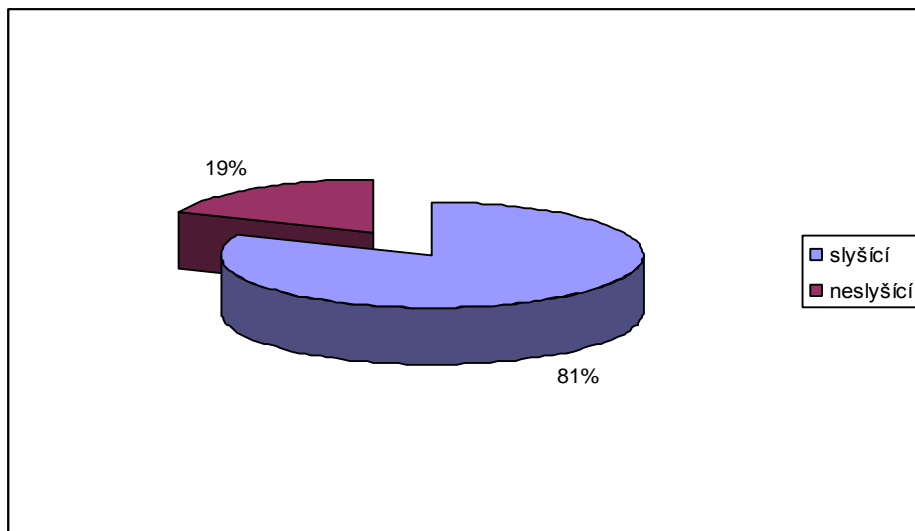
Graf č. 15

Při komunikaci s rodiči používá 11 žáků (69%) orální řeč a odezírání. Znakový jazyk používá 5 žáků (19%).

Otázka č. 16: Pokud máš sourozence, jsou slyšící či neslyšící?

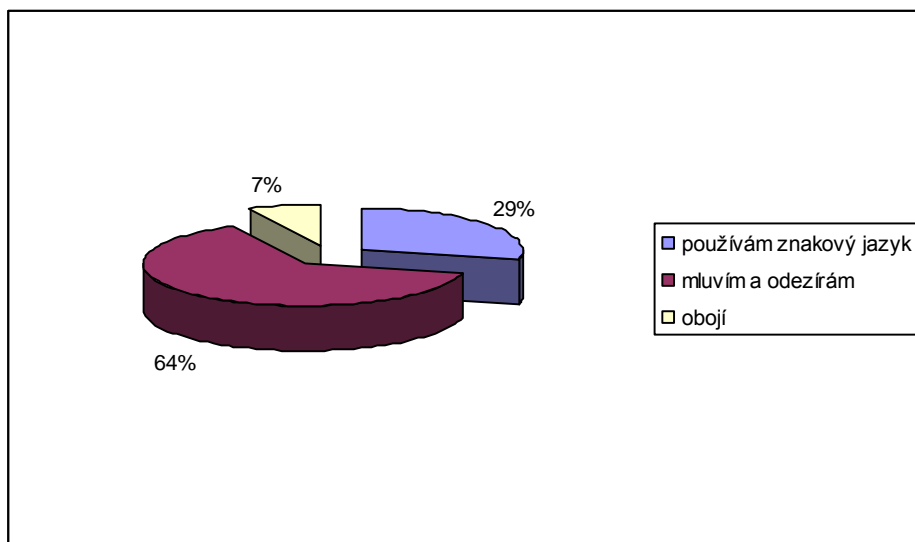
Graf č. 16

Slyšící sourozence má 13 žáků (81%) a 3 žáci mají sourozence neslyšící.

Otázka č. 17: Jak se dorozumíváš se sourozenci?

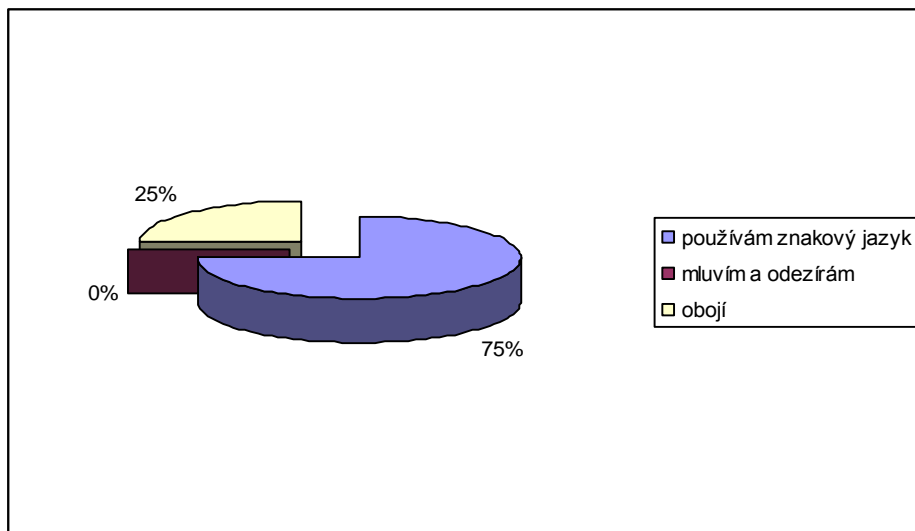
Graf č. 17

Při komunikaci se sourozenci používají 4 žáci (29%) znakový jazyk, 9 žáků (64%) používá orální řeč a odezírání. Pouze 1 žák (7%) využívá ke komunikaci se sourozenci metody obě, tedy znakový jazyk i orální řeč a odezírání.

Otázka č. 18: Jak se dorozumíváš s učiteli?

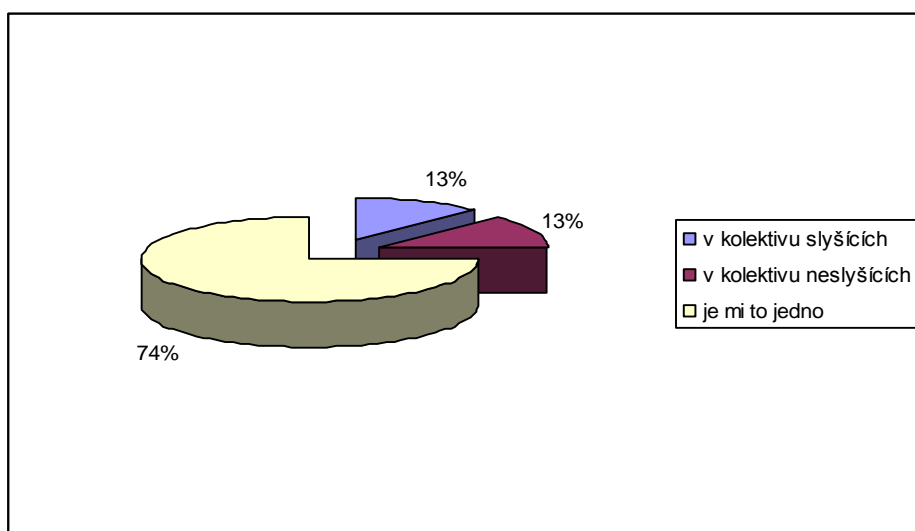
Graf č. 18

Při komunikaci s učiteli používá převážná většina žáků znakový jazyk. Jedná se o 12 žáků (75%). 4 žáci (25%) používají jak znakový jazyk, tak i orální řeč a odezírání. Pouze orální řeč a odezírání nepoužívá ke komunikaci s učitelem ani jeden žák.

Otázka č. 19: Jsi raději v kolektivu slyšících, neslyšících nebo ti to je jedno?

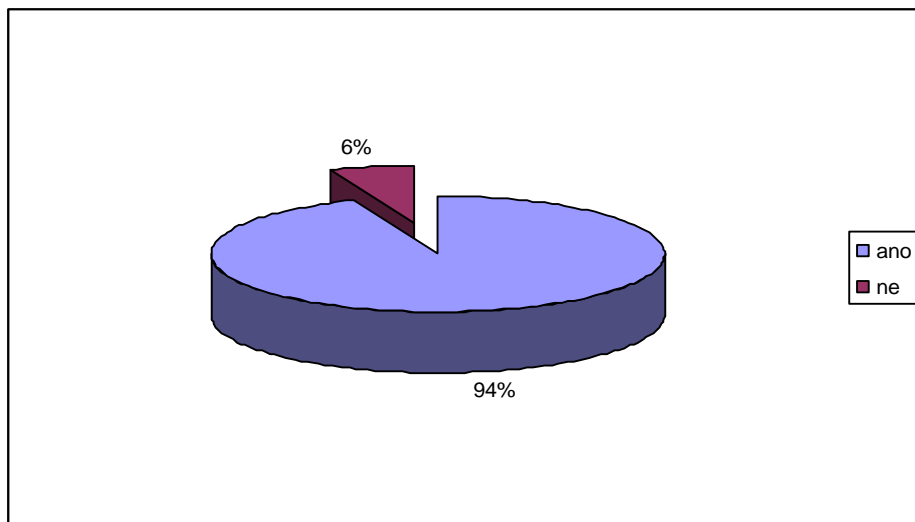
Graf č. 19

12 žáků (74%) uvedlo, že jim je jedno, v jakém kolektivu jsou raději. V kolektivu neslyšících kamarádů jsou raději 2 žáci (13%) a stejný počet žáků je raději v kolektivu slyšících kamarádů.

Otázka č. 20: Máš mezi slyšícími kamaráda (y)?

Graf č. 20

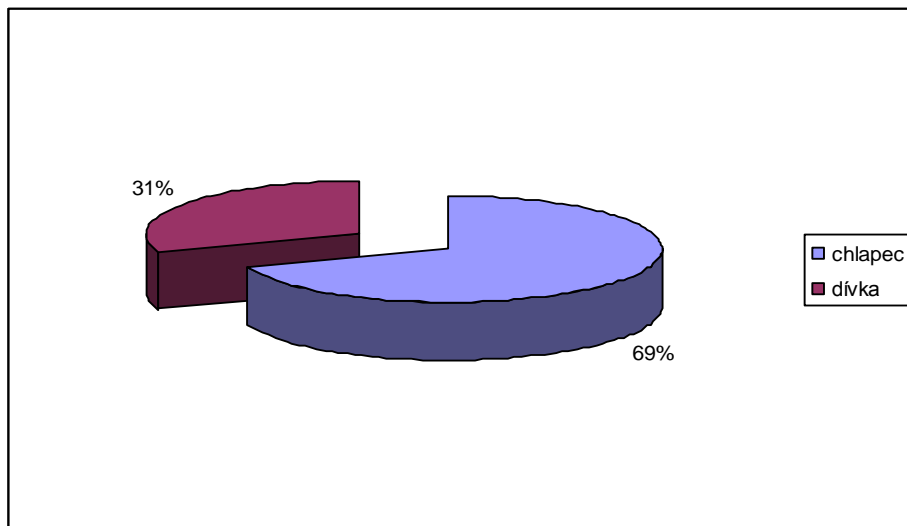

Pouze jeden žák (6%) uvedl, že nemá kamaráda mezi slyšícími vrstevníky. Ostatní žáci, tedy 15 žáků (94%), mají ve svém okolí slyšící kamarády.

Dotazníky pro žáky III. stupně (učňovské obory - kuchař, truhlář)

Otázka č. 1: Jsem chlapec nebo dívka?

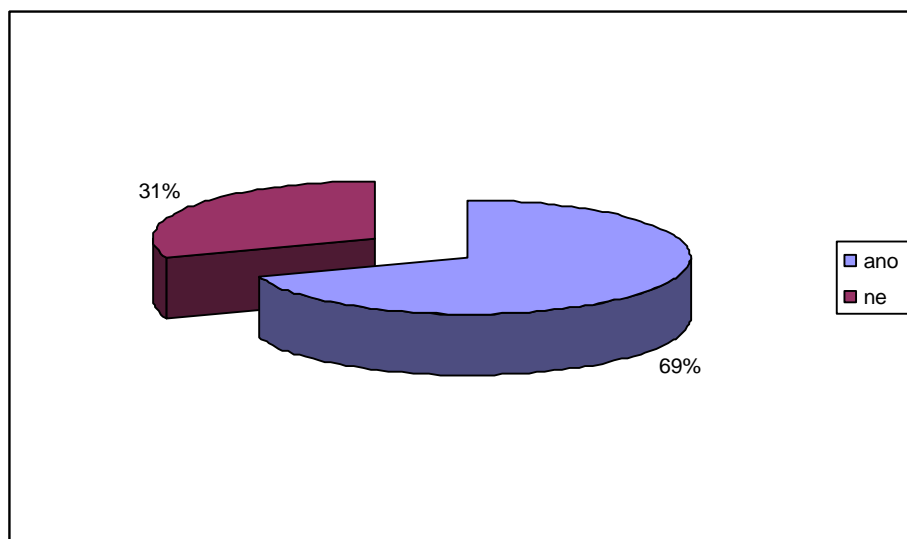
Graf č. 11

Z celkového počtu 36 studentů, kteří vyplňovali dotazník, je 25 chlapců (69%) a 11 dívek (31%). Z toho 21 studentů (58%) neslyšících a 15 studentů (42%) nedoslýchavých.

Otázka č. 2: Mluvil(a) jsi o výběru učebního oboru už na základní škole s některými učiteli?

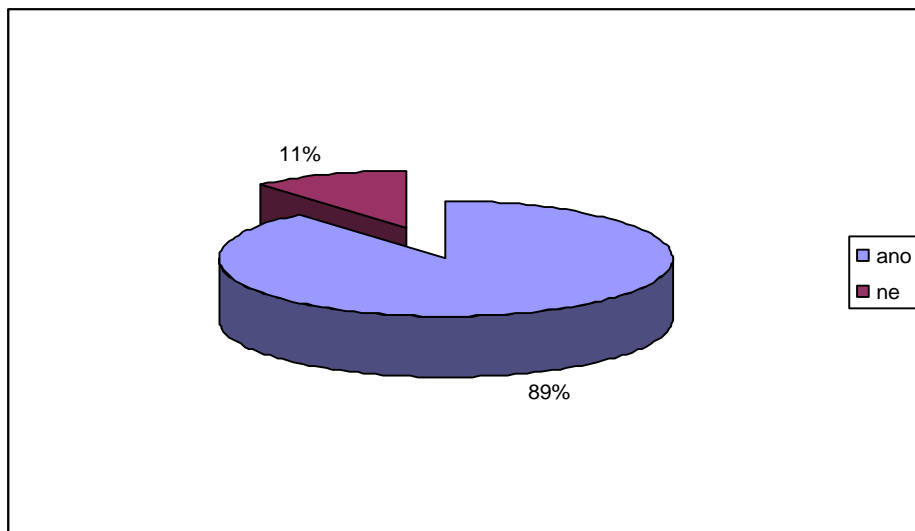
Graf č. 22

O výběru učebního oboru s učiteli hovořilo 25 studentů (69%), 11 studentů (31%) uvedlo, že s učiteli na toto téma nehovořilo.

Otázka č. 3: Mluvil (a) jsi o výběru učebního oboru s rodiči?

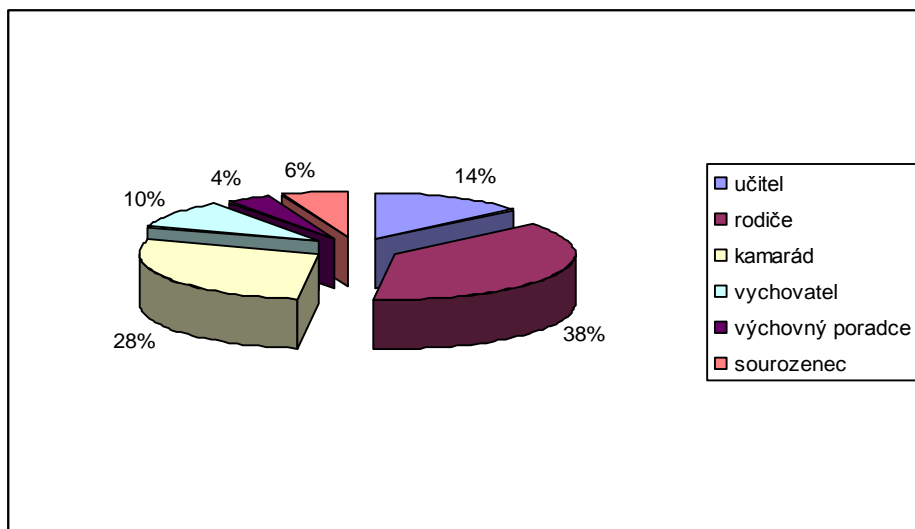
Graf č. 23

Převážná většina, 32 studentů (89%), o výběru učebního oboru s rodiči hovořila. Pouze 4 studenti (11%) uvedli zápornou odpověď.

Otázka č. 4: Pomáhal ti někdo s výběrem učebního oboru, který studuješ?

Graf č. 24

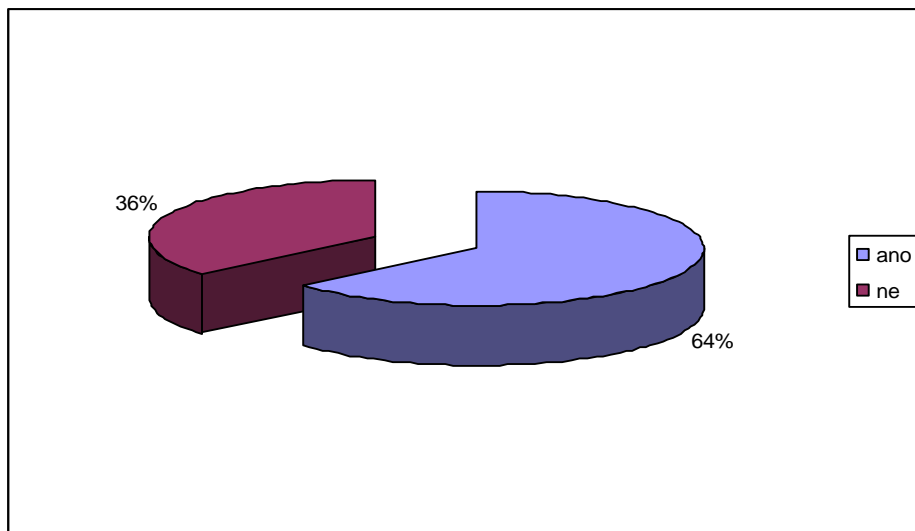

U této otázky měli studenti možnost výběru z několika možností. 25 studentů (69%) uvedlo pouze jednu možnost, 11 studentů (31%) označilo možností více.

Nejčastěji uváděli studenti pomoc rodičů (38%), kamarádů (28%) a učitelů (14%).

Otázka. 5 Líbí se ti na tvé škole, splnila tvoje očekávání?

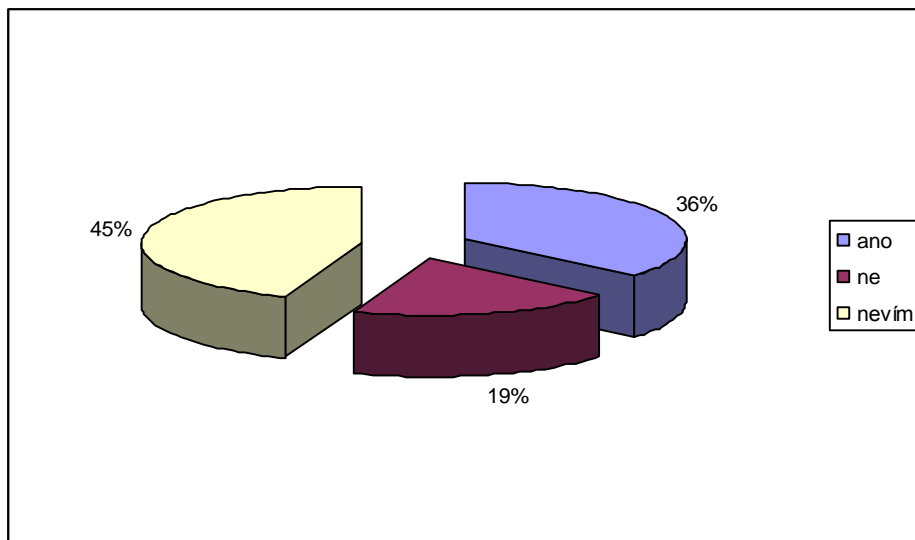
Graf č. 25

S učebním oborem, který dotazovaní studují, je spokojeno 23 studentů (64%), 13 studentů (36%) má názor opačný.

Otázka č. 6: Chceš pokračovat v dalším studiu?

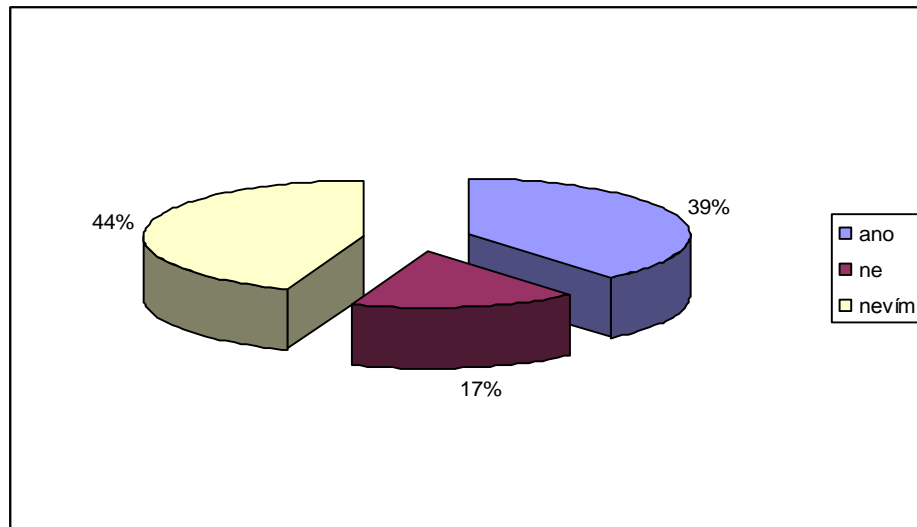
Graf č. 26

V dalším studiu chce pokračovat 13 studentů (36%), 16 studentů (45%) ještě není rozhodnuto a 7 studentů (19%) již dále studovat nechce.

Otázka č. 7: Myslíš si, že se ti tvé budoucí povolání bude líbit?

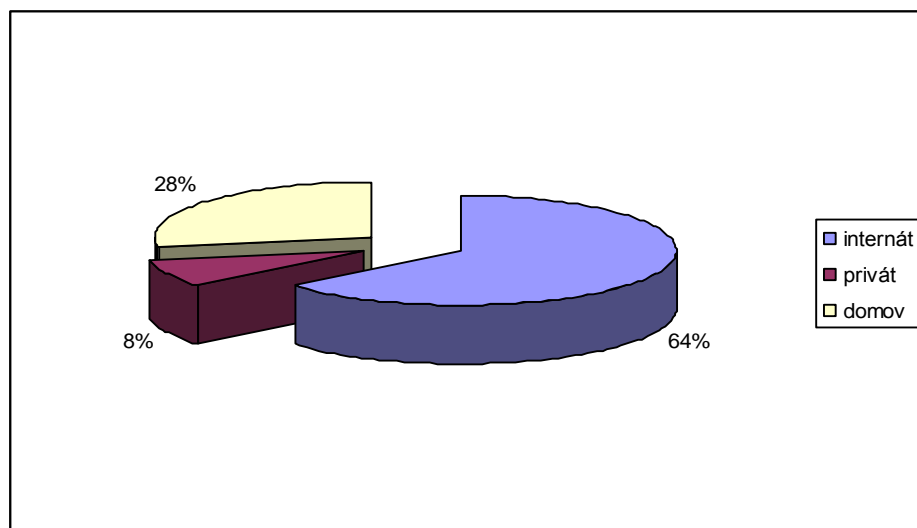
Graf č. 27

14 studentů (39%) je přesvědčeno, že povolání, které si vybrali, se jim líbit bude. Opačný názor má 7 studentů (17%) a 16 studentů (44%) si není jisto, zda se jim povolání bude líbit.

Otázka č. 8: Bydlíš během týdne na internátě, na privátě nebo doma?

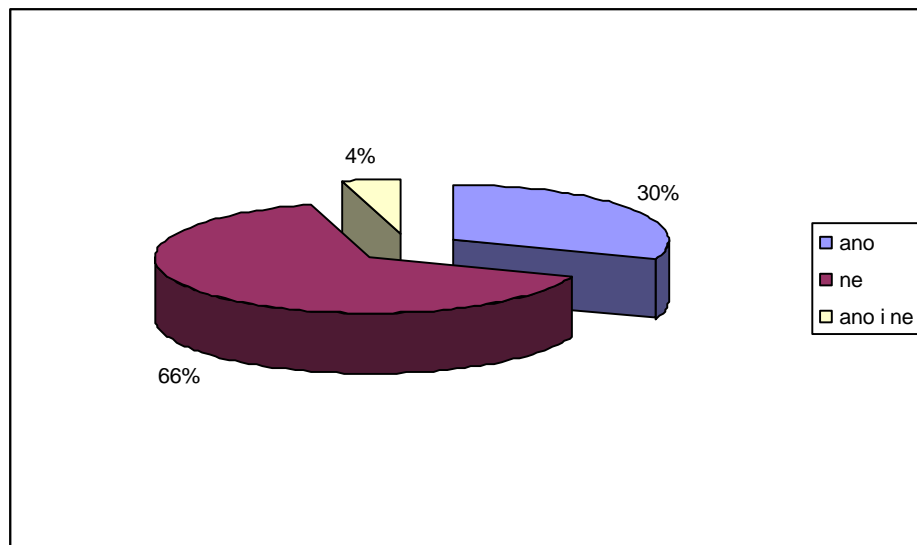
Graf č. 28

Během týdne bydlí 23 studentů (64%) na internátě, 10 studentů (28%) doma u rodičů a 3 studenti (8%) na privátě.

Otázka č. 9: Pokud bydlíš na internátě, líbí se ti tam?

Graf č. 29

Z celkového počtu 23 studentů, kteří bydlí během týdne na internátě, je s pobytem spokojeno 7 studentů (30%). Nespokojeno je 15 studentů (66%) a částečně spokojen 1 student (4%).

Otázka č. 10: Co rád děláš ve svém volném čase?

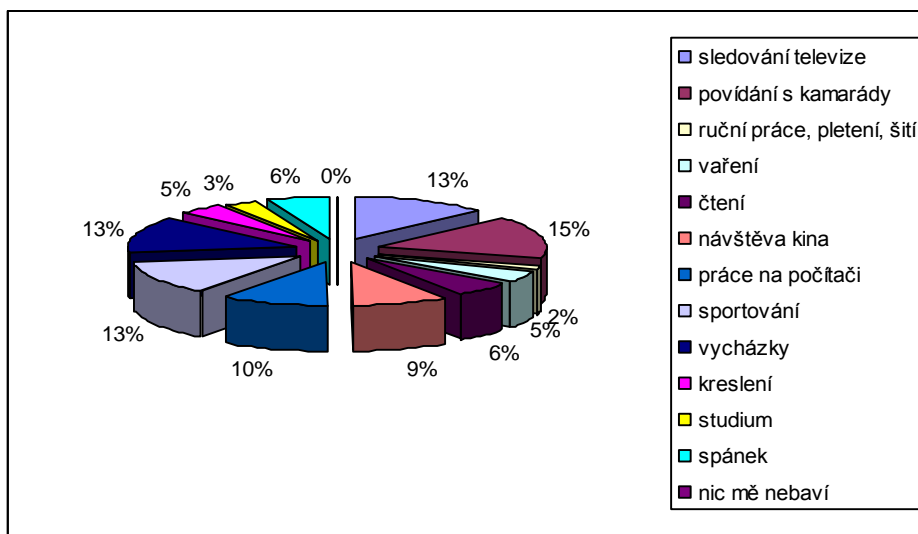
U této otázky měli studenti možnost výběru z několika možností. Z celkového počtu 36 studentů pouze 6 z nich (17%) označilo do dotazníku jednu činnost, ostatní, tedy 30 studentů (83%), uvedlo zájmových činností více.

Tabulka č. 2

Odpověď	Počet žáků	%
sledování televize	23	64
povídání s kamarády	28	78
ruční práce	3	8
vaření	8	22
čtení	10	28
návštěva kina	16	44
práce na počítači	18	50
sportování	23	64
vycházky	24	67
kreslení	8	22
studium	5	14
spánek	11	31
nic mě nebaví	0	0

Mezi nejoblíbenější činnosti studentů učebních oborů ve volném čase patří povídání s kamarády (78%), vycházky (67%), sportování a sledování televize (64%), práce na počítači (50%) a návštěva kina (44%).

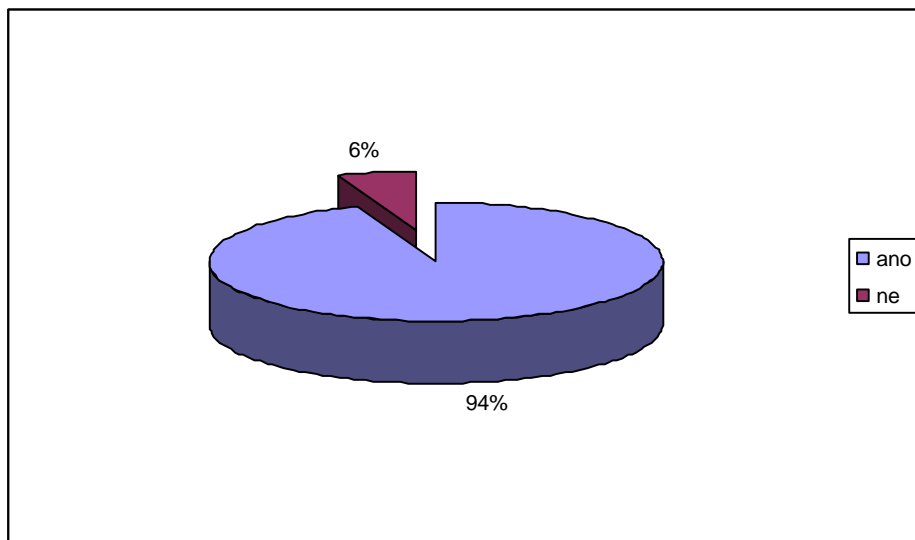
Graf č. 30

Z grafu je opět vidět, že studenti mají velmi široké zájmy a jejich činnost ve volném čase je různorodá.

Otázka č. 11: Máte ve škole zájmové kroužky?

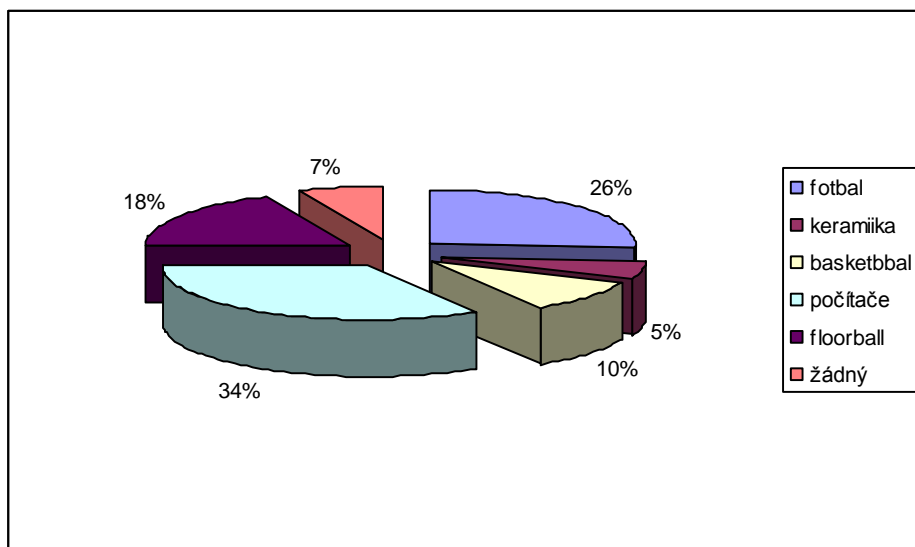
Graf č. 31

2 studenti (6%) uvedli, že na škole žádné zájmové kroužky nemají, naopak 34 studentů (94%) je o možnostech využití zájmových kroužků ve škole informováno.

Otázka č. 12: Navštěvuješ na škole zájmový kroužek? Jaký?

Graf č. 32

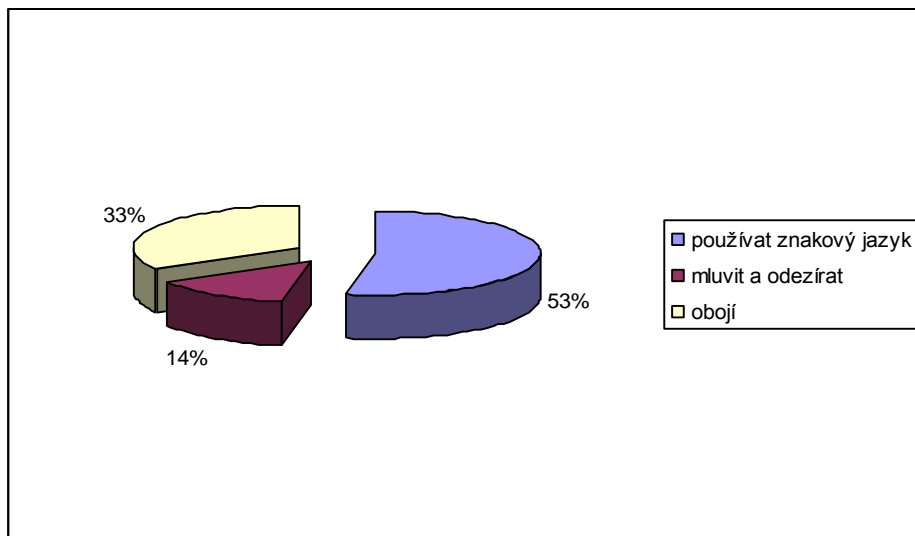

Pouze 4 studenti (11%) uvedli, že žádný kroužek nenavštěvují. Ze zbylých 32 studentů (89%) jich 15 navštěvuje jeden kroužek a 17 studentů navštěvuje kroužků více.

Největší zájem je o kroužek počítačů(34%), dále o sportovní kroužky fotbalu (26%), floorballu (18%) a basketbalu (10%).

Otázka č. 13: Co máš raději při dorozumívání?

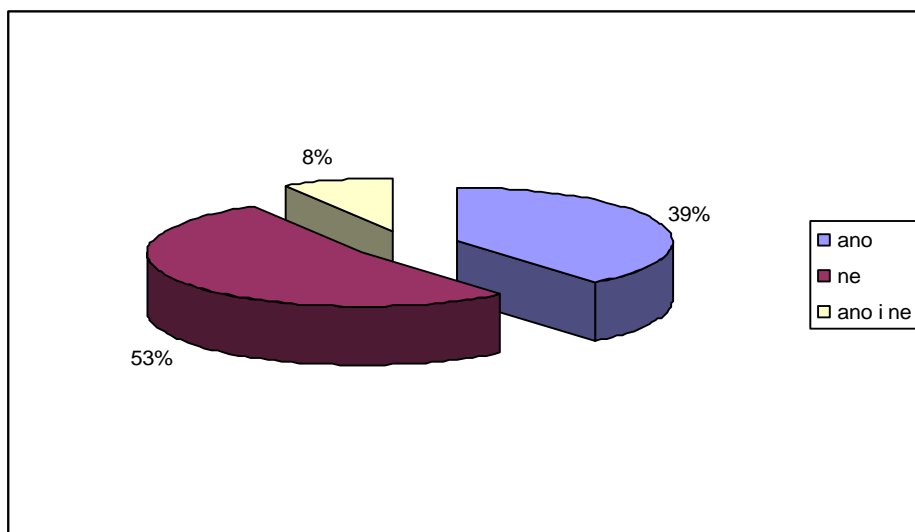
Graf č. 33

Nejraději studenti při komunikaci používají znakový jazyk, celkem 9 studentů (53%). 12 studentů (33%) uvedlo dvě formy komunikace, tedy znakový jazyk i orální řeč a odezírání. 5 studentů (14%) používá nejraději pouze orální řeč a odezírání.

Otázka č. 14: Máš problémy při dorozumívání se slyšícími?

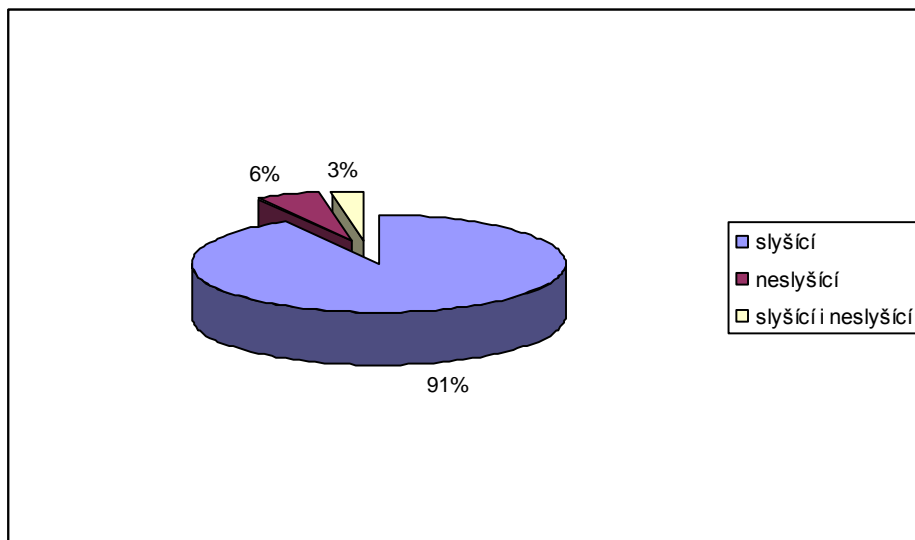
Graf č. 34

Žádné problémy při dorozumívání nemá 19 studentů (53%). 3 studenti (8%) uvedli, že problémy mají pouze občas a 14 studentů (39%) označilo možnost, že problémy při dorozumívání se slyšícími mají pořád.

Otázka č. 15: Rodiče jsou slyšící či neslyšící?

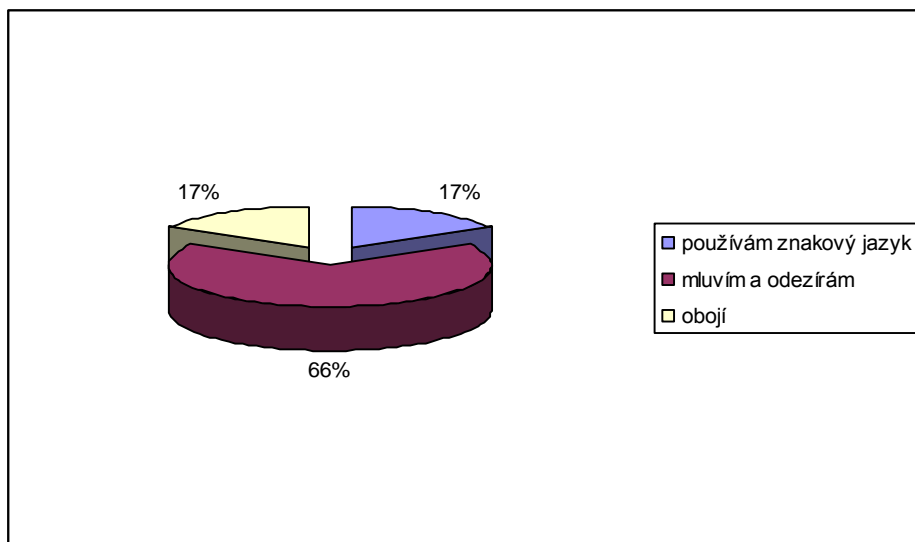
Graf č. 35

V rodině slyšících rodičů vyrůstá 33 studentů (91%), 2 studenti (6%) v rodině rodičů neslyšících. 1 student (3%) má jednoho z rodičů slyšícího a jednoho neslyšícího.

Otázka č. 16: Jak se dorozumíváš s rodiči?

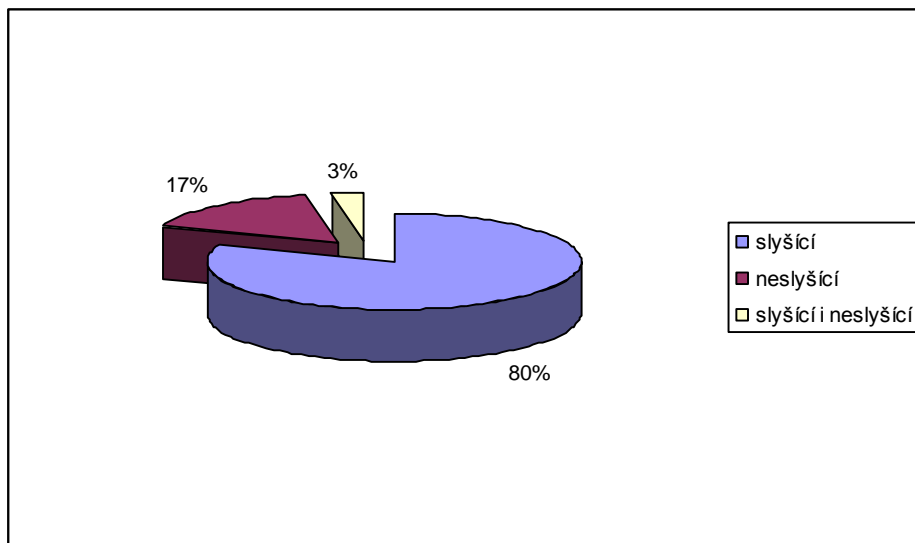
Graf č. 36

Při komunikaci s rodiči používá 24 studentů (66%) orální řeč a odezírání. 6 studentů (17%) pouze znakový jazyk a stejný počet studentů obě formy komunikace, tedy znakový jazyk i orální řeč a odezírání.

Otázka č. 17: Pokud máš sourozence, jsou slyšící či neslyšící?

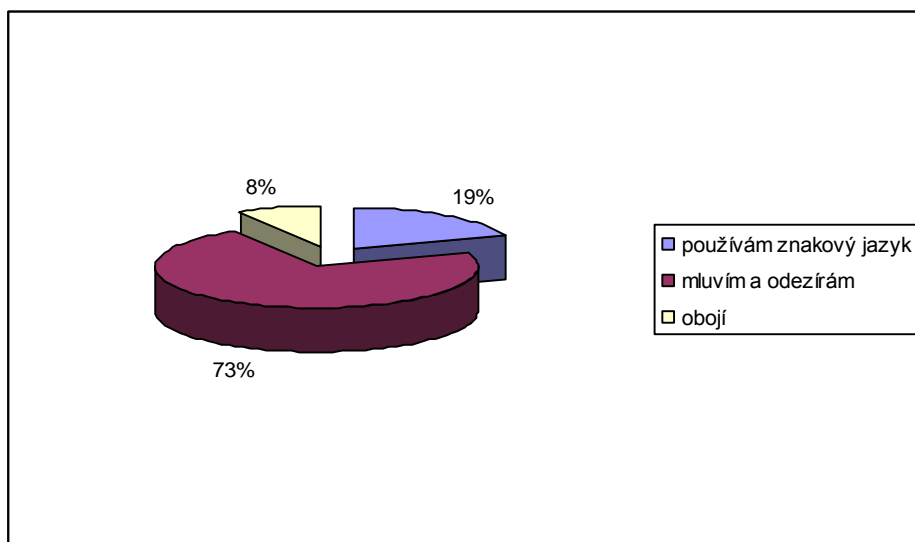
Graf č. 37

Se slyšícím sourozencem vyrůstá 29 studentů (80%), 6 studentů (17%) se sourozencem neslyšícím. Se slyšícím i neslyšícím sourozencem vyrůstá 1 student (3%).

Otázka č. 18: Jak se dorozumíváš se sourozenci?

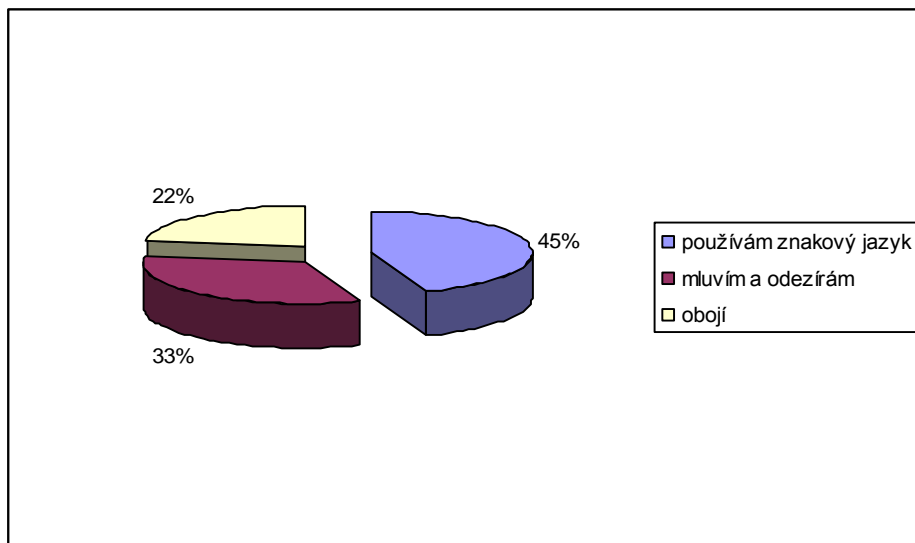
Graf č. 38

Při komunikaci se sourozenci používá 26 studentů (73%) orální řeč a odezírání. 7 studentů (19%) používá znakový jazyk a 3 studenti (8%) označili obě formy komunikace, tedy znakový jazyk i orální řeč a odezírání.

Otázka č. 19: Jak se dorozumíváš s učiteli?

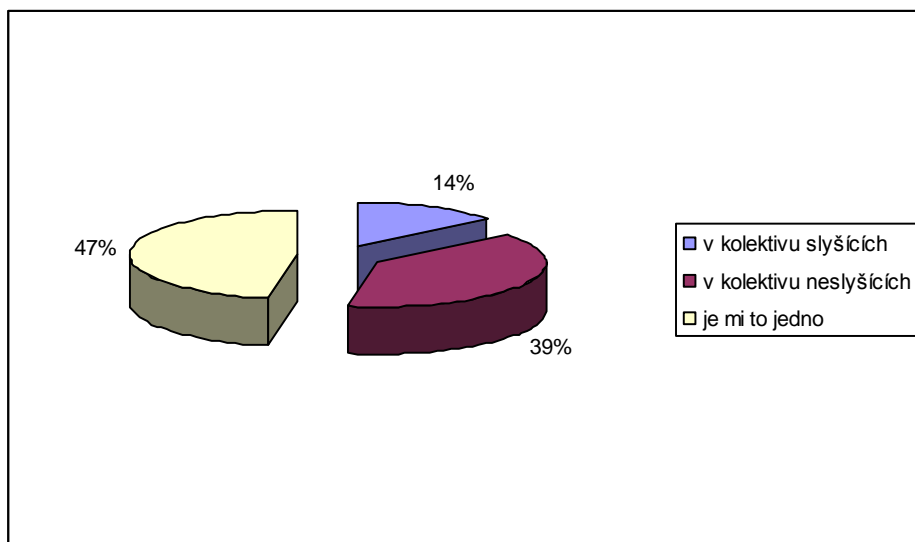
Graf č. 39

Při komunikaci s učiteli používá 16 studentů (45%) znakový jazyk. 12 studentů (33%) používá orální řeč a odezírání a 8 studentů (22%) komunikuje s učiteli, jak pomocí znakového jazyka, tak i orální řečí a odezíráním.

Otázka č. 20: Jsi raději v kolektivu slyšících, neslyšících nebo je ti to jedno?

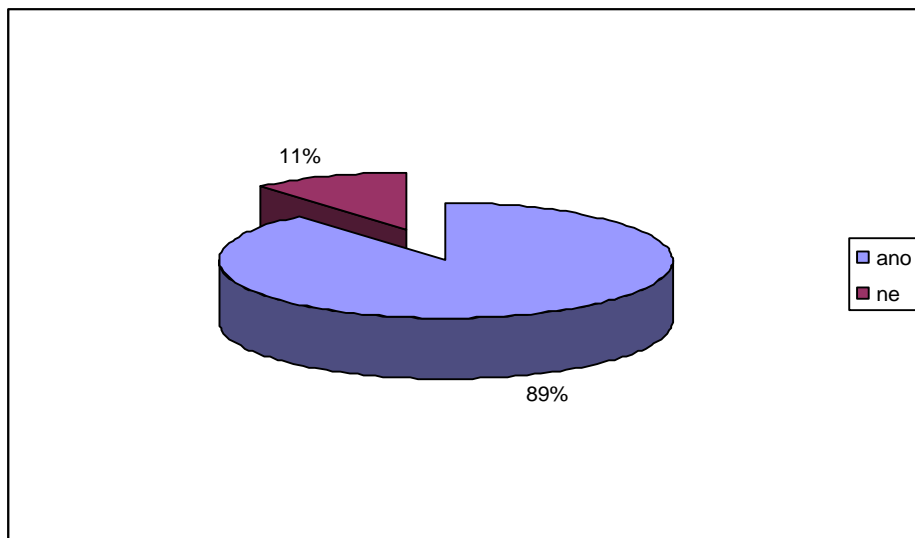
Graf č. 40

17 studentů (47%) uvedlo, že jim je jedno, ve kterém kolektivu jsou raději. V kolektivu neslyšících kamarádů je raději 14 studentů (39%) a 5 studentů (14%) je raději v kolektivu slyšících.

Otázka č. 21: Máš mezi slyšícími kamaráda (y)?

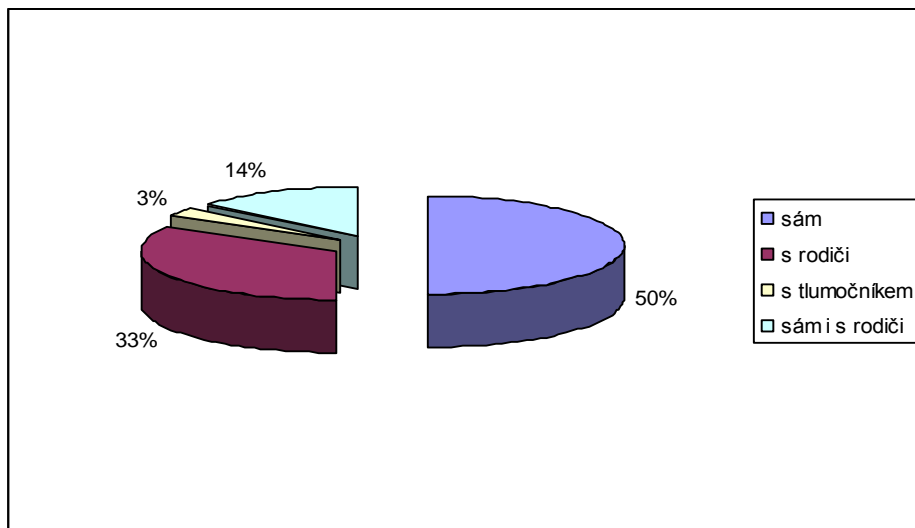
Graf č. 41

Převážná většina studentů (89%, tedy 32 studentů) uvedla, že mají mezi slyšícími kamaráda. Pouze 4 studenti (11%) označili možnost, že kamarády mezi slyšícími nemají.

Otázka č. 22: pokud jsi nemocný, jdeš k lékaři sám, s rodiči nebo s tlumočnickem?

Graf č. 42

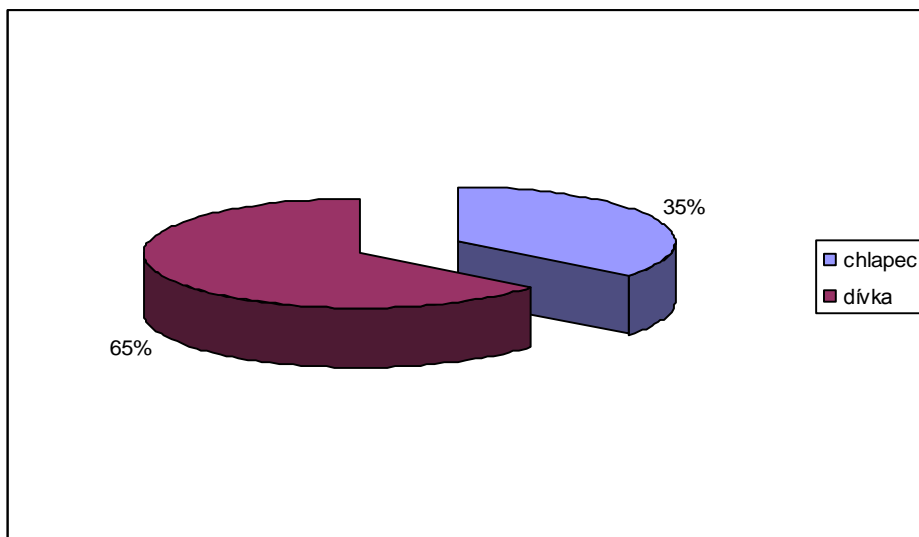

Polovina studentů uvedla, že k lékaři chodí sami. 12 studentů (33%) chodí k lékaři s rodiči, 5 studentů (14%) někdy sami a někdy s rodiči a 1 student (3%) navštěvuje lékaře s tlumočnickem.

Dotazník pro žáky III. stupně (SPgŠ)

Otázka č. 1: Jsem chlapec nebo dívka?

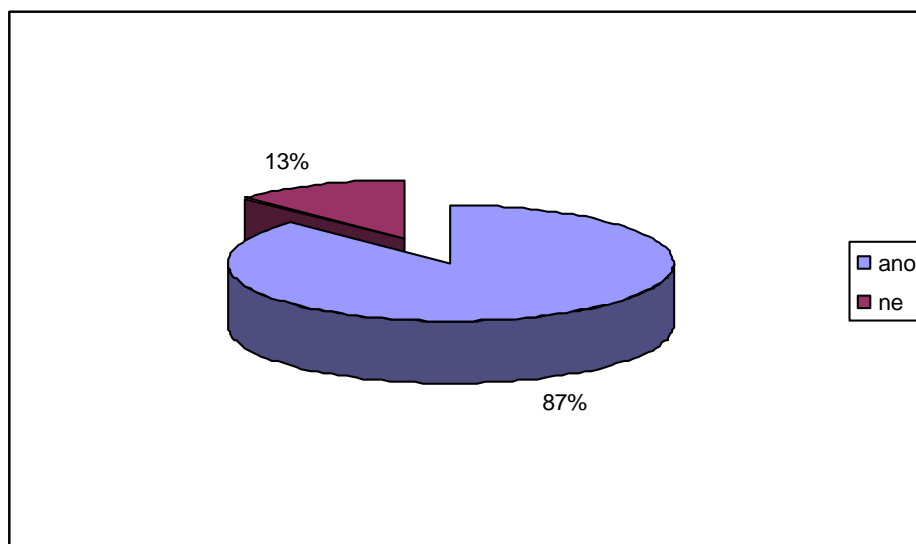
Graf č. 43

Z celkového počtu 31 studentů, kteří vyplňovali dotazník, je 11 chlapců (35%) a 20 dívek (65%). Z toho 16 studentů (52%) je neslyšících a 15 studentů (48%) nedoslýchavých.

Otázka č. 2: Mluvili jste o výběru střední školy už na základní škole s některými učiteli?

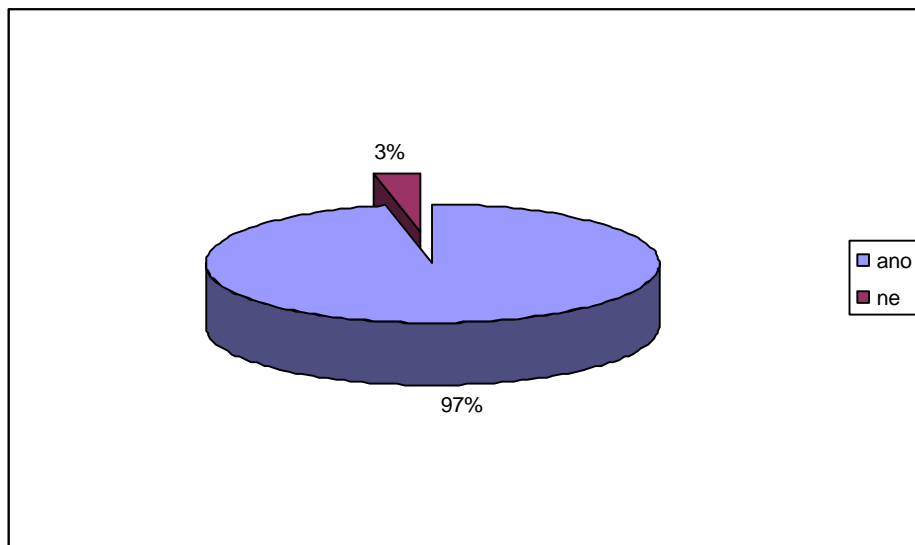
Graf č. 44

O výběru střední školy s učiteli na základní škole hovořilo 27 studentů (87%). Pouze 4 studenti (13%) s učiteli o výběru střední školy nediskutovali.

Otázka č. 3: Mluvil(a) jsi o výběru střední školy s rodiči?

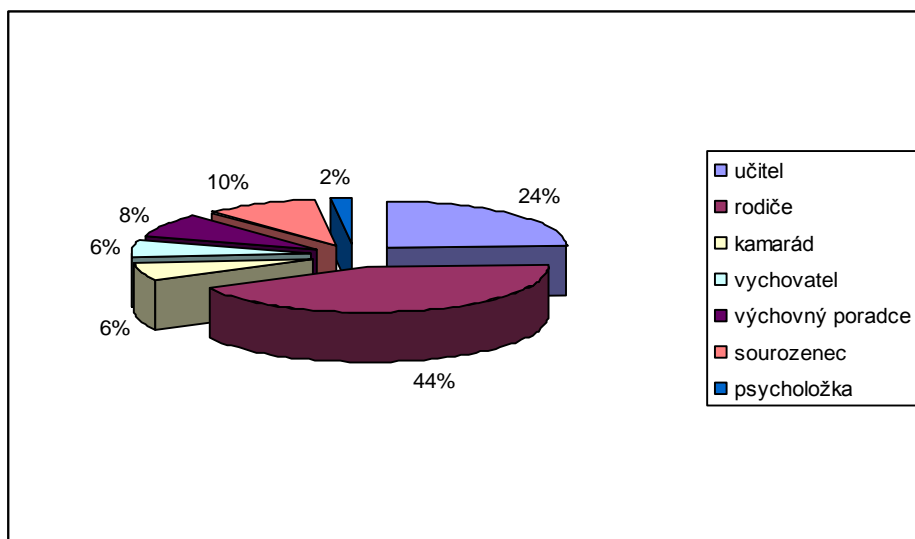
Graf č. 45

Převážná většina, 30 studentů (97%), o výběru střední školy s rodiči hovořila. Pouze 1 student (3%) uvedl, že s rodiči na toto téma nediskutoval.

Otázka č. 4: Pomáhal ti někdo s výběrem střední školy, kterou studuješ?

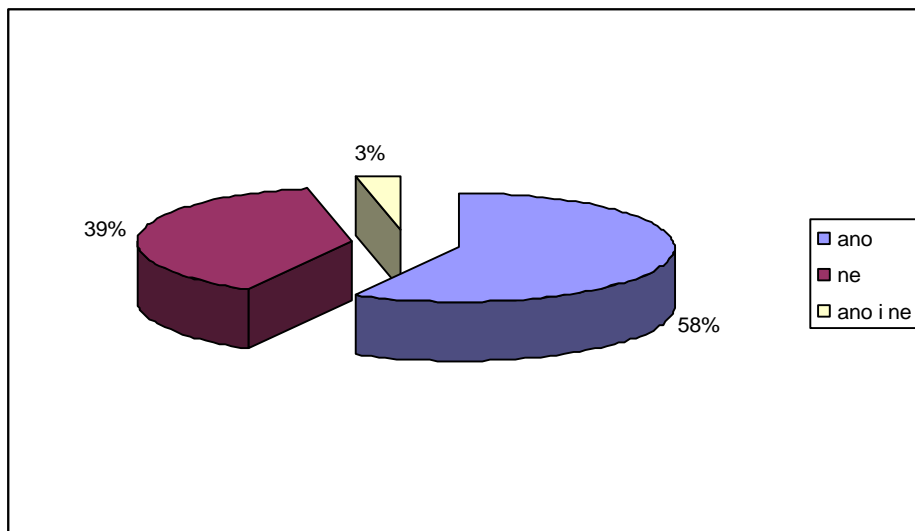
Graf č. 46

U této otázky označilo 12 studentů (39%) více možností, 19 studentů (61%) označilo pouze jednu možnost. S výběrem střední školy studentům nejvíce pomáhali rodiče (44%), učitelé (24%), sourozenci (10%) a výchovní poradci (8%).

Otázka č. 5: Líbí se ti na tvé škole? Splnila tvoje očekávání?

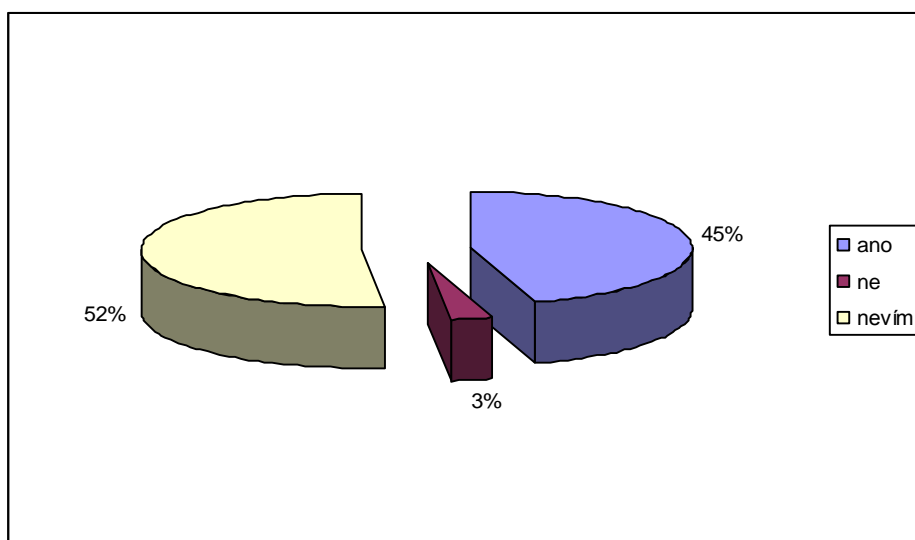
Graf č. 47

Se střední školou, kterou studují, je spokojeno 18 studentů (58%). 12 studentů (39%) uvedlo, že na škole spokojeni nejsou a 1 student (3%) je částečně spokojen a částečně nespokojen.

Otázka č. 6: Chtěl(a) by jsi pokračovat ve studiu na vysoké škole?

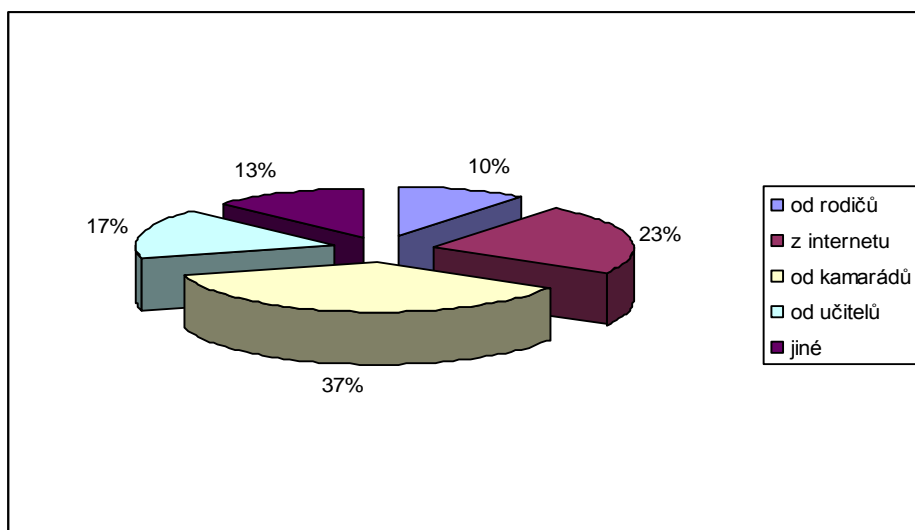
Graf č. 48

O studium na vysoké škole má zájem 14 studentů (45%), 16 studentů (52%) ještě není rozhodnuto. Pouze 1 student (3%) o studium na vysoké škole zájem nemá.

Otázka č. 7: Kde získáváš informace o vysokých školách pro sluchově postižené?

Graf č. 49

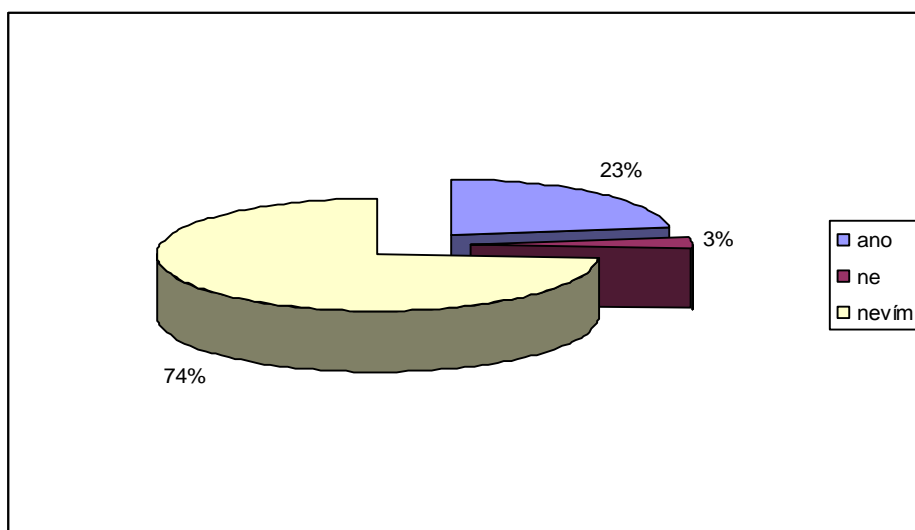

U této otázky mohli studenti označit více možností. Jednu možnost získávání informací označilo 19 studentů (61%), 12 studentů (39%) označilo možností více.

Nejčastěji studenti získávají informace od kamarádů (37%), z internetu (23%) a od učitelů (17%).

Otázka č. 8: Myslíš si, že se ti tvé budoucí povolání bude líbit?

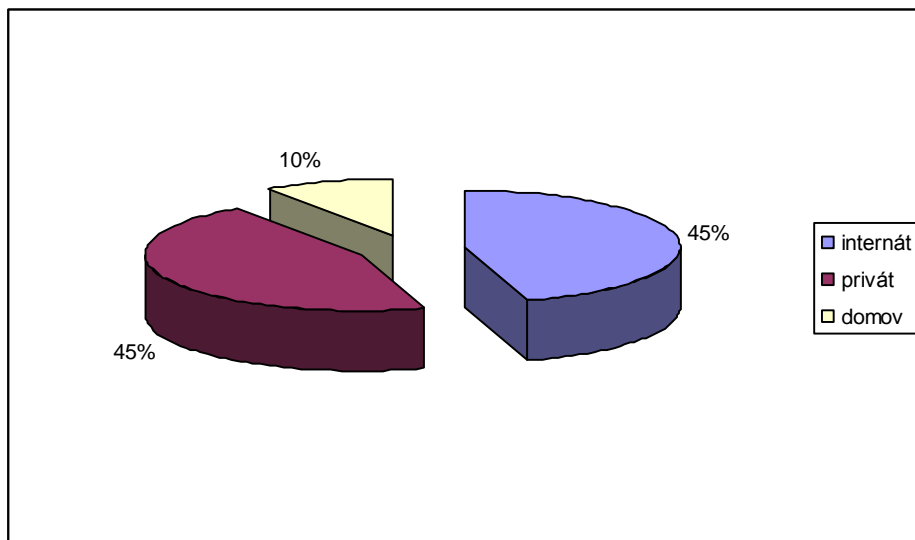
Graf č. 50

Převážná většina, 23 studentů (74%), ještě neví, zda se jim zvolené povolání bude líbit. 7 studentů (23%) označilo, že ano a 1 student (3%) je přesvědčen, že se mu zvolené povolání líbit nebude.

Otázka č. 9: Bydlíš během týdne na internátě, na privátě nebo doma?

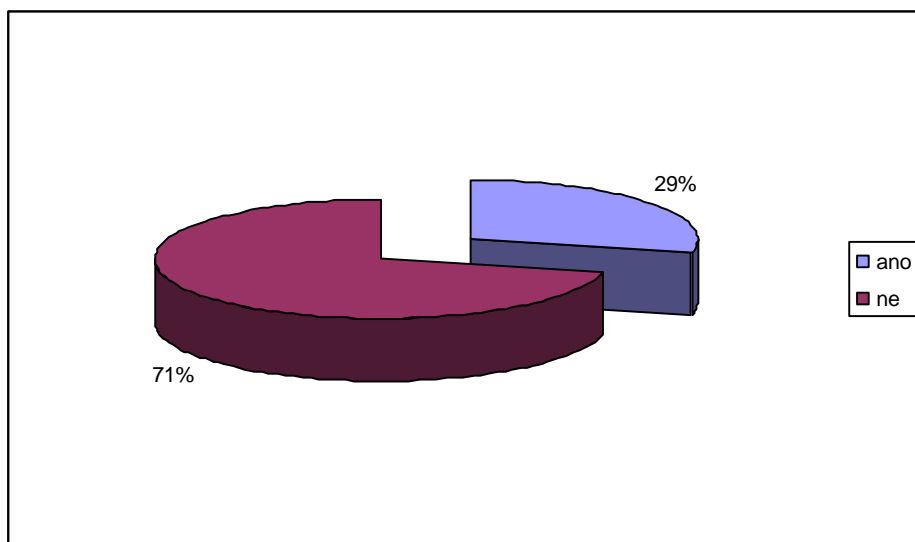
Graf č. 51

Během týdne bydlí na internátě 14 studentů (45%), stejný počet studentů bydlí na privátě. Doma u rodičů jsou 3 studenti (3%).

Otázka č. 10: Pokud bydlíš na internátě, líbí se ti tam?

Graf č. 52

Z celkového počtu studentů, kteří během týdne bydlí na internátě, jsou spokojeni pouze 4 studenti (29%). 10 studentů (71%) uvedlo, že spokojeni nejsou.

Otázka č. 11: Co rád děláš ve svém volném čase?

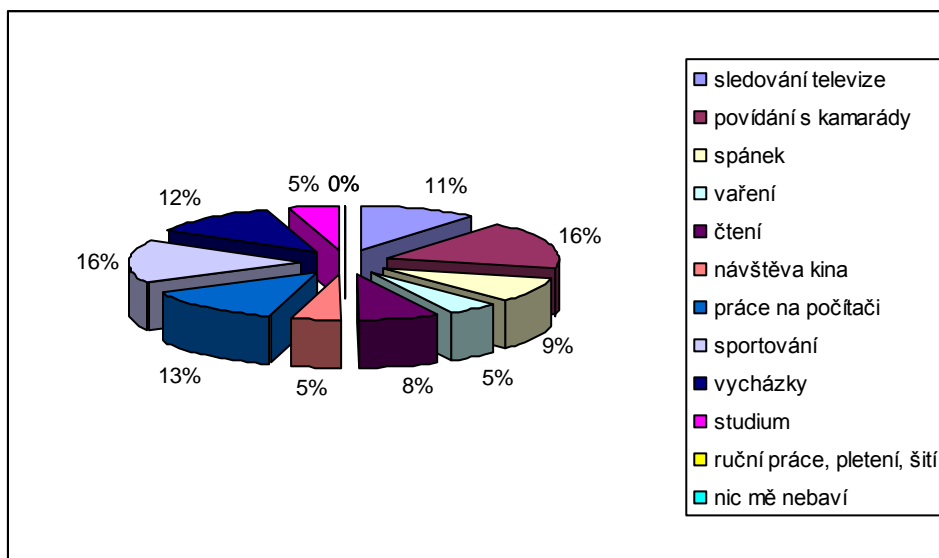
U této otázky mohli studenti označit několik možností. Všechny 31 studentů tuto možnost využilo.

Tabulka č. 3

Odpověď	Počet žáků	%
sledování televize	19	61
povídání s kamarády	30	96
spánek	16	52
vaření	8	26
čtení	13	42
návštěva kina	8	26
práce na počítači	23	74
sportování	27	87
vycházky	21	68
studium	8	26
ruční práce	0	0
nic mě nebaví	0	0

Mezi nejoblíbenější činnosti studenti střední školy označovali povídání s kamarády (30 studentů), sportování (27 studentů), práce na počítači (23 studentů), vycházky (21 studentů), sledování televize (19 studentů). Více jak polovina studentů označila, že ráda ve svém volném čase i spí.

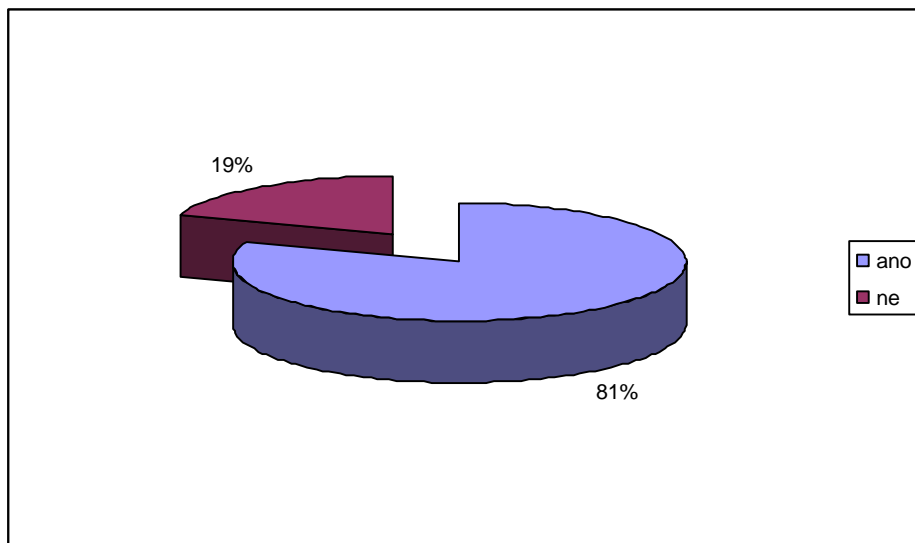
Graf č. 53

Jak je vidět z grafu, jsou aktivity studentů opět velmi široké. Nikdo z nich neoznačil možnost, že ho nic nebaví.

Otázka č. 12: Máte ve škole zájmové kroužky?

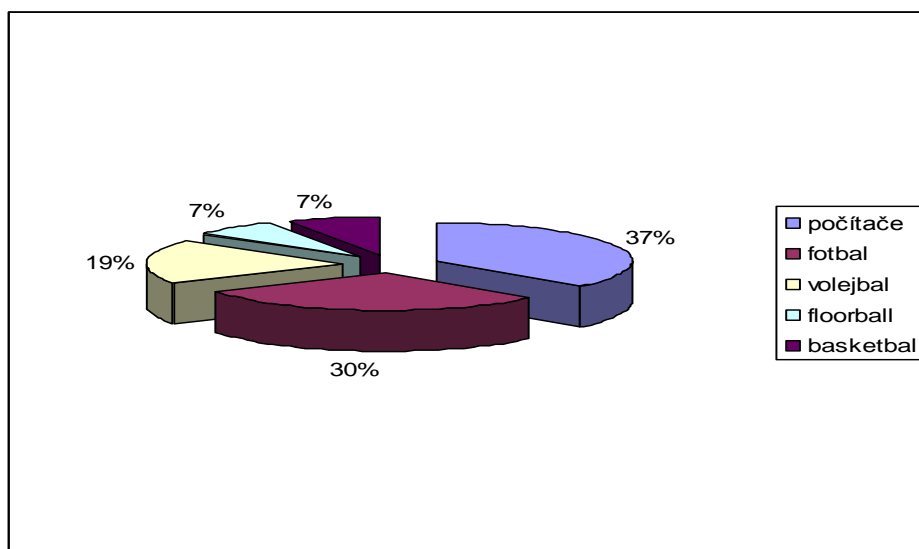
Graf č. 54

Z celkového počtu studentů jich 6 z nich (19%) označilo, že na škole zájmové kroužky nemají, naopak 25 studentů (81%), že zájmové kroužky na škole mají.

Otázka č. 13: Navštěvuješ na škole zájmový kroužek? Jaký?

Graf č. 55

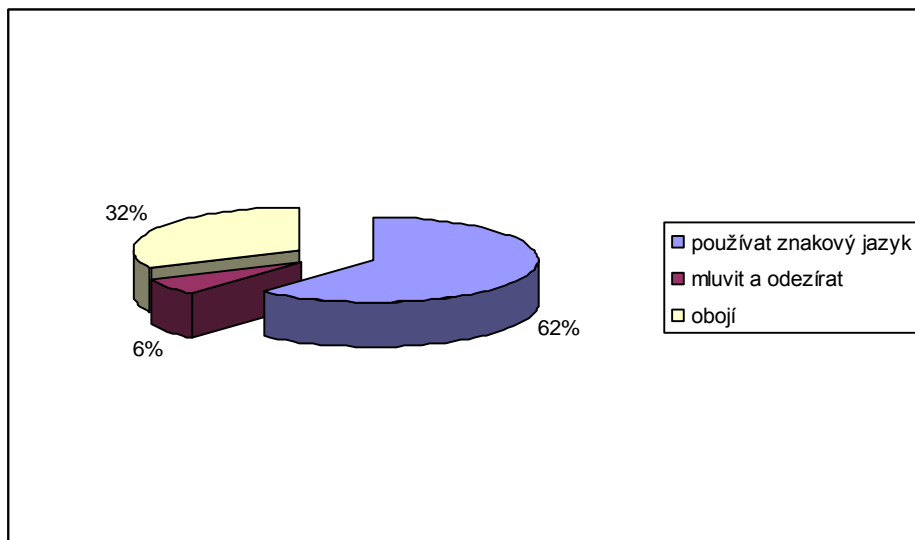

Žádný kroužek ve škole nenavštěvuje 10 studentů (32%). 21 studentů (52%) navštěvuje kroužek jeden, 5 studentů (16%) kroužků více.

Největší zájem mají studenti o kroužek počítačů (37%), fotbalu (30%) a volejbalu (19%).

Otázka č. 14: Co máš rád při dorozumívání?

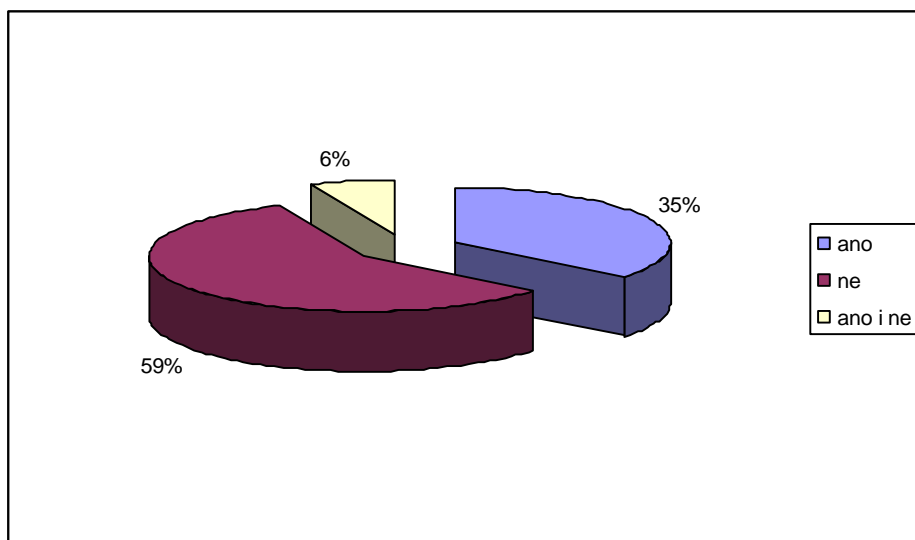
Graf č. 56

Nejraději studenti při komunikaci používají znakový jazyk (19 studentů, 62%). 10 studentů (32%) rádo používá dvě formy komunikace, tedy znakový jazyk i orální řeč a odezíráni a 2 studenti (6%) dávají přednost pouze orální řeči a odezíráni.

Otázka č. 15: Máš problémy při dorozumívání se slyšícími?

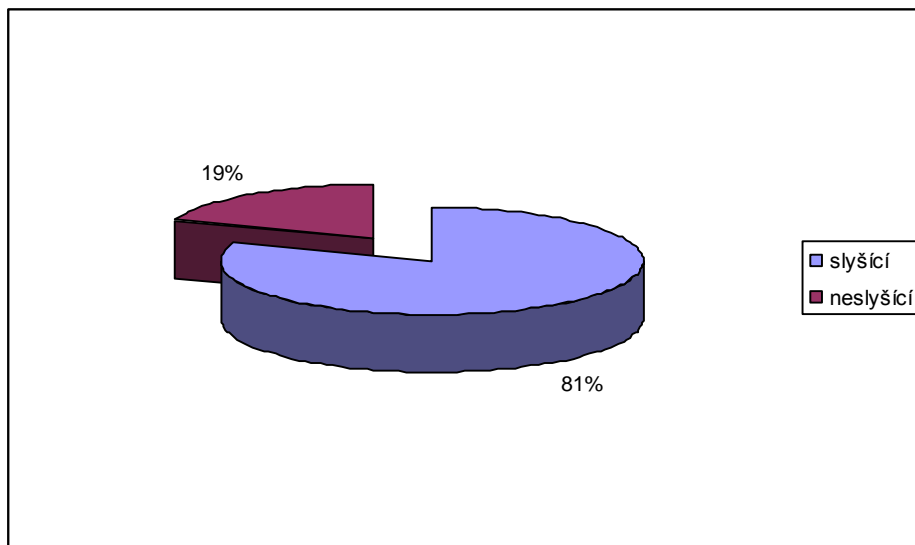
Graf č. 57

Žádné problémy při dorozumívání se slyšícími nemá 18 studentů (59%), naopak 11 studentů (35%) problémy při dorozumívání se slyšícími uvádí. 2 studenti (6%) označili, že někdy ano a někdy ne.

Otázka č. 16: Rodiče jsou slyšící či neslyšící?

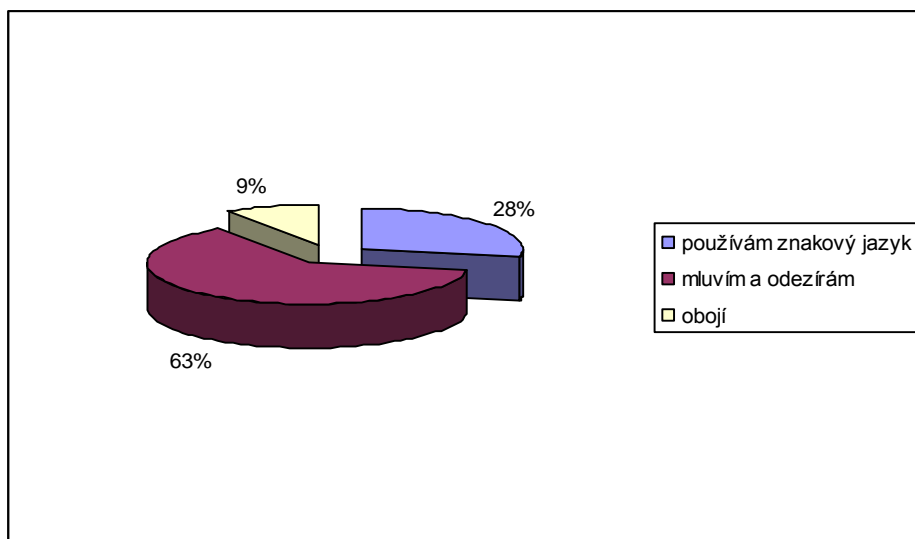
Graf č. 58

V rodině slyšících rodičů vyrůstá 25 studentů (81%), 6 studentů (19%) v rodině neslyšících rodičů.

Otázka č. 17: Jak se dorozumíváš s rodiči?

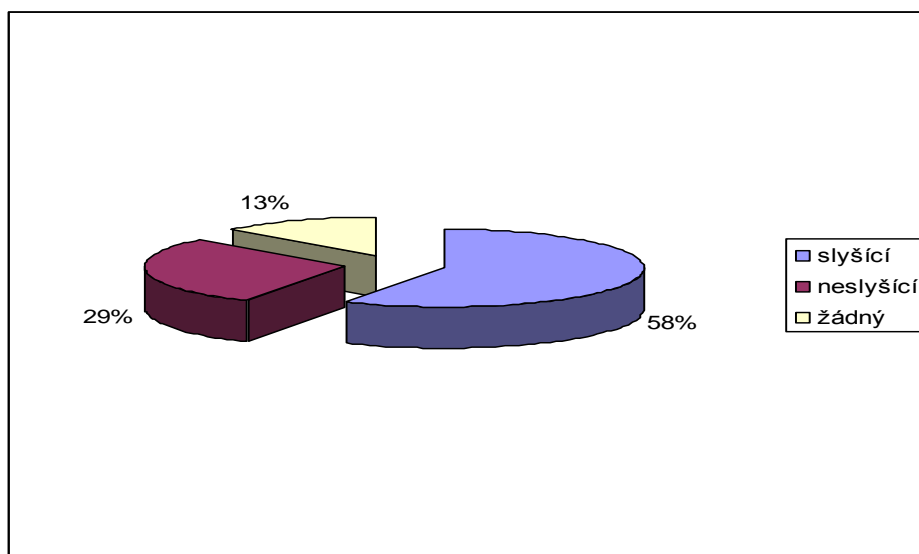
Graf č. 59

Při komunikaci s rodiči používá 20 studentů (63%) orální řeč a odezírání. Znakový jazyk rádo používá 8 studentů (28%) a tři studenti (9%) komunikují jak znakovým jazykem, tak i orální řečí a odezíráním.

Otázka č. 18: Pokud máš sourozence, jsou slyšící či neslyšící?

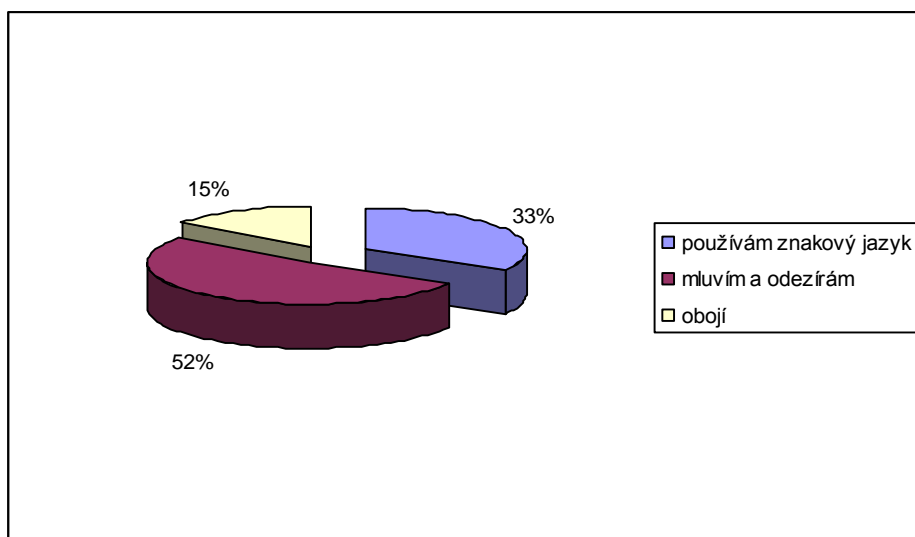
Graf č. 60

Z celkového počtu 31 studentů 4 z nich (13%) uvedli, že sourozence nemají. Slyšící sourozence má 18 studentů (58%), 9 studentů (29%) má sourozence neslyšící.

Otázka č. 19: Jak se dorozumíváš se sourozenci?

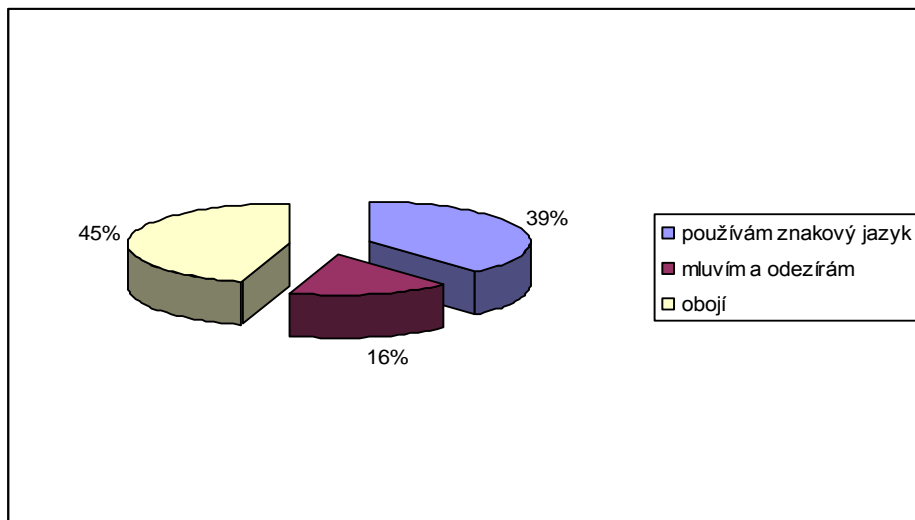
Graf č. 61

Při komunikaci se sourozenci 14 studentů (52%) používá orální řeč a odezírání, 9 studentů (33%) používá znakový jazyk a 4 studenti používají obojí, jak znakový jazyk, tak i orální řeč a odezírání.

Otázka č. 20: Jak se dorozumíváš s učiteli?

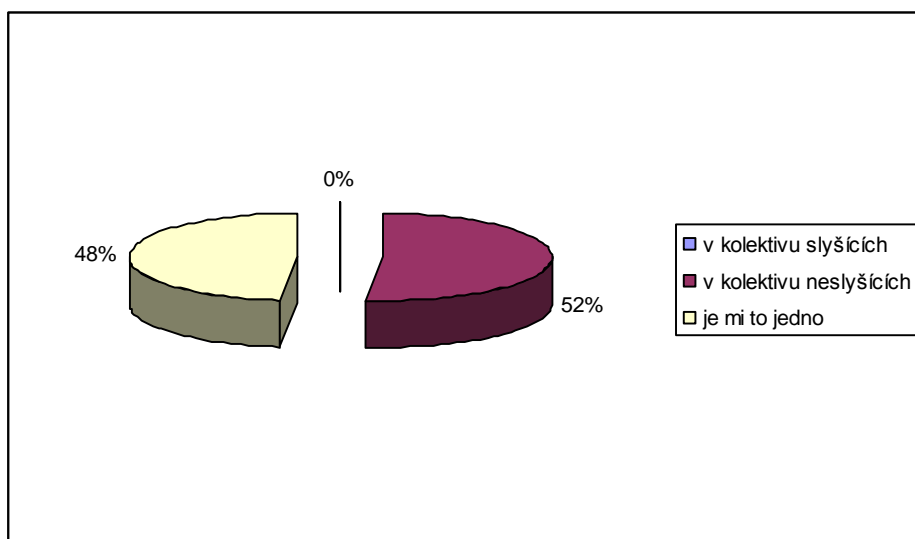
Graf č. 62

Při komunikaci s učiteli používají studenti nejvíce znakový jazyk i orální řeč a odezírání, (14 studentů, 45%). Pouze znakový jazyk používá 12 studentů (39%) a orální řeč s odezíráním 5 studentů (16%).

Otázka č. 21: Jsi raději v kolektivu slyšících, neslyšících nebo je ti to jedno?

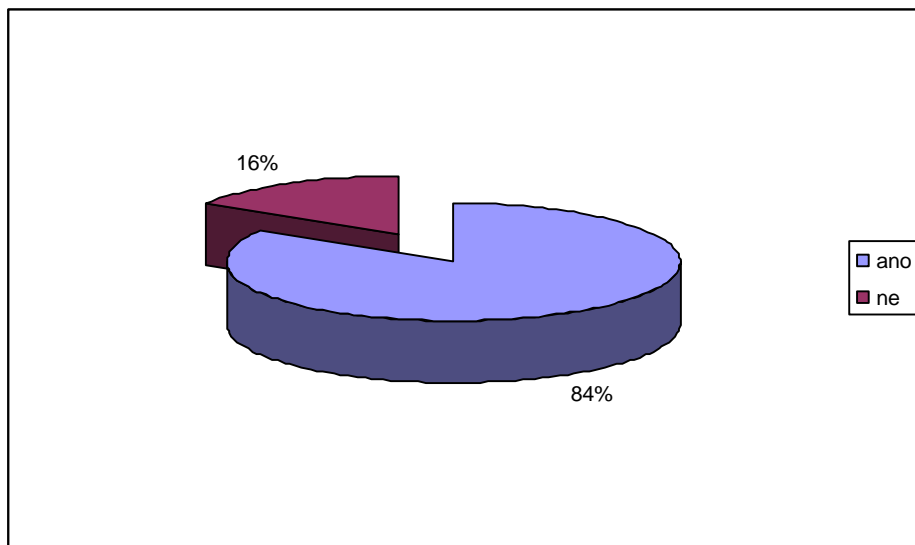
Graf č. 63

V kolektivu neslyšících je raději 16 studentů (56%). 15-ti studentům (48%) je to jedno. Žádný student nevedl, že by byl raději v kolektivu slyšících.

Otázka č. 22: Máš mezi slyšícími kamaráda (y)?

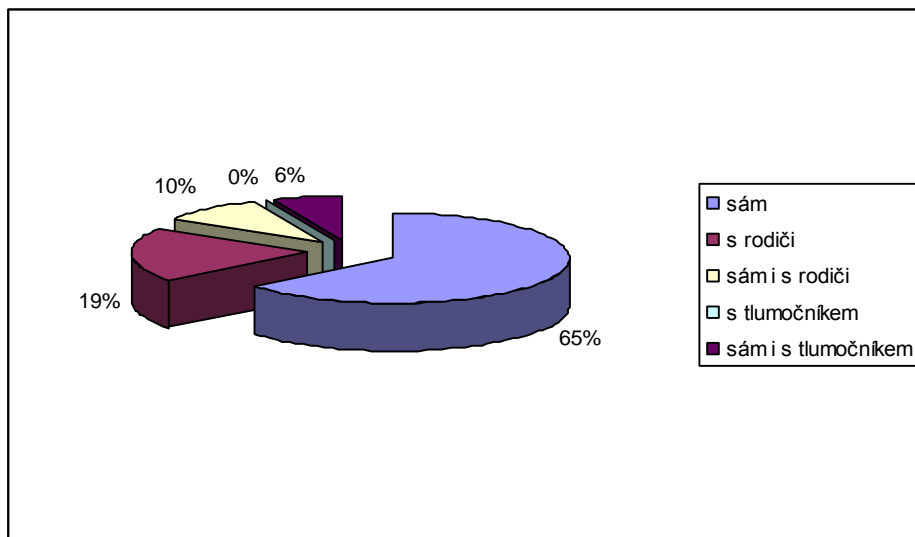
Graf č. 64

Převážná většina studentů (84%, tedy 26 studentů) uvedla, že mají mezi slyšícími kamaráda. Pouze 5 studentů (16%) mezi slyšícími kamaráda nemá.

Otázka č. 23: Pokud jsi nemocný, jdeš k lékaři sám, s rodiči nebo s tlumočnickem?

Graf č. 65

Nadpoloviční většina (65%), tedy 20 studentů označila možnost, že k lékaři chodí sami. 6 studentů (19%) navštěvuje lékaře s rodiči, 3 studenti (10%) někdy sami a někdy s rodiči a 2 studenti (6%) někdy sami a někdy s tlumočnickem. Pouze s tlumočnickem nenavštěvuje lékaře žádný student.

4.4 Diskuse

Nyní, kdy jsou výsledky dotazníkových šetření vyhodnoceny, nastává fáze, kdy se zamyslím nad tím, co data přinesla.

Na výzkumu spolupracovalo celkem 83 sluchově postižených dětí. Z toho bylo celkem 36 dívek (43 %) a 47 chlapců (57 %) v daném věkovém rozmezí 11-23 let.

Ve svém výzkumu jsem se zaměřila na zájmy a záliby sluchově postižených dětí. Z výsledků výzkumu vyplynulo, že jsou velmi pestré a různorodé, stejně jako u jejich slyšících vrstevníků. Více jak jednu zálibu v dotazníku označilo 73 dětí (88%), pouze 10 dětí (12%) uvedlo zálibu jednu.

Dále jsem se ve svém výzkumu zaměřila na využívání volného času. Děti ze všech tří skupin uvedli, že nejraději tráví svůj volný čas povídáním s kamarády. Žáci ZŠ na dalších místech označovali sledování televize a kreslení. Učňovská mládež a studenti střední pedagogické školy využívají volného času ke sportování, práci na počítači, k vycházkám a ke sledování televize. Žáci ZŠ a studenti učňovských oborů také rádi navštěvují kino.

Podle mého názoru také velmi dobře dopadly výsledky v oblasti dorozumívání se slyšícími. V porovnání s literaturou, která uvádí, že sluchově postižení mají problémy při komunikaci se slyšícími, jsou výsledky výzkumu optimističtější. 45 respondentů (54%) uvedlo, že žádné problémy nemá, pouze občas uvedlo 5 respondentů (6%) a naopak 33 (40%) problémy při dorozumívání se slyšícími uvádí.

Při komunikaci s rodiči používá 55 dětí (66%) orální řeč a odezírání. Domnívá se, že je to v důsledku toho, že 73 oslovených dětí (88%) vyrůstá v rodině slyšících rodičů. Znakový jazyk i orální řeč a odezírání používá 9 dětí (11%) a 19 dětí (23%) s rodiči znakuje, tedy používá znakový jazyk. Se sourozenci komunikují dotazované děti podobně jako s rodiči. Naopak při komunikaci s učiteli žáci ZŠ v 75% používají znakový jazyk. Učňovská mládež začíná používat kromě znakového jazyka (45%) také orální řeč a odezírání (33%). Studenti střední pedagogické školy nejvíce používají jak znakový jazyk, tak i orální řeč a odezírání (45%), na druhém místě znakovou řeč (39%).

Dalším cílem mého výzkumu bylo zjistit možnost výběru jejich budoucího povolání. Převážná většina, 78 dětí (94%), o svém budoucí povolání hovořila s rodiči, 5 dětí (6%) uvedlo, že se s rodiči nediskutovalo. Podobné výsledky vyšly i u otázky, kde jsem se ptala, zda žáci hovořili o svém budoucím povolání s učiteli. 70 žáků (84%) s učiteli hovořilo, zápornou odpověď uvedlo 13 žáků (13%). Ukázalo se, že sluchově postižení žáci mají

poměrně široké možnosti výběru povolání (Příloha č. 7), ale uváděli pouze možnosti uvedené v dotazníku. Jeden žák uvedl možnost jinou, a to, že chce být instalatérem.

Velmi dobře dopadly výsledky, kde jsem se ptala, jestli mají děti kamaráda mezi slyšícími. Celkem 73 dětí (88%) se kamarádí se slyšícími vrstevníky, 10 dětí (12%) označilo, že mezi slyšícími kamaráda nemá.

Diskusi bych ráda ukončila svým osobním názorem. Při vyhodnocování dotazníků jsem nabyla dojmu, že sluchově postižené děti žijí svůj život aktivně, bez stresu z narušené komunikace a bez pocitu, že by se jim dosud známý svět začal vzdalovat či odcizovat. Byly velice ochotné při vyplňování dotazníků a nebály se napsat, co si opravdu myslí.

5. ZÁVĚR

Ve své bakalářské práci jsem se snažila zmapovat osobnostní rozvoj a životní perspektivy sluchově postižených dětí a to z jejich vlastního pohledu. Hlavně mě zajímala schopnost jejich komunikace, využití volného času, dále možnost volby budoucího povolání a jejich zájmy a záliby.

Poruchy sluchu, ať je příčinou cokoli, jsou nesporně zásadní změnou, která výrazně zasahuje do psychiky postiženého člověka a ovlivňuje kvalitu jeho života. To ovšem platí jen do té míry, do jaké to člověk sám připustí. Porucha sluchu se zdaleka netýká jen postiženého, ale všech, s nimiž přichází do styku, tedy rodinných příslušníků, přátel a známých. Na poruchu sluchu se sice „neumírá“, ale to ještě neznamená, že pro postižené a jejich blízké nejsou závažným problémem. I poruchy sluchu mohou někdy ohrozit život, stačí třeba přeslechnout přijíždějící auto či tramvaj.

Včasné rozpoznání sluchového postižení, jeho včasná diagnóza a indikace dalších postupů patří k nejpodstatnějším podmínkám vzdělání a sociální integrace handicapovaného. Čím dříve je porucha sluchu zjištěna a čím dříve se zahájí patřičná rehabilitace, tím menší škody vzniknou ve vývoji jedince.

Osud neslyšících, nedoslýchavých a ohluchlých ovlivňuje v poslední době rozvoj vědy a techniky. Kvalitu života nedoslýchavých změnila dramatickým způsobem moderní sluchadla. Takřka zázračnou léčbu pro většinu neslyšících či těžce nedoslýchavých představují kochleární implantáty. Pro všechny bez rozdílu pak znamenají obrovský přínos moderní technologie, ať již v podobě skrytých titulků v televizi, elektronické pošty či snadného přístupu k psaným informacím na internetu.

Sluchově postižení se vždy budou muset pohybovat ve dvou světech, ve světě slyšících i neslyšících, a v obou těchto světech být schopni se domluvit. Z výsledků výzkumu vyplynulo, že oslovené děti mají opravdu snahu se domluvit se slyšícími. 45 dětí (54%) v dotazníku uvedlo, že při komunikaci se slyšícími žádné problémy nemá, pouze občas má problémy 5 dětí (6%) a 33 dětí (40%) označilo, že se s problémy při komunikaci se slyšícími setkává. Chtěla bych zdůraznit, že odpovědnost za úspěšné dorozumívání mají vždy slyšící i neslyšící účastníci rozhovoru. Slyšící lidé, kteří se snaží o vzájemné dorozumění, získávají u sluchově postižených úctu, respekt a přátelství. Takové lidi si sluchově handicapovaní hýčkají.

Lidé mají sudičkami dány různé startovací podmínky, spočívající v různé inteligenci, zdraví, vzhledu, nadání i rodinném zázemí. To vše mají i lidé neslyšící, nedoslýchaví a

ohluchlí. Sluchově postižené dítě je stejně inteligentní, stejně dychtivé poznávat svět jako každé jiné dítě. Na první pohled na něm žádnou odlišnost nespatříme. A přece je zde přítomno něco, co způsobí, že toto dítě bude vždycky jiné než ostatní. Jeho odlišnosti nemůžeme zabránit, ale můžeme docílit toho, že ač bude jiné, nebude horší než ostatní. Výchova sluchově postiženého dítěte vyžaduje mnohem více trpělivosti, času, vynalézavosti a hlavně dorozumívacích dovedností, než je tomu u dítěte slyšícího. To klade nejen na rodiče, ale i na všechny, kteří s dítětem přicházejí do kontaktu, nesrovnatelně větší nároky na duševní energii a na jejich nervovou soustavu.

V současné době téměř všichni sluchově postižení usilují o maximální integraci do běžné společnosti. Za nezbytnou součást integrace se samozřejmě považuje i vzdělání ve školách běžného typu s jejich nepostiženými vrstevníky. Konkrétně se jedná o děti nedoslýchavé, které se sluchadly rozumějí mluvené řeči, ale i děti s implantovanou kochleární neuroprotézou. Ty se po implantaci dostanou na úroveň dětí nedoslýchavých. Naopak děti, které se narodily hluché nebo ohluchly před vytvořením mluvené řeči je vhodné zařadit do škol pro sluchově postižené.

Poruchu sluchu v podobě trvalé vady si mnoho lidí představuje jako nepřekonatelný handicap. Tak je tomu ovšem jen tehdy, když se ho sluchově postižení, v našem případě dítě, nepokusí překonat. Smířit se s postižením sluchu neznamena smířit se s omezením kontaktu s ostatními lidmi. Naopak, mělo by to spíše sluchově postiženého vyprovokovat k aktivitě směřující k tomu, aby tento stav omezoval nejméně. Blízcí příbuzní, kamarádi a známí vždy ocení snahu o překonání sluchového problému. Z výsledků výzkumu mé bakalářské práce vyplývá, že děti kontakt se slyšícími neomezují, ba právě naopak. Celkem 73 dětí (88%) má mezi slyšícími kamaráda, pouze 10 dětí (12%) označilo, že kamaráda mezi slyšícími nemá.

V závěru své práce bych chtěla říci, že sluchově postižené děti jsou stejně chytré, nadané, neposedné a stejně dychtivé po nových informacích jako děti slyšící. Mohou prožívat, a já doufám, že prožívají, spokojený a kvalitní život plný radosti, pokud to ony sami chtějí a pokud jim to umožníme my, slyšící lidé. Záleží především na našem přístupu. Odměnou za náš přístup nám budou úsměvy dětí a jejich pohled svědčící o pochopení.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

1. TICHÝ, S. a kol. *Otorinolaryngologie*. 1 vyd. Praha: Avicenum, 1983. ISBN neuvedeno
2. HYBÁŠEK, I. *Otorinolaryngologická propedeutika*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1989. ISBN neuvedeno
3. HRUBÝ, J. *Velký ilustrovaný průvodce neslyšících a nedoslýchavých po jejich vlastním osudu*. 1. díl. 2.vyd. Praha: Federace rodičů a přátel sluchově postižených a Septima, 1999. ISBN 80-7216-096-6
4. HRUBÝ, J. *Velký ilustrovaný průvodce neslyšících a nedoslýchavých po jejich vlastním osudu*. 2. díl. Praha: Federace rodičů a přátel sluchově postižených a Septima, 1998. ISBN 80-7216-075-3
5. UHERÍK, A. *Hluchota, řeč, poznanie*. Martin: Osveta, 1990. ISBN 80-217-0153-6
6. SOLOVJEV, I. M. a kol. *Psychologie neslyšících dětí*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1977. ISBN neuvedeno
7. MONATOVÁ, L. *Pedagogika speciální*. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 1995. ISBN 80-210-1009-6
8. KRAHULCOVÁ-ŽÁTKOVÁ, B. *Komplexní komunikační systémy těžce sluchově postižených*. Praha: Karolinum, 1996. ISBN 80-7184-239-7
9. PULDA, M., LEJSKA, M. *Jak žít se sluchovou vadou*. Brno: Institut pro další vzdělávání pracovníků ve zdravotnictví Brno, 1996. ISBN 80-7013-226-4
10. NOVÁK, A. *Základy rehabilitační audiologie pro sestry*. Praha: UNITISK, 1998. ISBN neuvedeno
11. FREEMAN, R. D., GARBIN, C. F., BOESE, R. J. *Tvé dítě neslyší*. Praha: Federace rodičů a přátel sluchově postižených, 1991. ISBN neuvedeno
12. STRNADOVÁ, V. *Hádej, co říkám aneb Odezírání je nejisté umění*. Knihovna časopisu Gong, svazek 20, Praha: Gong, 1998. ISSN 0323-0732
13. JABŮREK, J. *Bilingvální vzdělávání neslyšících*. Praha: Septima, 1998. ISBN 80-7216-052-4
14. ŠEDIVÁ, Z. *Rozvíjení sociálních dovedností sluchově postižených*. 1. díl. Praha: Septima, 1997. ISBN 80-7216-034-6
15. ŠEDIVÁ, Z. *Rozvíjení sociálních dovedností sluchově postižených*. 2. díl. Praha: Septima, 1998. ISBN 80-7216-048-6
16. HROBOŇ, M., JEDLIČKA, I., HOŘEJŠÍ, J. *Nedoslýchavost*. Praha: Makropulos, 1998. ISBN 80-86003-13-2

17. LEJSKA, M. a kol. *Základy praktické audiologie a audiometrie*. Brno: Institut pro další vzdělávání pracovníků ve zdravotnictví Brno, 1994. ISBN 80-7013-178-0
18. POTMĚŠIL, M. *Úvodní stati k výchově a vzdělávání sluchově postižených*. Praha: Fortuna, 1999. ISBN 80-7168-744-8
19. BAREŠOVÁ, J., HRUBÝ, J. *Didaktické a technické pomůcky pro sluchově postižené v MŠ a ZŠ*. Praha: Septima, 1999. ISBN 80-7216-105-9
20. RŮŽIČKOVÁ, M. *Znakování pro každý den*. Praha: Septima, 2001. ISBN 80-7216-160-1
21. FRÝVALDOVÁ, M. Problematika socializace u sluchově postižených. INFO ZPRAVODAJ: *magazín informačního centra o hluchotě*, léto, podzim 2000. roč. 8, č. 2,3
ISSN neuvedeno
22. NOVOTNÁ, M., KREMLIČKOVÁ, M. *Kapitoly ze speciální pedagogiky pro učitele*. 1.vyd. Praha: SPN, 1997. ISBN 80-85937-60-3
23. KOZIEROVÁ, B., ERBOVÁ, G., OLIVIERIOVÁ, R. *Ošetrovatel'stvo*. Martin: Osveta, 1995. ISBN 80-217-0528-0

PŘÍLOHY

Seznam příloh

Příloha č. 1.....Sluchový orgán

Příloha č. 2.....Sluchadla (obrázek)

Příloha č. 3.....Kochleární implantát (obrázek)

Příloha č. 4.....Prstová abeceda pro jednu ruku (obrázek)

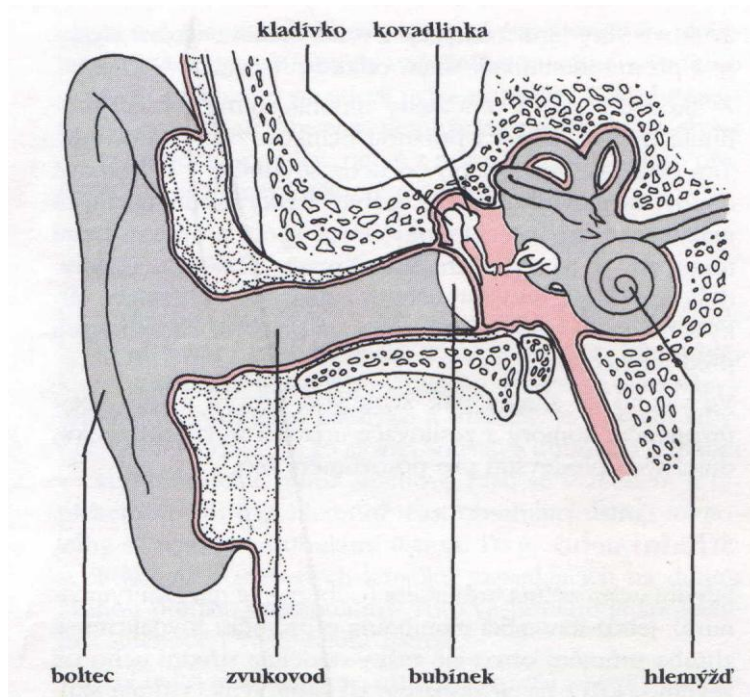
Příloha č. 5.....Prstová abeceda pro obě ruce (obrázek)

Příloha č. 6.....Dotazníky

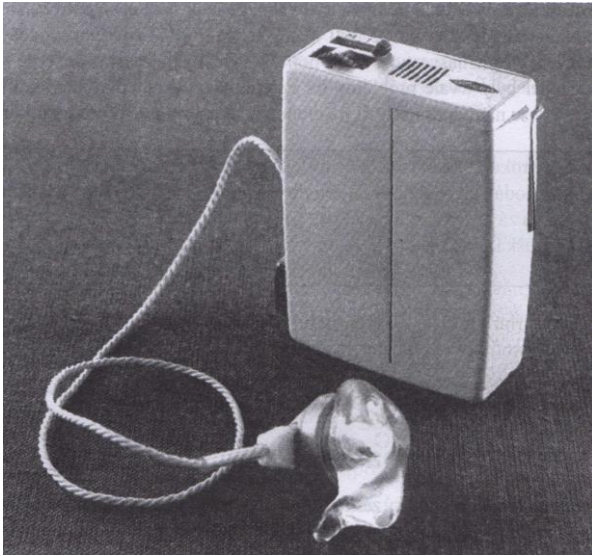
Příloha č. 7.....Seznam škol pro sluchově postižené

Příloha č. 1

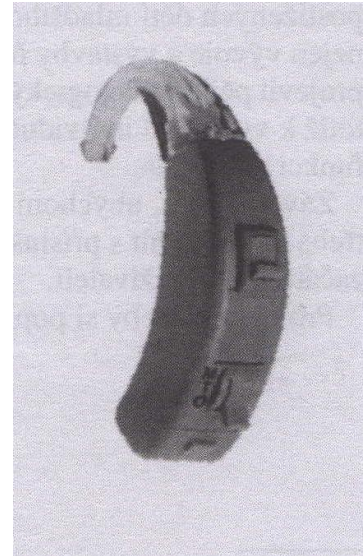
Sluchový orgán

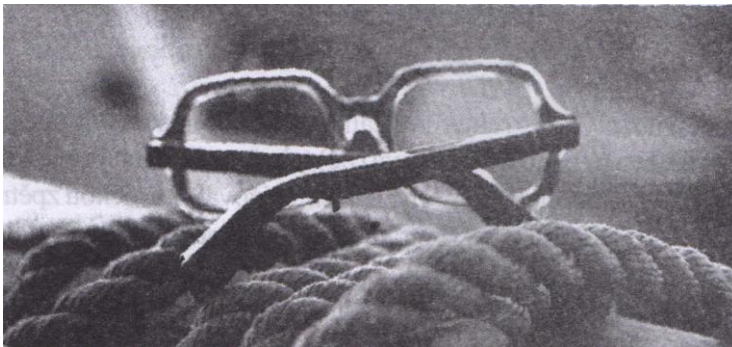
Příloha č. 2

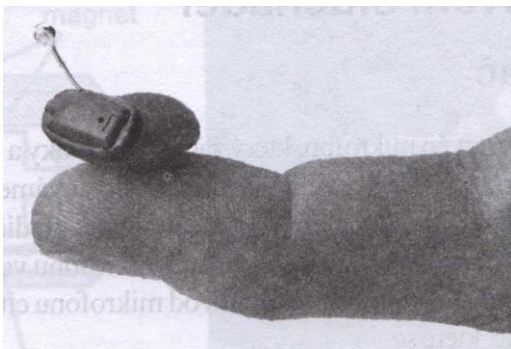
Krabicové sluchadlo

Závěsné sluchadlo

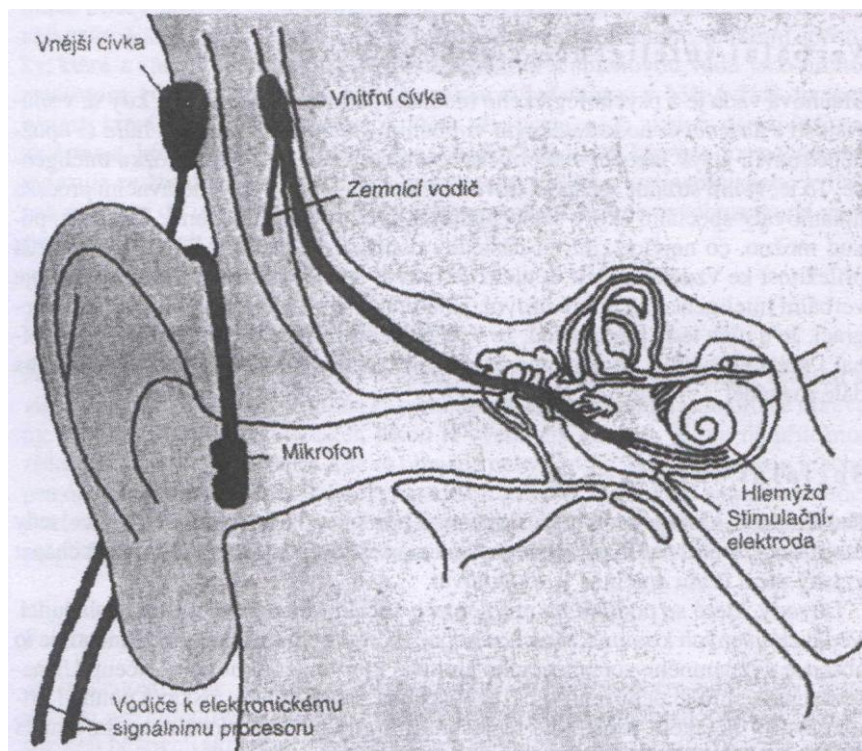

Brýlové sluchadlo

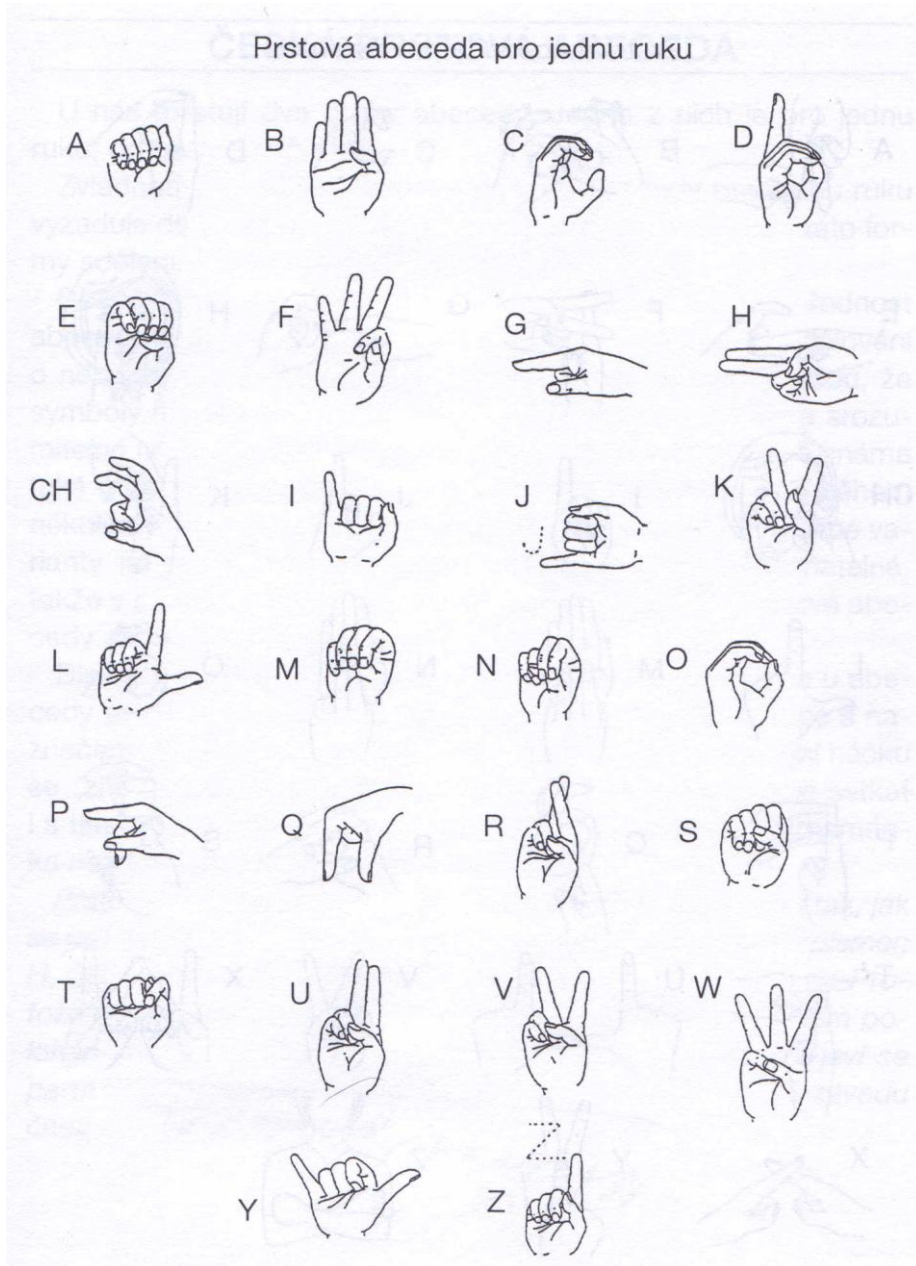
Sluchadlo do zvukovodu

Příloha č. 3

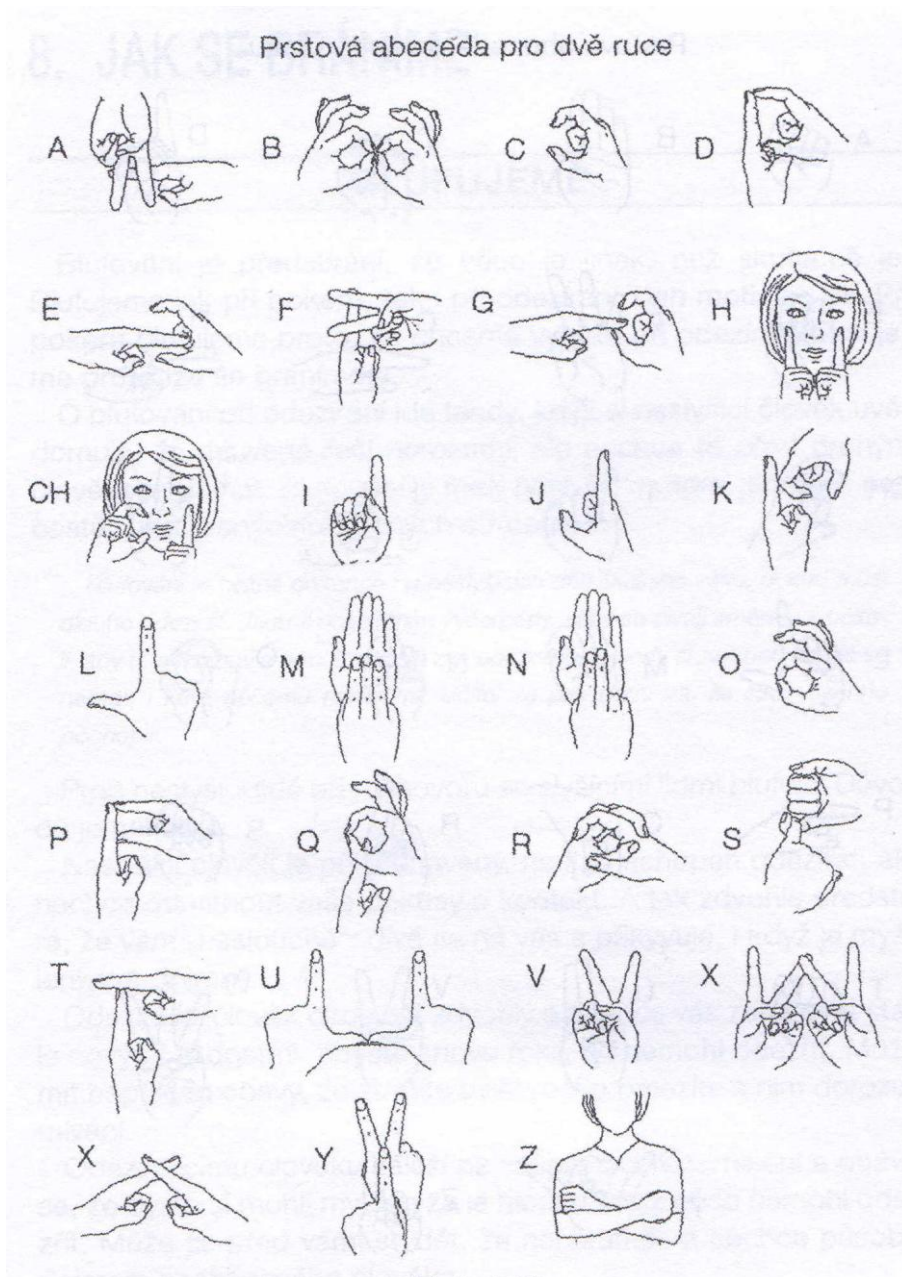

Kochleární implantát

Příloha č. 4

Příloha č. 5

Příloha č. 6

Vážení studenti,

jsem studentkou čtvrtého ročníku bakalářského studia ošetrovatelství na Lékařské fakultě v Hradci Králové.

Dotazník, který jste obdrželi do rukou, slouží jako stěžejní bod mé závěrečné bakalářské práce. Proto vás tímto moc prosím o pravdivé vyplnění.

Zavazuji se tímto, že dotazník je naprosto anonymní, proto nikde nepište své jméno, ani název školy.

Vaše odpovědi budou použity pouze k výzkumné studijní práci. Děkuji vám mnohokrát za váš čas a spolupráci.

Ivana Rod'anová

Dotazník pro žáky II. stupně ZŠ

1. *Jsem chlapec* *dívka*

2. *Líbí se ti na škole, kterou studuješ?*

ANO NE

3. *Co bys chtěl dělat, až budeš velký?*

učitel (ka) zahradník (ice)
vychovatel (ka) sportovec (kyně)
kuchař (ka) truhlář
prodavač (ka) jiné

švadlena

4. *Jakou školu nebo učiliště by jsi chtěl (a) studovat?*

střední školu
učňovský obor
nevím, co chci studovat

5. *Mluvil (a) jsi o výběru svého budoucího povolání doma s rodiči?*

ANO NE

6. *Mluvili jste s učitelem o práci, kterou můžeš vykonávat?*

ANO NE

7. *Bydlíš během týdne na internátě?*

ANO NE

8. *Pokud bydlíš na internátě, líbí se ti zde?*

ANO NE

9. Co rád děláš ve svém volném čase?

- sledování televize vaření
povídání s kamarády čtení
ruční práce, pletení, šití návštěva kina
sportování vycházky
kreslení spánek
práce na počítači studium
nic mě nebaví jiné

10. Máte ve škole zájmové kroužky?

ANO NE

11. Navštívuješ na škole zájmový kroužek? Jaký?

- fotbal počítače
basketbal keramika
floorball

12. Co máš raději při dorozumívání?

používat znakový jazyk mluvit a odezírat

13. Máš problémy při dorozumívání se slyšícími?

ANO NE

14. Rodiče jsou slyšící neslyšící ?

15. Jak se dorozumíváš s rodiči?

používám znakový jazyk mluvím a odezírám

16. Pokud máš sourozence, jsou slyšící neslyšící ?

17. Jak se dorozumíváš se sourozenci?

používám znakový jazyk mluvím a odezírám

18. Jak se dorozumíváš s učiteli?

používám znakový jazyk mluvím a odezírám

19. Jsi raději v kolektivu: slyšících neslyšících je mi to jedno ?

20. Máš mezi slyšícími kamaráda (y)?

ANO NE

Prosím napiš, zda jsi neslyšící nebo nedoslýchavý. Děkuji za vyplnění.

Dotazník pro žáky III. stupně (učňovské obory)

1. *Jsem chlapec* *dívka*
2. *Mluvil (a) jsi o výběru učebního oboru už na základní škole s některými učiteli?*
ANO NE
3. *Mluvil (a) jsi o výběru učebního oboru s rodiči?*
ANO NE
4. *Pomáhal ti někdo s výběrem učebního oboru, který studuješ?*
učitel kamarád výchovný poradce
rodiče vychovatel sourozenec
5. *Líbí se ti na tvé škole? Splnila tvoje očekávání?*
ANO NE
6. *Chceš pokračovat v dalším studiu?*
ANO NE NEVÍM
7. *Myslíš si, že se ti bude tvé budoucí povolání líbit?*
ANO NE NEVÍM
8. *Bydlíš během týdne:*
na internátě na privatě doma ?
9. *Pokud bydlíš na internátě, líbí se ti tam?*
ANO NE
10. *Co rád děláš ve svém volném čase?*
sledování televize vaření sportování
povídání s kamarády čtení vycházky
ruční práce, pletení, šití návštěva kina kreslení
spánek práce na počítači studium
nic mě nebaví

11. Máte ve škole zájmové kroužky?

ANO NE

12. Navštěvuješ na škole zájmový kroužek? Jaký?

fotbal basketbal floorball
keramika počítače

13. Co máš raději při dorozumívání?

používat znakový jazyk mluvit a odezírat

14. Máš problémy při dorozumívání se slyšícími?

ANO NE

15. Rodiče jsou slyšící neslyšící ?

16. Jak se dorozumíváš s rodiči?

používám znakový jazyk mluvím a odezírám

17. Pokud máš sourozence, jsou slyšící neslyšící ?

18. Jak se dorozumíváš se sourozenci?

používám znakový jazyk mluvím a odezírám

19. Jak se dorozumíváš s učiteli?

používám znakový jazyk mluvím a odezírám

20. Jsi raději v kolektivu: slyšících neslyšících je mi to jedno ?

21. Máš mezi slyšícími kamaráda (y)?

ANO NE

22. Pokud jsi nemocný, jdeš k lékaři:

sám s rodiči s tlumočnickem ?

Prosím napiš, zda jsi neslyšící nebo nedoslýchavý. Děkuji za vyplnění.

Dotazník pro žáky III. stupně (SPgŠ)

1. *Jsem chlapec* *dívka*
2. *Mluvili jste o výběru střední školy už na základní škole s některými učiteli?*
ANO NE
3. *Mluvil (a) jsi o výběru střední školy s rodiči?*
ANO NE
4. *Pomáhal ti někdo s výběrem střední školy, který studuješ?*
učitel kamarád výchovný poradce
rodiče vychovatel sourozenec
5. *Líbí se ti na tvé škole? Splnila tvoje očekávání?*
ANO NE
6. *Chtěl (a) by jsi pokračovat ve studiu na vysoké škole?*
ANO NE NEVÍM
7. *Kde získáváš informace o vysokých školách pro sluchově postižené?*
od rodičů kamarádů učitelů
internet jiné
8. *Myslíš si, že se ti bude tvé budoucí povolání líbit?*
ANO NE NEVÍM
9. *Bydlíš během týdne:*
na internátě na privatě doma ?
10. *Pokud bydlíš na internátě, líbí se ti tam?*
ANO NE
11. *Co rád děláš ve svém volném čase?*
sledování televize vaření sportování
povídání s kamarády čtení vycházky
ruční práce, pletení, šití návštěva kina studium
spánek práce na počítači nic mě nebaví

12. Máte ve škole zájmové kroužky

ANO NE

13. Navštěvuješ na škole zájmový kroužek? Jaký?

fotbal basketbal floorball
keramika počítače

14. Co máš raději při dorozumívání?

používat znakový jazyk mluvit a odezírat

15. Máš problémy při dorozumívání se slyšícími?

ANO NE

16. Rodiče jsou slyšící neslyšící ?

17. Jak se dorozumíváš s rodiči?

používám znakový jazyk mluvím a odezírám

18. Pokud máš sourozence, jsou slyšící neslyšící ?

19. Jak se dorozumíváš se sourozenci?

používám znakový jazyk mluvím a odezírám

20. Jak se dorozumíváš s učiteli?

používám znakový jazyk mluvím a odezírám

21. Jsi raději v kolektivu: slyšících neslyšících je mi to jedno ?

22. Máš mezi slyšícími kamaráda (y)?

ANO NE

23. Pokud jsi nemocný, jdeš k lékaři:

sám s rodiči s tlumočnickem ?

Prosím napiš, zda jsi neslyšící nebo nedoslýchavý. Děkuji za vyplnění.

Příloha č. 7

Seznam škol pro sluchově postižené

Odborná učiliště

Liberec – obor šití oděvů, kuchařské práce (3 roky, závěrečná zkouška)

Olomouc – obor kuchař-číšník (3 roky), cukrář (4 roky, zkouška, výuční list)

Praha – obor klempířské práce, cukrářské práce, obuvnické práce, čalounické práce, malířské práce, kuchařské práce, zámečnické práce, šití oděvů

Rodinná škola (2 roky, výuční list)

Speciální rodinná škola (3roky, pro žáky zvláštních škol)

Vodňany – Praktická rodinná škola

Střední odborná učiliště

Brno – obor krejčová, strojní mechanik, lakýrník, klempíř, kadeřnice

Hradec Králové – Obor kuchař, truhlář (4 roky, učňovská zkouška)

Liberec – obor cukrář (4 roky, závěrečná zkouška)

Praha – obor klempíř, strojní mechanik, cukrář, krejčí, obuvník, čalouník, malíř, kuchař

Valašské Meziříčí – obor elektromechanika, zahradník

Střední školy

Beroun – Střední zdravotnická škola-obor zubní technik (5 let, maturita)

Brno – Střední průmyslová škola oděvní (5 let, maturita)

Biskupské gymnázium (5 let, maturita)

Hradec Králové – Střední pedagogická škola (5 let, maturita), uplatnění jako učitelka v MŠ, asistent učitele, vychovatel, sociální pracovník, pedagog ve speciálně pedagogickém centru

Praha – Gymnázium (5 let maturita)

Střední odborná škola-administrativně technický pracovník (3 roky-absolutorium, 3+2 maturita)

Valašské Meziříčí – Střední průmyslová škola elektrotechnická-obor elektronické počítačové systémy (maturita)

Vysoké školy

Brno – Výchovná dramatika neslyšících (JAMU)

Praha – Speciální pedagogika, neučitelské studium (5 let)

Učitelství na speciální škole, PdF UK (5 let)

Osobnostní rozvoj a životní perspektivy sluchově postižených dětí

Personal development and life prospects of children with hearing disorders

Souhrn:

Bakalářská práce je rozdělena na dvě části – část teoretickou a část empirickou. V teoretické části jsou nejdříve definovány základní pojmy, typy sluchových poruch a vad a diagnostika sluchu u dětí. Dále seznamuji s kompenzačními pomůckami pro sluchově postižené a s formami jejich komunikace. Také se věnuji osobnosti sluchově postižených, jejich péči a socializaci.

Empirická část práce prezentuje výsledky výzkumu prováděného dotazníkovou metodou. Je zaměřena na zájmy a záliby sluchově postižených dětí, jejich komunikační schopnosti, možnost volby povolání a také zmapování využití jejich volného času.

Summary:

My bachelory work is divided in two parts – theoretical and empirical. In theoretical part basic definitions, types of hearing disorders and defects and diagnoses of children's hearing are described. In the next part, I inform about the compensatory aids for people with hearing disorders and ways of their communication. I also write in my thesis about personalities of these people, care of them and their integration into society.

The empirical part presents results of research, which was carried out on the basis of interviews. It is focused on interests and hobbies of children with hearing problems, their ability to communicate and possibilities for profession choice. The work also maps their free time.